

UNIVERZITET U SARAJEVU

EKONOMSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

ANALIZA TRŽIŠTA OSIGURANJA U BOSNI I HERCEGOVINI

I PRAVCI RAZVOJA

Sarajevo, novembar 2023.

MERJEMA SULJEVIĆ

U skladu sa članom 54. Pravila studiranja za I, II ciklus studija, integrisani, stručni i specijalistički studij na Univerzitetu u Sarajevu, daje se

IZJAVA O AUTENTIČNOSTI RADA

Ja, Merjema Suljević, student/studentica drugog (II) ciklusa studija, broj index-a 5357-75394 na programu Menadžment, smjer Finansijski menadžment i bankarstvo, izjavljujem da sam završni rad na temu:

ANALIZA TRŽIŠTA OSIGURANJA U BOSNI I HERCEGOVINI I PRAVCI RAZVOJA

pod mentorstvom prof. dr. Jasmina Selimović izradio/izradila samostalno i da se zasniva na rezultatima mog vlastitog istraživanja. Rad ne sadrži prethodno objavljene ili neobjavljene materijale drugih autora, osim onih koji su priznati navođenjem literature i drugih izvora informacija uključujući i alate umjetne inteligencije.

Ovom izjavom potvrđujem da sam za potrebe arhiviranja predao/predala elektronsku verziju rada koja je istovjetna štampanoj verziji završnog rada.

Dozvoljavam objavu ličnih podataka vezanih za završetak studija (ime, prezime, datum i mjesto rođenja, datum odbrane rada, naslov rada) na web stranici i u publikacijama Univerziteta u Sarajevu i Ekonomskog fakulteta.

U skladu sa članom 34. 45. i 46. Zakona o autorskom i srodnim pravima (Službeni glasnik BiH, 63/10) dozvoljavam da gore navedeni završni rad bude trajno pohranjen u Institucionalnom repozitoriju Univerziteta u Sarajevu i Ekonomskog fakulteta i da javno bude dostupan svima.

Sarajevo, 30.11.2023.

Potpis studenta/studentice:

SAŽETAK

Osiguranje je bitno za kvalitetnije upravljanje rizicima fizičkih i pravnih lica, to jeste za slučaju nastanka nekog nepoželjnog događaja koji bi se mogao odraziti na njihovu sigurnost i oštećenje imovine datih osoba. Samim time osiguranje ima i psihološki doprinos zbog nekog osjećaja sigurnosti koji se dešava kod osiguranika i to dovodi do bolje iskorštenosti ljudskih resursa kao i kapitala.

Cilj ovog magistarskog rada jeste upoznati čitaoce sa pojmom, ulogom i značajem osiguranja u društvu, zatim prikazati pregled literature i pravnih akata koji uređuju djelatnost osiguranja u Bosni i Hercegovini. Kroz samu analizu će se istaći stanje društava za osiguranje koja su osnovana u Federaciji Bosni i Hercegovini. U istraživačkog dijelu rada ćemo prikazati, a na osnovu postojećih podataka, u kakvoj su korelaciji ostvarena premija (kao prihod) društva, isplaćene štete (kao potencijalni rashod) društva i ukupni prihodi na kraju godine tog društva, odnosno da li iznos isplaćenih šteta znatno umanjuje profitabilnost društva (zavisno od broja ostvarenih premija), i da li to utiče na promjenu njegovog položaja na tržištu osiguranja. Ukoliko se umanjuje profitabilnost društva to direktno utiče na održivost njegove konkurencije na tržištu osiguranja, a ukoliko se to ponavlja duži vremenski period njegov položaj može toliko da oslabi da dođe do povlaćanje određenog društva sa tržišta osiguranja.

Jaćanje konkurentnosti na tržištu osiguranja je jako bitno jer to utiče na poboljšanje ponude proizvoda, kao i na druge aspkete koji prate prodaju (pristup klijentima, digitalizaciju, brzinu i efikasnost rješaavnja zahtjeva) itd.

Ključne riječi: osiguranje, tržište osiguranja, konkurencija, premija osiguranja, finansijski pokazatelji, perspektive razvoja u BiH

ABSTRACT

Insurance is important for better risk management of physical and legal entities, that is, in the event of an undesirable event that could affect their safety and damage the property of given persons. Therefore, insurance also has a psychological contribution due to a sense of security that occurs among the insured, and this leads to a better utilization of human resources as well as capital.

The aim of this master's thesis is to familiarize the readers with the concept, role and importance of insurance in society, then present an overview of the literature and legal acts that regulate the insurance activity in Bosnia and Herzegovina. Through the analysis itself, the state of insurance companies established in the Federation of Bosnia and Herzegovina will be highlighted. In the research part of the paper, we will show, based on the existing data, in what correlation the realized premium (as income) of the company, the paid claims (as a potential expense) of the company and the total income at the end of the year of that company, i.e. whether the amount of paid claims significantly reduces the company's profitability (depending on the number of realized premiums), and whether this affects a change in its position on the insurance market. If the company's profitability is reduced, it directly affects the sustainability of its competition on the insurance market, and if this is repeated for a longer period of time, its position may weaken so much that a certain company withdraws from the insurance market.

Strong competitiveness in the insurance market is very important because it affects the improvement of the product offer, as well as other aspects that accompany sales (access to clients, digitization, speed and efficiency of resolving claims), etc.

Keywords: insurance, insurance market, competition, insurance premium, financial indicators, development perspectives in BiH

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Predmet i problem istraživanja	3
1.2. Ciljevi istraživanja	3
1.3. Hipoteze istraživanja	4
1.4. Primjena metodologija	4
1.5. Očekivani naučni doprinos rada	5
1.6. Ograničenja	5
2. TEORIJSKI OKVIR OSIGURANJA	6
2.1. Pojmovno definisanje osiguranja	6
2.2. Značaj i funkcije osiguranja	7
2.3. Vrste osiguranja	10
2.4. Pravni aspekt osiguranja	13
2.5. Osnovne strukture i karakteristike finansijskih izvještaja osiguravajućeg društva	15
2.6. Pojam i uloga reosiguranja i suosiguranja	20
2.7. Tržište osiguranja u Bosni i Hercegovini	23
3. PREGLED EMPIRIJSKIH ISTRAŽIVANJA	26
4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	27
4.1. Metodologija	27
4.2. Podaci i analiza tržišta osiguranja u BiH i regiji	28
4.3. Komparativna analiza dva osiguravajuća društva (Uniqa osiguranje d.d. i Triglav osiguranje d.d.)	59

4.3.1. Osnovni podaci o Triglav osiguranje d.d.	59
4.3.2. Opis proizvoda Triglav osiguranje d.d.	59
4.3.3. Glavni pokazatelji finansijskog uspjeha osiguravajućeg društva Triglav Osiguranje d.d.	62
4.3.4. Osnovni podaci o Uniqa Osiguranje d.d.	65
4.3.5. Opis proizvoda Uniqa Osiguranje d.d.	66
4.3.6. Glavni pokazatelji finansijskog uspjeha osiguravajućeg društva Uniqa Osiguranje d.d.	68
4.4. Diskusija	71
4.5. Pravci razvoja	73
5. ZAKLJUČAK.....	74
REFERENCE	76

POPIS TABELA

Tabela 1: Učesnici na tržištu osiguranja	12
Tabela 2: Pregled institucija u sektoru osiguranja u BiH	25
Tabela 3: Osiguravajuća društva koja posluju na teritoriji BiH (U 2022. godini)	28
Tabele 4: Prikaz ostvarene premije za period 01.01. - 31.12.2022. po društvima za osiguranje (FBiH)	31
Tabela 5: Prikaz ostvarene premija za period od 01.01.2022 - 31.2.2022. po društvima za osiguranje (RS)	33
Tabela 6: Premija osiguravajućih društava iz Federacije BiH ostvarena na teritoriji BiH	35
Tabela 7: Premija osiguravajućih društava iz RS, a registrovanim proizvođačima u FBiH ostvarena na teritoriji FBiH (životna i neživotna osiguranja)	36
Tabela 8: Indexi rasta po godinama (FBiH)	38
Tabela 9: Indexi rasta po godinama (RS)	39
Tabela 10: Struktura premije osiguranja u 2022. godini prema vrstama osiguranja (u KM)	41
Tabela 11: Struktura premije osiguranja od 2018. do 2022. godini prema vrstama osiguranja	44
Tabela 12: Struktura premije osiguranja od 2018. do 2022. godini prema vrstama osiguranja (RS)	46
Tabela 13: Isplaćene štete po vrstama osiguranja u Federaciji Bosne i Hercegovine (u KM)	50
Tabela 14: Isplaćene štete po vrstama osiguranja u Republici Srpskoj (u KM)	53
Tabela 15: Usporedni pokazatelji za određene europske države i BiH	56
Tabela 16: Ukupna vrijednost premije zbirno životnih i neživotnih osiguranja (u 2019. - 2021. godini)	61
Tabela 17: Prikaz broja i iznosa šteta evidentiranih u periodu 2019. do 2022. godine	61
Tabela 18: Produktivnost rada	62
Tabela 19: Pokazatelji zaduženosti	63

Tabela 20: Pokazatelji profitabilnosti	64
Tabela 21: Pokazatelji zaduženosti	65
Tabela 22: Ukupna vrijednost premije zbirno životnih i neživotnih osiguranja (u 2019.- 2022. godini)	67
Table 23: Prikaz broja i iznosa šteta evidentiranih u periodu 2019 do 2022. godine .	67
Tabela 24: Produktivnost rada	68
Tabela 25: Pokazatelji zaduženosti	69
Tabela 26: Pokazatelji profitabilnosti	69
Tabela 27: Pokazatelji ekonomičnosti	70
Tabela 28: Premije životnog osiguranja, isplaćene štete životnog osiguranja i dobit obračunskog perioda	71
Tabela 29: Premije životnog osiguranja, isplaćene štete životnog osiguranja i dobit obračunskog perioda	71

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1 : Trend rasta premije	40
Grafikon 2 . Zastupljenost vrsta osiguranja u ukupnoj premiji za 2021. godinu	46
Grafikon 3 : Trend rasta premije	48
Grafikon 4 : Broj riješenih šteta po vrstama osiguranja	52
Grafikon 5 : Broj riješenih šteta po vrstama osiguranja	55
Grafikon 6 : Premija per capita	57

1. UVOD

Borba pojedinca kao i društva da se što bolje zaštite od opasnosti jer sve to može ugroziti život i nanijeti veliku štetu na imovinu. Svi razlozi primoravaju čovjeka da što bolje organizira, predviđa kao i omogućava da se na što bolji način dati sistem zaštiti od potencijalne opasnosti. Ekonomska zaštita od rizičnih događaja nastala je još u dalekoj prošlosti. U slučaju kada se desi određeni rizični događaj, dati trgovci koji nisu imali štetu, određenim dijelom svoje robe su nadoknađivali štetu trgovcima čija je roba potonula ili je oštećena. Društvo za osiguranje u okviru svoje osnovne djelatnosti bavi se poslovima osiguranja imovine kao i života. Vršiti se u cilju zaštite od rizika. Rizik je, dakle, vezan za buduće ishode posmatrane pojave odnosno poslovnog poduhvata (Rovčanin, 2010). Također i banke osnivaju produžnice za date poslove osiguranja imovine i osoba.

Analizirajući različite definicije osiguranja možemo uočiti da one imaju niz zajedničkih elemenata, tako da možemo dati i vlastitu definiciju koja glasi:

“Osiguranje predstavlja metodu transfera rizika na osiguravatelja koji preuzima obavezu naknade potencijalni gubitaka iz fonda formiranog od naplaćenih premija osiguranja” (Kozarević i Kovač, 2013).

Kada se osiguranje zasniva na predviđanjima gubitaka baziranih na prosječnim iskustvima iz prošlosti dati osiguravatelji trebaju posvetiti veću pažnju izbjegavanju odnosno negativnoj selekciji. Za negativnu selekciju možemo reći da karakterizira veću težnju za osiguranjem na osnovu lica koji imaju veću izloženost gubitku od prosječne, nego slučaj kad lica kada imaju izloženost gubitku manjom od te prosječne. Osiguravatelji samu kontrolu mogu da realizuju na osnovu selekcije i podjele kandidata kao i prilagođavanjem premije osiguranja. Ugovor o osiguranju se zaključuje u nadi da neće doći do nekih štetnih situacija koje mogu ugroziti zdravlje, život kao i poslovanje. U situaciji kada se to desi odnosno dođe do toga bit će mu osigurana naknada date štete na osnovu ugovora.

Dati autori ističu (Ćurak i Jakovčević, 2007) da proučavanje osiguranja bez prethodnog izučavanja rizika i neizvjesnosti gotovo je jednako izučavanju medicine bez prethodnog razumijevanja anatomije. Zakon velikih brojeva je bitan jer omogućava osiguravajućim društvima da predvide buduće gubitke na osnovu ranijih iskustava (Ostojić, 2007). Također samom razvoju, poboljšanju i modernizaciji životnih osiguranja mnogo je pridonijela primijenjena matematika i statistika. Sam razvoj osiguranja je povezan i sa reosiguranjem jer se samo osiguranje od prekomjernih ili velikih rizika osiguranika štiti reosiguranjem. Najstariji ugovor o reosiguranju je sastavljen u Genevi 1370. gdje je sam predmet reosiguranja bila roba u pomorskom transportu od Geneve do Belgije zbog toga se za različni dio puta tražilo reosiguranje. U slučaju nastupanja osiguranog rizika isplata osigurnine morala se izvršiti po hitnom postupku (Martinović, 2020).

Prema autorima (Marović i Njegomir, 2022) u radu se ukazuje na to da iako na reosiguravajuća društva utiču brojni rizici, uključujući regulatorna ograničenja, pritiske rejtinga agencija, ekonomska stabilnost, kretanja na finansijskim tržištima kao i katastrofalne štete izazvane ljudskim faktorom, najznačajniji uticaj na stabilnost tržišta osiguranja i reosiguranja imaju prirodne katastrofe.

Svaki osiguravatelj želi da postigne što bolje tržišno učešće. Prema autoru (Kozarević, 2010) za stvarivanje ovog cilja moguće su četiri strategije: osvajanje učešća, održavanje učešća, ubiranje plodova i povlačenje. Dosta manjih zemalja se suočavaju sa nerazvijenim tržištem kapitala kao i samom težnjom za bržim rastom što naravno traži i veća znanja i veća iskustva, a oni to nemaju. Strana ulaganja na neki drugi rok, na nešto manje razvijenim tržištima može značiti smanjivanje jaza u razvoju. Zbog toga se također Bosna i Hercegovina kao mala i nerazvijena zemlja sukobljava sa istim izazovima. Samo uspostavljanje nacionalnog tržišta kapitala se ne može dogoditi bez intervencija države. To znači da država donosi bitnu regulativu gdje vrši kontrolu i samu intervenciju na tržištima.

Na razvoj tržišta osiguranja utjecali su mnogobrojni makroekonomski faktori kao što su: visina bruto društvenog proizvoda-BDP-a, monetarna i valutna stabilnost, stopa zaposlenosti, unutarne investicije, strane direktne investicije, spoljno trgovinski bilans, razina kulture i obrazovanja stanovništva, visina neto plate zaposlenih, stupanj razvijenosti osiguravajućih kompanija (Vukić, 2018).

U Bosni i Hercegovini se primjenjuju dva regulatorna nadzorna tijela u osiguranju, a to su Agencija za nadzor osiguranja Federacije Bosne i Hercegovine kao i Agencija za osiguranje Republike Srpske. Osiguravajuća društva su po entitetskom i državnom regulacijom, sa Agencijom za osiguranje kao najvišim regulatornim i zakonodavnim tijelom na teritoriji BiH. Agencija osigurava jedinstvenu primjenu zakona o osiguranju između entiteta, kao i postojanje nesmetane i djelotvorne saradnje između agencija za nadzor, da zakonodavstvo o osiguranju u potpunosti budu usaglašeno u oba entiteta, kao i da bude usaglašeno sa zakonodavstvom Evropske unije. Agencija za osiguranje donosi i prihvata prijedloge za zakone i podzakonske akte, odluke, smjernice i upustva. Na tržištu osiguranja Bosne i Hercegovine posluje 25 društava za osiguranje i jedno društvo za reosiguranje. Društvo za reosiguranje registrirano u Federaciji ili RS može pružati reosiguravajuće pokriće na cijeloj teritoriji BiH. (Zakon o osiguranju FBiH, "Službene novine Federacije BiH" broj 23/17).

I pored ostvarenog kontinuiranog rasta ukupna premija osiguranja, angažovane poslovne imovine i kapitala u protekloj dekadi, tržišni i finansijski potencijal osiguravajućih društava u BiH je vrlo skroman, ograničen i usitnjen kako u odnosu na domaći bankarski sektor, tako i pogotovo u odnosu na međunarodnu konkurenciju u osiguranju i finansijskom tržištu (Šain i Taso, 2015).

Uz aktivno mijenjanje premija, kompanija bi mogla odgovoriti na varijacije na tržištu ili riziku tako da više ne nudi određenu policu i potencijalno je zamijeni novom. U nekim kontekstima, uključujući životno osiguranje, kompanije odlučuju ne prodavati osiguranje potencijalnim kupcima koji imaju određene vidljive, često visokorizične karakteristike. Prema autorima Harris *et al.* (2021) od decembra 2019. do oktobra 2020, od 74 kompanije koje su kontinuirano nudile police za kraći period, 55 nije promijenilo premije, a samo 12 imalo je više indekse premija u oktobru 2020. u odnosu na decembar 2019.

Cilj ovog rada jeste da se predstave teoretske osnove osiguranja, značaj i funkcija osiguranja, vrste osiguranja, elementi osiguranja i pravni aspekt osiguranja. Zatim će biti obuhvaćen dio historije osiguranja u svijetu kao i historija osiguranja na području Jugoslavije i BiH. U nastavku će biti pregled važnih zakonskih akata koji reguliraju tržište Federacije BiH, te prikaz društava osiguranja koji posluju na teritoriji BiH i uvid u njihovo stanje, gdje će kao izvore koristiti podatke dostupne na stranici Statistike tržišta osiguranja. U istraživačkom dijelu će metodom komparativne analize uporediti iznose ostvarenih premija sa akcentom na životna osiguranja i rezultate isplaćenih šteta (životna osiguranja). Također će kroz analizu faktora koji su od uticaja za poslovanje društava prikazati šta je od velikog značaja za postizanje stabilne konkurentnosti na tržištima osiguranja kao i analiza tri pokazatelja poslovanja osiguravajućih društava. Na osnovu rezultata dobijenih istraživanjem, definisat će potencijalne pravce razvoja, uzimajući u obzir i trendove razvijenih zemalja u oblasti osiguranja.

1.1. Predmet i problem istraživanja

Predmet istraživanja završnog rada jeste analiza uspješnosti poslovanja društava za osiguranje, obuhvatajući razne promjene kao i uticaje na tržištu. Tabelačno ćemo prikazat ostvarene premije po društvima za osiguranje, štete po društvima za osiguranje, troškove, alokaciju imovine, tehničke rezerva kao i ostale podatke o samoj uspješnosti poslovanja društava za osiguranje u svrhu otkrivanja promjena koje su mogle nastati kao posljedica kriza i promjena na tržištu osiguranja. Problem leži u nedovoljnoj razvijenosti datog tržišta osiguranja u Bosni i Hercegovini uz posljedice privredne nerazvijenosti i zaostajanja Bosne i Hercegovine na ekonomskom planu u odnosu na zapadnu Evropu i region. Također možemo vidjeti kako date okolnosti mogu uticati na dogovaranje usluga osiguranja.

1.2. Ciljevi istraživanja

Cilj ovog magistarskog rada jeste upoznati čitaoca sa pojmom, ulogom i značajem osiguranja u društvu. Zatim prikazati pregled literature i pravnih akata koji uređuju djelatnost osiguranja u Bosni i Hercegovini. Također cilje je da se kroz samu analizu da istakne stanje društava za osiguranje koja su osnovana u Federaciji Bosni i Hercegovini, a koje se baziraju na analizu finansijskih izvještaja društava za osiguranje, statističkih podataka, zakonskih propisa, zatim izvještaja Agencije za nadzor osiguranja Federacije

BiH i na kraju na osnovu literature i dostupnih podataka na zvaničnim web stranicama nadležnih agencija. Analizirati tržište osiguranja kroz glavne pokazatelje o stanju i uspješnosti poslovanja na temelju finansijskih izvještaja. Cilj također jeste ukazati na važnost osiguravajućih društava kao institucionalnih investitora za sam razvoj i napredak ekonomije jedne zemlje.

1.3. Hipoteze istraživanja

Osnovna hipoteza glasi: Jača konkurencija između osiguravajućih društava pozitivno utiče na ostvarenu premiju po osnovu određenih vrsta osiguranja (životna osiguranja).

Pomoćne hipoteze glase:

1. Osiguravajuća društva sa većom ostvarenom premijom po osnovu životnih osiguranja imaju i veće iznose isplaćenih šteta po osnovu životnih osiguranja, čime slabi konkurentna prednost i održivi rast tih osiguravajućih društava.
2. Osiguravajuća društva sa većom radnom snagom ne znači eksplicitno i da imaju veću ostvarenu premiju po osnovu životnih osiguranja, odnosno radna snaga nije jedini faktor koji utiče na profitabilnost i konkurentnost osiguravajućih društava.

1.4. Primjena metodologija

Za izradu master rada u teorijskom dijelu koristit će se odgovarajuća naučna i zakonodavna literatura, a to su knjige iz oblasti osiguranja, finansija i finansijskog tržišta, kao i zakoni, pravilnici koje se odnose na djelatnost osiguranja i njihovo osnivanje. U ovom dijelu rada će se koristiti metoda kompilacije koja predstavlja da se u kombinaciji sa drugim metodama preuzmu rezultati ranijeg naučno-istraživačkog rada gdje bi se u nastavku individualnom analizom donijeli novi zaključci i time bi se dao doprinos tematici. Da bi se prikazalo stanje na tržištu osiguranja u Bosni i Hercegovini na državnom i entitetskom nivou koristit će se godišnji izvještaji preuzeti sa stranice Agencije za osiguranje u Bosni i Hercegovini, a to je "Statistika tržišta osiguranja" koja sadrži historijske podatke gdje doprinosi boljem razumijevanju tržišta osiguranja u Bosni i Hercegovini. Zbog toga što statistički izvještaji daju uvid u razne vrste podataka kao što je visina premije, isplaćene štete, rangiranje društava koristit će se metoda komparacije u kombinaciji sa metodom sinteze i analize. U istraživačkom dijelu rada bit će izvršena analiza finansijskih izvještaja dva osiguravajuća društava, počevši od njihovog tržišnog učešća i samog asortimana usluga do analize kretanja finansijskih pokazatelja i ispravnosti poslovanja u skladu sa zakonskom regulacijom. Kroz ovaj istraživački rad nastojat će da prikazem osiguravajuća društva na način da ćemo kroz proizvode osiguravajućih društava (polisa osiguranja) prikazati način formiranja istih kroz cijenu, pristup potencijalnim kupcima, brzina i efikasnost rješavanja zahtjeva, digitalizaciju itd. Formiranje dobre ponude je ključno za ostvarivanje dobre premije (po osnovu različitih polisa osiguranja).

Bolje premije označavaju bolju profitabilnost, a samim time i jaču konkurentnost na tržištu osiguranja. Kroz ovaj dio istraživačkog rada ću prikazati iznose premija po osnovu životnih i neživotnih osiguranja u određenom periodu za dva osiguravajuća društva. Također kroz rad će se prikazati odnos isplaćenih šteta (za ista osiguravajuća društva i iste periode). Moj doprinos se ogleda u tome što ću metodom komparativne analize uporediti iznose ostvarenih premija sa akcentom na životna osiguranja i rezultata isplaćenih šteta (životna osiguranja). Također ću kroz analizu faktora koji su od uticaja za poslovanje društava prikazati šta je od velikog značaja za postizanje stabilne konkurentnosti na tržištima osiguranja (npr. radna snaga, broj poslovnica, digitalizacija...). Zatim ćemo na osnovu tri pokazatelja pokazati koje je društvo profitabilnije, ekonomičnije, manje zaduženo, a samim time stabilno i konkurentno. Metoda sinteze će biti korištena u završnom poglavlju, gdje spajanje dobijenih rezultata istraživanja treba da omogući potvrđivanje ili odbacivanje postavljenih hipoteza. Rezultati dobijeni finansijskom analizom bit će prikazani putem tabela i grafikona radi boljeg uvida u stanje te uočavanje trendova u razmatranoj oblasti. Također rezultati analize će se iskoristi prilikom definisanja mogućih pravaca razvoja.

1.5. Očekivani naučni doprinos rada

Mogućnost razvoja sektora osiguranja kao i njegov doprinos ekonomskom rastu zavise od uspješnosti poslovanja osiguravača, odnosno od njihovih ostvarenih poslovnih performansi. Praćenjem najvažnijih pokazatelja poslovanja može se utvrditi njihova finansijska sposobnost, stabilnost, sposobnost upravljanja rizicima, perspektive opstanka na tržištu i mogućnost razvoja u budućem periodu. Moj doprinos se ogleda u tome što ću metodom komparativne analize uporediti iznose ostvarenih premija sa akcentom na životna osiguranja i rezultata isplaćenih šteta (životna osiguranja). Također ću kroz analizu faktora koji su od uticaja za poslovanje društava prikazati šta je od velikog značaja za postizanje stabilne konkurentnosti na tržištima osiguranja (npr. radna snaga, broj poslovnica, digitalizacija itd.). Zatim ćemo na osnovu tri pokazatelja pokazati koje je društvo profitabilnije, ekonomičnije, manje zaduženo, a samim time stabilno i konkurentno.

1.6. Ograničenja

U toku izrade master rada istraživala sam teme koje su srodne postavljenoj temi u ovom radu, međutim ograničenja sa kojim sam se suočila jeste manjak izrađenih master/magistarskih radova kao i drugih vrsta naučnih radova gdje je izučavana tema tržišta osiguranja sa poveznicom - konkurencije na tom istom tržištu. Vidljivo je da su prisutne određene komparacije, ali ne direktno obrađivanih tema komparacije društava sa različitim aspektata sa fokusom na trenutno stanje tržišta osiguranja u Bosni i Hercegovini.

2. TEORIJSKI OKVIR OSIGURANJA

2.1. Pojmovno definisanje osiguranja

Osiguranje se definiše sa nekoliko aspekata iz razloga što ne postoji jedinstvena definicija osiguranja. Ti aspekti mogu biti sa različitih oblasti, sa pravnog, ekonomskog kao i sa aspekta historije, sociologije i aktuarstva. Imamo primjer gdje osiguranje za ekonomistu pokazuje instituciju odnosno dati sistem koji imaju za cilj uklanjanja nekih ekonomskih posljedica u slučaju šteta. Zbog toga možemo reći da će ekonomski istraživači analizirati osiguravajući fond sa pogleda funkcije čuvanje date imovine i akumulacijske funkcije.

Sa strane aktuara osiguranje se javlja kao statističko-matematička kategorija, a sa aspekta finansijskog prava će posmatrati finansijski stručnjaci gdje se u to ubraja realizacija kapitalnih obaveza kao na primjer rezervni fond, propisani minimalni iznos nekog kapital kao i tehnička rezerva, također imamo pored realizacije kapitalnih obaveza imamo uticaj kamatne stope na data uložena sredstva prema smanjenju tarife siguranja kao i način oporezivanja poslova osiguranja.

Određeni pravnici posmatraju osiguranje sa strane privrednog prava u užem smislu pravnog položaja date organizacije i to kao posebni oblik udruživanja sredstava.

Jedna od definicija jeste da je Osiguranje zajednica pojedinca koji su izloženi nepredviđenim rizicima i koji rizik prenose na osiguravajuće društvo, a osiguravajuće društvo prihvata da nekoliko osiguranika ako se dogodi nesreća, obezbjedi ostale novčane naknade ako im se dogodi gubitak ili da im pruži usluge povezane s rizikom (Ostojić, 2007).

Ono što treba naglasiti je sama razlika između osiguranja i igara na sreću. Igram na sreću ili nekim kockanje se dešava škulativni rizik u nadanju da se ostvari dobit, a osiguranjem se mogu pokriti postojeći rizici gdje se ne može ostvariti dobit. Zbog toga možemo reći da date igre na sreću su društveno neučikovite pošto mogući pobjednik dobija na osnovu poraženih. Kod osiguranja ni osiguravatelj ni osiguranik ne mogu ostavriti dobit na osnovu gubitka druge strane (Kozarević i Kovač, 2013).

Na osnovu ovoga možemo reći dvije karakteristike osiguranja:

1. Prenošnje rizika sa pojedinca na zajednicu rizika
2. Podjela gubitka na sve članove tog rizika

Prenošenje rizika je bitan element osiguranja gdje osiguranje obuhvata prenos rizika na zajenicu rizika odnosno veću grupu. To znači da se dati čisti rizik prenosi sa osiguranika na osiguravajuće društvo gdje je ono u dosta boljoj finansijskoj poziciji da plati dati nastali

gubitak nego pojedinac. Također sa aspekta pojedinca čisti rizik koji se prenosi na osiguravajuće društvo treba obuhvatiti rizik od prerane smrti, invalidnosti, lošeg zdravlja, uništenje i same krađe imovine kao i od lične odgovornosti. Sama raspodjela gubitka na sve članove skupine znači podjele nastalih gubitaka na sve osiguranike kao i pokriće datih gubitaka u samom obliku premije koje uplaćuju osiguranici. Sam sektor osiguranja ima jako bitnu funkciju u okviru finansijskog sistema. Predstavlja područje odgovornosti kao i brige regulatora za samu stabilnost kao i efikasnost finansijskih tržišta.

Analizirajući različite definicije osiguranja možemo uočiti da one imaju niz zajedničkih elemenata, tako da možemo dati i vlastitu definiciju koja glasi:

“Osiguranje predstavlja metodu transfera rizika na osiguravatelja koji preuzima obavezu naknade potencijalni gubitaka iz fonda formiranog od naplaćenih premija osiguranja” (Kozarević i Kovač, 2013).

Kada se osiguranje zasniva na predviđanjima gubitaka baziranih na prosječnim iskustvima iz prošlosti dati osiguravatelji trebaju posvetiti veću pažnju izbjegavanju odnosno negativnoj selekciji. Za negativnu selekciju možemo reći da karakterizira veću težnju za osiguranjem na osnovu lica koji imaju veću izloženost gubitku od prosječne, nego slučaj kad lica kada imaju izloženost gubitku manjom od te prosječne. Osiguravatelji samu kontrolu mogu da realizuju na osnovu selekcije i podjele kandidata kao i prilagođavanjem premije osiguranja. Ugovor o osiguranju se zaključuje u nadi da neće doći do nekih štetnih situacija koje mogu ugroziti zdravlje, život kao i poslovanje. U situaciji kada se to desi odnosno dođe do toga bit će mu osigurana naknada date štete na osnovu ugovora.

2.2. Značaj i funkcije osiguranja

Značaj postojanja kao i efikasnost sistema osiguranja se mjeri na osnovu kvaliteta uspostavljanja nekoliko funkcija, a to su funkcija zaštite, mobilizacijsko-alokacijske kao i društveno-socijalne funkcije. Zbog toga što su materijalne štete i nezgode realnost sa kojom se trebaju suočiti dobro organizovan društvo žele da uspostave efikasan sistem koji bi smanjio date posljedice rizičnog događaja. Funkcija posredne zaštite ima nekoliko zadataka posredne zaštite, a to su stabilnost, sigurnost i kontinuitet poslovanja. Također možemo reći da osiguranje ima i psihološki doprinos zbog nekog osjećaja sigurnosti koji se dešava kod osiguranika i sam time to dovodi do bolje iskorštenosti ljudskih resursa kao i kapitala.

Ono što je usko povezano sa samim nastankom i razvojem osiguranja jeste potreba čovjeka da zaštiti svoju imovinu i porodicu. Evidentnost da se naknada gubitka ostvaruje u momentu kad je pomoć najpotrebnija to jeste kad dođe do nekog gubitka tada se može reći da osiguranje pruža ekonomsku zaštitu na osnovu održavane finansijske sigurnosti. Na osnovu same naknade gubitka datim poslovnim organizacijama se pruža da i dalje nastave poslovne aktivnosti kao i radnicima da zadrže radna mjesta i ponuđačima omogućava da

daju proizvode na osnovu želja potrošača. Zbog toga osiguranje naknadom gubitka u velikoj mjeri doprinosi poslovnoj stabilnosti kao i kontinuitetu razvoja privrede u globalu.

Zainteresovanost osiguranika za poduzimanje zaštitnih mjera osiguravatelj može obezbjediti putem raznih stimulacija i sankcija u vidu: popusta na premiju, ograničavanja obaveze za nastali gubitak (franšiza i samopridržaj), doplatak na premiju, regresnog prava i sl (Kozarević i Kovač, 2013). Samo prisustvo datog osiguranja može smanjiti strah i zabrinutost prije kao i poslije nastanka gubitka. Smanjivaje zabrinutosti nastanka gubitka znači da su osiguranici u velikoj mjeri svjesni da imaju osiguranje i da će im taj gubitak biti doznačen. Zbog toga odsustvo kako straha tako i zabrinutosti daje pojedincima slobodu da mogu obavljati poslove i time dobija rezultat bolje iskorištenosti. Na osnovu toga što imamo psihološki doprinosi bolje iskorištenosti ljudskih resursa dato osiguranje može doprinjeti i boljoj isorištenosti kapitala.

Pravno dejstvo ugovora o osiguranju nastaje ispostavljanjem police osiguranja, pri čemu nastaju brojni pravni odnosi, kao rezultat udruživanja sredstava koja na bazi premija ulaze u fond osiguranja i služe za obeštećenje trećih osoba kojima se osiguranim vozilom nanese šteta (Grgić i Repak, 2018).

Za rješavanje obaveza na osnovu ugovora o osiguranju osiguravatelj u trenutku potpisivanja ugovora od osiguranika naplaćuje premiju osiguranja. Na osnovu toga on može unaprijed formirati određeni fond iz kojeg se finansiraju naknade gubitka koje se dešavaju u toku perioda osiguranja.

Zbog toga što se ne može znati kad će nastupiti osigurani slučaj u sklopu ovog fonda može doći do akumulacije značajni finansijskih sredstava koje određeno vrijeme ostaju naraspolaganju datom osiguravatelju. Zbog kratkog roka na koji se može zaključiti ugovor na primjer kod neživotnih osiguranja data sredstva su na raspolaganju dosta kraći period i trebaju se držati u vidu gotovine i plasmana koji se brzo mogu prevesti u gotovinu gdje bi osiguravatelj na vrijeme rješavao date obaveze. Imamo slučaj gdje kod životnih osiguranja data sredstva matematičke rezerve imaju dugoročni karakter zbog toga što se ugovori o životnom osiguranju trebaju zaključiti na duži vremenski period. Tu se sredstva matematičke rezerve iskorištavaju ua intervenciju odnosno što bolju stimulaciju pivednog razvoja.

Sama djelatnost osiguranja se bazira na datim teorijskim pretpostavkama na osnovu koji se razvija praksa osiguranja i koje sačinavaju principe na osnovu koji se zaključuje svaki dati ugovor o osiguranju.

Sklapanje osiguranja realizuje se između davatelja i tražitelja osiguranja. Društvo za osiguranje je pravna osoba koja omogućava usluge osiguranja, te koja realizuje ugovaranje datih usluga. Tražitelj osiguranja koji može biti pravna ili fizička osoba ugovaranjem se obavezuje da mora platiti premiju osiguranja, a to je iznos koji treba platiti osiguravatelju

za dato ugovoreno osiguranje. Također društvo za osiguranje ima obavezu ukoliko dođe do određene štete treba isplatiti osigurani iznos za koju se ugovorilo. Zato je važno da informacije kao i uvjeti prije sklapanja ugovora budu jasni i precizni da ne bi došlo do nerazumjevanja.

Prema autorima Kozarević i Kovač (2013) imamo osam principa:

- naknada štete;
- osiguranik mora imati osigurljiv interes,
- naknada iz osiguranja ne smije biti veća od stvorenog gubitka,
- subrogacija,
- ponuđeni ugovori o osiguranju ne smiju imati dvosmislene odredbe,
- personalni ugovor,
- dobra vjera,
- predmet osiguranja mora biti samo slučajni i neočekivani događaj.

Za naknadu štete možemo reći da je jedna od osnovnih funkcija osiguranja. Ona podrazumijeva dolazak osiguranika u prvobitnu finansijsku situaciju to jeste u situaciju u koju je bio prije nastupanja osiguranog slučaja. Također da bi se zaključio ugovor o osiguranju kod datog osiguranika treba postojati osigurljiv interes to jeste interes da se dati osigurani slučaj ne dogodi. Za osigurljiv interes možemo reći da podrazumijeva nastanak personalnog gubitka u datom slučaju nastupanja osiguranog slučaja.

Bitno je reći da imamo i dodatni zahtjev da se osiguraniku ne bi smjelo isplatiti naknada koja će biti već od pretrpljene štete i na taj način se može izbjeći moguća situacija da osiguranik postigne zaradu na nastalom osiguranom slučaju i spreći moralni hazard. Za princip subrogacije možemo reći da ono u osiguranju doprinosi raznomjernoj raspodjeli trošenja rizika između osiguranika. Zbog toga svaki osiguranik bi trebao da plati premiju koja je proporcionalna datoj veličini rizika kojom je opteretio dati fond. Dati osiguravatelj treba i osigurati da ponuđeni odgovor ne bi trebao imati dvosmislene odredbe jer se treba koncizno definisati osigurani slučaj koji je predmet osiguranja. Za ugovor o osiguranju možemo reći da je to personalni ugovor i on se ne može prebacivati na treću stranu. Ono na šta mora biti zasnovan svaki ugovor jeste princip dobre vjere. Ona podrazumijeva da bas sve zainteresirane strane radne pravedno da ne bi u nekom slučaju došlo do zloupotrebe. Zbog zaštite id datih negativnih selekcija predmet osiguranja treba biti samo slučajni i neočekivani događaji.

2.3. Vrste osiguranja

Za ispunjavanje datih obaveza iz osiguranja na osnovu prikupljenih sredstava to jeste za tačnu distribuciju rizika treba se realizovati grupisanje istih ili sličnih rizika. Zbog grupisanja rizika se došlo do izdvajanja pojedinih vrsta osiguranja najviše utemeljenih na datim vrstama rizika na čije se pokriće i odnose.

Osiguranje se može klasifikovati na nekoliko načina:

Prema načinu pokrića:

- premijsko osiguranje – sredstva osiguranja se formiraju za vrijeme tokom razdoblja trajanja obaveze iz osiguranja.
- uzajamno osiguranje – članovi uzajamne rizične zajednice se unaprijed obavezuju dana kraju ugovorenog razdoblja utvrde ukupni iznos svih šteta za koje su ugovorili zajedničko pokriće i raspodjelu.
- socijalno osiguranje – različiti oblici socijalne zaštite.

Prema načinu sklapanja ugovora:

- dobrovoljno,
- obavezno.

Prema predmetu osiguranja:

- osiguranje transporta i kredita,
- osiguranje imovine u širem smislu,
- osiguranje osoba.

Prema srodnosti rizika koje pokrivaju:

- grupacija osiguranja imovine (civilni, životinje, usjevi, industrija),
- grupacija osiguranja motornih vozila (kasko, AO),
- grupacija osiguranja transporta i kredita (kargo, kasko, krediti),
- grupacija osiguranja osoba (nezgode, život).

Prema kriteriju bilansiranja poslova osiguranja i utvrđivanja poslovnog rezultata:

- neživotna,
- životna.

Prema subjektu (ugovaratelju) osigurnaja:

- osiguranje pravnih lica,
- osiguranje fizičkih lica.

Prema strukturi premije:

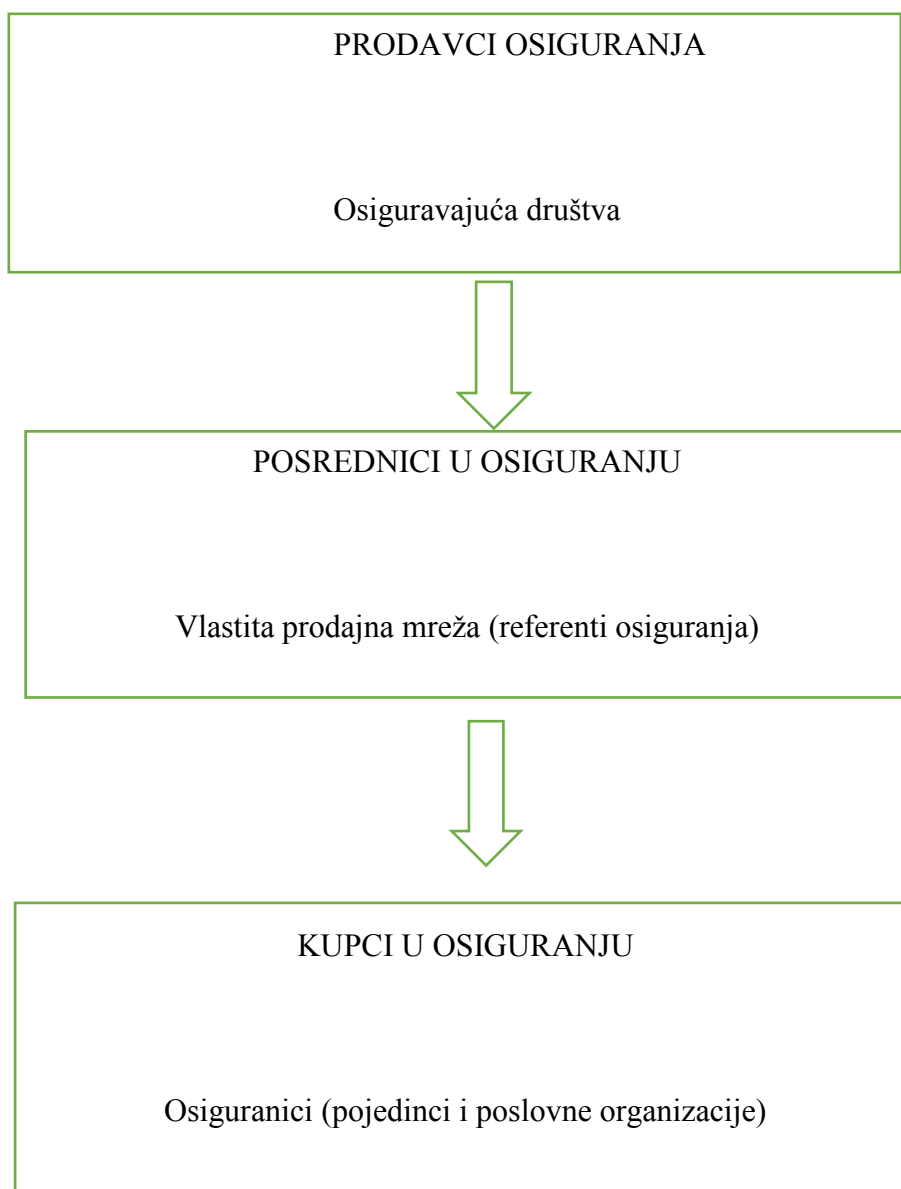
- riziko,
- mješovita.

Proučavanje osiguranja bez predhodnog izučavanja rizika i neizvjesnosti gotovo je jednako izučavanju medicine bez predhodnog razumijevanja anatomije (Ćurak i Jakovčević, 2007). Za rizik možemo reći da je to sama varijacija mogućih ishoda u datoj situaciji u budućnosti, te također možemo reći da što je veće odstupanje od mogućeg ishoda sama izloženost riziku je veća.

Za objektivan rizik možemo reći da je to sama varijacija ishoda događaja koja postoji te je moguće analizirati i mjeriti pomoći raznih metoda. Pravilo koje vrijedi za sve jeste da veća vjerovatnost nastanka tržišnih oscilacija treba da znači i veću izloženost riziku preduzeća. Ono što je važno za finansijsku instituciju kao i finansijske posrednike jeste objektivizacija rizika jer po prirodi tog posla oni zarađuju na preuzimanju rizika. Zbog toga se na svim nivoima datih institucija od operativnih do strateških daje se na značaju identifikaciji, samoj analizi kao i mjerenju sa datim ciljem uspostave efikasnog sistema upravljanja rizicima.

Za subjektivni rizik možemo reći da je to sama procjena osobe o nastanku objektivnog rizika. Ovaj se rizik može smanjivati primjenom znanja kao i vještina kojim se dati pojedinac služi pri samoj identifikaciji i procijeni datog rizičnog događaja. Ono što možemo reći u užem smislu jeste da je rizik vjerovatnost odstupanja od očekivanih nematerijalnih i materijalnih šteta gdje je najčešći pokretač rizika u samom osiguranju jesu razne opasnosti. Nešto što povećava opasnost i rizik jeste hazard. Povećavanjem hazarda se povećava i sama mogućnost gubitka imovine kao i života kada se taj slučaj desi. Imamo primjer gdje je srčani udar opasnost od prijevremene smrti, dok je prekomjerna konzumacija alkohola kao i pušenje hazard koji povećava opasnost i rizik. Rizik je, dakle, vezan za buduće ishode posmatrane pojave odnosno poslovnog poduhvata (Rovčanin, 2010).

Tabela 1: Učesnici na tržištu osiguranja

Izvor: Autor na osnovu relevantnih zakona

Kao učesnici na tržištu osiguranja na datoj strani ponude se javljaju osiguravatelji to jeste reosiguravatelji. Na datoj strani trašnje kao osiguranici javljaju se pojedinci i poslovne organizacije koje su zainteresirane za finansiranje rizika. Također između datog osiguranika i osiguravatelja javljaju se posrednici koji bi mogli biti organizovani na razne načine. Dati osiguravatelji prodaju usluga organizuju na osnovu vlastite prodajne mreže ili na osnovu zastupnika koji treba plaćati prvovizije za zaključivanje ugovora. Oni mogu uposliti i druge agencije koje imaju djelatnost posredovanja u datim poslovima osiguranja kao i posredovanje banaka odnosno drugih finansijskih institucija.

2.4. Pravni aspekt osiguranja

Sam odnos između datog ugovaratelja osiguranja i osiguratelja treba se urediti ugovorom o osiguranju. Zbog samo razumjevanja odnosa imamo nekoliko bitnih aspekata analize ugovora o osiguranju. To su temeljna načela na kojim se bazira ugovor o osiguranju, data obilježja i sama priroda police osiguranja. Naravno za razumjevanje odnosa između ugovaratelja osiguranja u osiguratelja bino je znati i uvjete osiguranja kao i klauzule iz ugovora o osiguranju.

Prema autorima Ćurak i Jakovčević (2007) osnovna načela na kojima se temelji svaki ugovor o osiguranju jesu:

- načelo naknade štete,
- načelo osigurljivog interesa,
- načelo subrogacije,
- načelo dobre vjere.

Načelo naknade štete

Prema datom načelu naknade štete iznos odštete to jeste naknade koju treba isplatiti osiguravatelju ne bi smjela biti veća od stvarnog iznosa štete. Zbog toga osiguranik se naknadom štete treba dovesti u finansijski položaj u kojem je bio prije samog nastanka štete. Ali na osnovu načela naknade štete ne mora značiti da osiguratelj sve štete treba pokriti u cjelosti u njihovoj stvarnom iznosu. Imamo dvije osnovne svrhe načela naknade štete, a to je sprječavanje profitiranja osiguranika iz nastanka štete i smanjivanje hazardnih ponašanja.

Takoder imamo nekoliko izuzetaka od same primjene načela naknade štete, a to obuhvata sljedeće:

- valutiranja police osiguranja,
- osiguranje ugovoreno za naknadu troškova zamjene,
- osiguranje osobe.

Iz čega proistječe, da je svrha načela naknade štete: sprečavanje profitiranja osiguranika iz nastanka štete i smanjivanje hazardnog ponašanja (Grgić i Repek, 2018).

Za valutiranje police osiguranja možemo reći da je to kada se osiguravatelju i ugovaratelj datog osiguranja unaprijed dogovaraju o iznosu štete koju bi osiguravatelj trebao platiti u slučaju totalne štete. Valutiranje police osiguranja možemo reći da se koristi u pomorskom

osiguranju i to kod davanje komercijalne a ne striktno odštete, zatim se koristi kod predmeta razlikih umjetničkih djela kao i nakita. Slučaj kad imamo osiguranje ugovoreno za naknadu troškova zamjene možemo reći da je to riječ o policama osiguranja gdje je šteta jednaka ukupnim troškovima zamjene u momentu kad se dešava zamjena. Na osnovu načela naknade štete u datom osiguranju imovine osiguranik ne bi smio ostvariti odštetu koja je iznad iznosa koja prelazi njegov osigurljiv interes. Zbog toga je samo načelo naknade štete povezano sa načelom osigurljivog interesa.

Načelo osigurljivog interesa

Za načelo osigurljivog interesa možemo reći da prema njemu je ugovor o osiguranju tačan samo u slučaju ako dati osiguranik dođe u situaciju finansijskog gubitnika kada nastupi osigurani događaj. Dato načelo osigurljivog interesa se traži za ugovore svih vrsta osiguranja. Samim nastankom načela se onemogućuje ugovaranje osiguranja dare imovine druge osobe u nadi ostvarivanja događaja kao i naknade štete. Samim zahtjevom za nastanak osigurljivog rizika smanjuje se hazardno ponašanje datog ugovaratelja osiguranja. Na osnovu osiguranja imovine osigurljivim interesom se mjeri iznos štete koju je pretrpio dati osiguranik.

Načelo subrogacije

Na osnovu načela subrogacije možemo reći da osiguravatelj ima pravo da stupi u pravni položaj osiguranika, to jeste da pređu na njega sva osiguranikova prava prema datoj trećoj osobi koja je bila kriva za uzrokovani događaj. Imamo nekoliko bitnih ciljeva načela subrogacije, a to su manje premijske stope, sprečavanje neopravdanog bogaćenja osiguranika, zatim smanjivanje hazarda kao i osoba koja je uzrokovala datu štetu gdje se ona stavlja kao odgovorna za tu štetu. Također postoji radi poticanja načela naknade štete, gdje se sprečava neopravdano obogaćenje osiguranika. Samo postojanje navedenog načela omogućava smanjenje hazardnog ponašanja.

Načelo dobre vjere

Za načelo dobre vjere možemo reći da je to predstavlja da stranke iz ugovora i osiguranju trebaju imati obavezu otvorenog kao i iskrenog postupka to jeste samu obavezu otkrivanja tačnih činjenica i okolnosti. To znači da je obavezan ugovaratelj informisati osiguratelja o svim informacijama koje mogu biti važne za donošenje odluke osiguratelja o preuzimanju datog rizika u osiguranju. Zbog toga možemo reći da načelo dobre vjere se bazira na postojanju povjerenja sa jedne i sa druge strane. Također načelo dobre vjere vrijedi odnosno znači za sve date vrste ugovora o osiguranju. Ono što možemo reći da načelo dobre vjere obuhvata obavezu otkrivanja tačnih činjenica i okolnosti kao i relevantnu tačnost izjava o svim činjenicama.

Sklapanje ugovora o osiguranju je regulisano uslovima osiguranja na osnovu zakonskih propisa. Imamo opšte i posebne uslove i oni su sastavni dio police osiguranj. Polica osiguranja treba da sadrži sve bitne elemente ugovora o osiguranju.

Prema autorima Ćurak i Jakovčević (2007) u polici osiguranja moraju biti navedeni sljedeći elementi:

- ugovorne strane,
- osigurana osoba, odnosno osigurana stvar ili drugi predmet osiguranja,
- rizik obuhvaćen osiguranjem,
- trajanje osiguranja i vrijeme pokrića,
- svota osiguranja ili da je osiguranje neograničeno,
- premija ili doprinos (uloga),
- nadnevnik izdavanja police,
- potpis ugovorenih strana.

Potvrda ili sam certifikat je dokument o zaključivanju ugovora o osiguranju. Ta isprava može zamijeniti policu kao dokazno sredstvo o zaključenom ugovoru. Ono se daje u više primjeraka gdje se jedan primjerak mora vratiti ugovaratelju osiguranja. Dok je list pokrića dokument o zaključenom ugovoru o osiguranju koji za razliku od potvrde privremeno zamjenjuje datu policu osiguranja. Ono se izdaje kada imamo slučaj da treba duže vrijeme za izdavanje police osiguranja, odnosno kad nije moguće izdati policu osiguranja.

2.5. Osnovne strukture i karakteristike finansijskih izvještaja osiguravajućeg društva

Svako privredno društvo, pa tako i osiguravajuća društva su onoliko sposobna da opstanu i budu uspješni na tržištu koliko su sposobni da osiguraju tekuću i dugoročnu likvidnost i solventnost tako da u rokovima servisira svoje obaveze, te i da profitabilno posluju i da na taj način sačuvaju i uvećaju početni kapital. U ostvarenju poslovnog uspjeha važnu ulogu imaju: stručan menadžment, optimalan asortiman usluga osiguranja, tržišni potencijal, kanali prodaje, zadovoljavajuća organizacija i tehnologija, optimalan broj i stručnost kadrova, te zadovoljavajući informacioni sistemi i baza podataka o klijentima, konkurenciji i poslovanju.

Zbog konkurencije i dinamičnog poslovnog okruženja dati osiguravatelji trebaju da neutrališu nedostatke te na najbolji mogući način iskoriste prednosti i izbjegnu određene

prijetnje u svom poslovanju. Detaljnom i preciznom analizom finansijskih izvještaja kao i računanjem određenih pokazatelja poslovanja mogu se vidjeti faktori koji pozitivno ili negativno utiču na poslovanje datog osiguravatelja.

Svi poslovni događaju osiguravajućeg društva se evidentiraju u okviru njegovih finansijskih izvještaja po vrsti i vremenu nastanka. Prema propisima u BiH društva su obavezna sačinjavati finansijske izvještaje polugodišnje i godišnje i podnositi ih nadležnoj agenciji za nadzor tog entiteta. Finansijski izvještaji obavezno obuhvataju: bilans stanja, bilans uspjeha, izvještaj o toku gotovinu, te prateći finansijski izvještaji.

Finansijski izvještaji moraju pružiti istinit i objektivan prikaz finansijskog položaja i uspješnosti poslovanja pravnih lica. Finansijske izvještaje čine: (Član 37. Zakon o računovodstvu i reviziji u Federaciji Bosne i Hercegovine, Službene novine FBiH 15/2021)

- a) Bilans stanja- Izvještaj o finansijskog položaju na kraju perioda;
- b) Bilans uspjeha- Izvještaj o ukupnom rezultatu za period;
- c) Izvještaj o gotovinskim tokovima- Izvještaj o tokovima gotovine;
- d) Izvještaj o promjenama na kapitalu;
- e) Bilješke uz finansijske izvještaje.

Bilans stanja

Bilans stanja predstavlja tabelarni pregled imovine, obaveza i kapitala, to jeste sredstava i izvora sredstava na određeni dan. Obzirom da je na lijevoj strani aktiva, a na desnoj strani pasiva, potrebno je da su njihovi zbrojevi budu jednaki.

Kod osiguravajućih društava, zbog specifičnosti izvještaja potrebno je vršiti dodatan napor u kontroli i ispravnosti objavljenih podataka. Propisani uslovi za osiguravajuća društva tiču se propisanog kapitalnog cenzusa, zadovoljavanja propisane adekvatnosti kapitala, marginu solventnosti, nenamjenskog depozita u visinu 50% zakonom propisanog minimalnog garantnog fonda i regulacija vezanih za plasman sredstava tehničkih rezervi i garantnog fonda (Šain i Taso, 2019).

Sadržaj aktive kao i pasive u bilansu stanja datog društva za osiguranje je:

AKTIVA

- Nematerijana imovina
- Materijalna imovina

- Ulaganje
- Ulaganje za račun rizika i rizik vlasnika polica životnog osiguranja
- Udio reosiguranja u tehničkim rezervama
- Određena porezna imovina
- Potraživanja
- Ostala imovina
- Plaćeni troškovi budućeg razdoblja nedospjele naplata prihoda

PASIVA

- Kapital i rezerve
- Obaveze drugog reda (podređene obaveze)
- Tehničke rezerve
- Ostale rezerve
- Odgođena porezna obaveza
- Depoziti zadržani iz posla predanog reosiguranje
- Finansijske obaveze
- Ostale obaveze
- Odgođeno plaćanje troškova i prihoda budućeg perioda

Bilans uspjeha

Cilj društva je da tekućim poslovanjem uveća početni kapital putem ostvarivanja neto dobiti, umanjene za porez i dijela isplaćen kao dividenda vlasnicima. Glavni uzročnici problema poslovanja društva se mogu utvrditi kroz bilans uspjeha, koji se iskazuje kao gubitak u poslovanja ili nelikvidnost. U prihode uvrštavamo tehničke prihode (premija i ostali tehnički prihodi) i netehničke prihode, koji se odnose na prihode od ulaganja sredstava i ostalih prihoda. Pod rashodima razlikujemo tehničke rashode, poput šteta i ostalih rashoda i netehničke rashode, poput raznih administrativnih rashoda. Rashodi se također mogu posmatrati s njihovog aspekta varijabilnosti. Pod varijabilnim troškovima

možemo uvrstiti troškove šteta, rezervacija za štete, troškova provizije, te dio plata radnicima u prodaji koja direktno zavisi od obima i vrijednosti prodaje.

Bilans uspjeha ili račun dobitka i gubitka osiguravatelja predstavlja pregled prihoda, rashoda i finansijskog rezultata, kao razlike između prihoda i rashoda osiguravatelja u određenom vremenskom periodu (Kozarević i Kovač, 2013).

Rezultat poslovanja prije poreza u osiguranju predstavlja se kao neto od reosiguranja, a definiše se kao: Rezultat poslovanja = Ukupni prihodi - ukupni rashodi

Ukupni prihodi jednaki su:

UP = zarađena premija

- + prihodi od ulaganja
- + prihodi od provizije i naknada
- + ostali osigurateljno- tehnički prihodi
- + ostali prihodi

Ukupni rashodi jednaki su:

UR = izdaci za osiguranje slučajeve

- + promjene ostalih tehničkih rezervacija
- + promjena teh. rezervi živ. osiguranja kada ugovaratelj snosi rizik ulaganja
- + izdaci za povrat premije (bonusi i popusti)
- + poslovni rashodi (izdaci za obavljanje djelatnosti)
- + troškovi ulaganja
- + ostali tehnički troškovi
- + ostali troškovi, uključujući vrijednost usklađivanja

Poslije oporezivanja poslovnog rezultata osiguravatelji predstavlja neto dobit tekuće godine. Dobit je ostvarena ako su ukupni prihodu bili veći od ukupnih rashoda, dok gubitak će biti kada su ukupni rashodi veći od ukupnih prihoda.

Treći finansijski izvještaj je izvještaj o tokovima gotovine. Izvještaj o otoku gotovine osiguravajućeg društva analitički predstavlja početnu gotovinu, korigovanu za sve prilive i sve odlive gotovine i, na kraju obračunskog perioda, gotovinski saldo (Šain i Taso, 2015). Izvještaj o tokovima gotovine se sastavlja na osnovu podataka bilansa uspjeha za posmatranu godinu kao i bilansa stanja za posmatranu i predhodnu godinu.

Dati izvještaj se sastoji od:

- Tokova gotovine iz poslovnih aktivnosti,
- Tokova gotovine iz ulagačkih aktivnosti
- Tokova gotovine iz finansijskih aktivnosti.

Analiza ulaganja sredstava tehničkih rezervi i garantnog fonda

Osiguravajuća društva naplaćuju premije za pokriće rizika osiguranja gdje na taj način prikupljenu štednju pojedinaca kao i pravnih subjekata najvećim dijelom ulažu u dugoročne vrijednosne papire na tržištu kapitala ili daju dugoročne zajmove. Portfolio osiguravatelja ovisi o prilivu novih premija umanjenih za naknade i isplaćena potraživanja. Naime, brojni su faktori koji utiču na donošenje investicijskih odluka osiguravatelja i razvoj njihovog portfolia. Veći dio ulaganja ogleda se u investiranju u dugotrajnu imovinu. Osiguravatelji ulažu u imovinu koja je u interesu osiguranika. Svrha je održavanje ciljanih i dobro uravnoteženih profila rizika. Brojni faktori utiču na investicijske odluke osiguravajućih društava. Pored regulatornih ograničenja koja će biti obrađena u nastavku rada, na konkurentnost industrije osiguranja značajno utiču makroekonomski faktori zemlje.

Društvo je obavezno osigurati da iznos ulaganja budu najmanje jednaka izračunatim tehničkim rezervama. Prinos ostvaren od ulaganja se smatra isplativim, ako se ostvaruje prinos u skladu sa tržišnim kretanjima. Posebno je važno da se ulaganjem sredstava ne dovede u pitanje ažurnost u isplati obaveza iz ugovora o osiguranju.

Kod osiguravajućih društava je posebno važna primjena propisa o obračunu tehničkih rezervi, prenosne premije, garantnog fonda i margine solventnosti.

Analiza solventnosti

Osiguravajuća društva nastoje održavati solventno poslovanje. Solventnost osiguravajućih društava se ostvaruje ispunjavanjem svih ugovorenih obaveza. Pri poslovima osiguranja, kao i kod investicijskih aktivnosti, osiguravajuća društva nailaze na nepredvidljive okolnosti koje mogu negativno uticati na poslovanje, a samim time i na solventost. Sposobnost brzog i učinkovitog izlaska iz nepredvidljivih situacija uveliko ovisi o

dostupnom kapitalu preduzeća. Razlika između trenutne vrijednosti imovine kompanije i njezinih obaveza predstavlja raspoloživi kapital. Nesolventnost osiguravatelja može nastupiti iz raznih razloga, a najčešće kao posljedica katastrofalnih šteta, neadekvatnost premija, brzog rasta koji nije praćen odgovarajućim rezervama, problema u organizacijskoj strukturi, grešaka menadžmenta (Šain i Taso, 2019).

Prema Zakonu o osiguranju „društvo za osiguranje dužno je izvorima sredstava i ulaganjima upravljati na način da je u svakom trenutku u stanju ispuniti dospjele obaveze.“

Prema domaćim propisima, društvo je solventno ako:

- Optimalno i oprezno formira rezerve u iznosu dovoljnim za pokriće svih obaveza
- Raspoložuje propisanim minimalnim garantnim fondom
- Obezbjeđuje i održava marginu solvenosti kao propisani iznos kapitala i pokriće neočekivano visokih obaveza za štete

Društvo je također dužno da održava vrijednost kapitala na zakonski propisanom nivou odnosno nivou koji je dovoljan obimu i vrstama poslova koje osiguranje obavlja. Cilj je da se kapitalom i rezervama pokriju glavne vrste rizika osiguravajućeg društva.

2.6. Pojam i uloga reosiguranja i suosiguranja

Preuzimanje određenih rizika osiguravatelji rade na taj način gdje dio rizika koji prelaze finansijske kapacitete prebacuju na datog reosiguravatelja. Zbog toga za reosiguranje možemo reći da je jedno od najvažnijih sredstava od nekog odstupanja do očekivanja koji se dobijaju primjenom aktuarskih proračuna. Za reosiguranje možemo reći da je ono osiguranje osiguravatelja i veoma je važno za osiguranje gdje štiti svoju sigurnost kao i sigurnost svojih osiguranika. Na osnovu pravca reosiguranja dati osiguravatelji mogu u velikoj mjeri povećati svoje kapacitete u svrhu preuzimanja rizika.

U početnim fazama samog razvoja osiguranja dati osiguravatelji su se bavili i nekim poslovima reosiguranja. Zbog samog razvoja došlo je do velikog zaoštavanja konkurencije između osiguravatelja gdje je to dovelo do nastanka društava i oni su se bavili samo poslovima reosiguranja.

Iako na reosiguravajuće društva utiču brojni rizici, uključujući regulatorna ograničenja, pritiske rejtinga agencija, ekonomska stabilnost, kretanja na finansijskim tržištima kao i katastrofalne štete izazvane ljudskim faktorom, najznačajniji uticaj na stabilnost tržišta osiguranja i reosiguranja imaju prirodne katastrofe (Marović i Njegomir, 2022).

Glavne funkcije reosiguranja koje se ostvaruju iz provođenja reosiguranja su sljedeće:

1. Smanjivanje fluktuacija štetnih zahtjeva kao i stabiliziranje zarade
2. Rast kapaciteta za preuzimanje rizika
3. Finansiranje
4. Poboljšanje efikasnosti osiguranja i to kroz savjete i pomoć od reosiguratelja

Prijenosom dijela rizika u reosiguranje, posebno velikih rizika i onih s visokim osiguranim svotama, primarni osiguratelji ostvaruju veću homogenizaciju portfelja i ograničava maksimalnu svotu svojih obaveza čime osigurava stabilnost u rezultatima poslova preuzimanja rizika (Kozarević i Kovač, 2013). Na taj način reosiguranje poravnjava efekte lošeg iskustva sa datim štetama i na taj način prije svega osiguravatelj može smanjiti fluktuaciju u zaradama što osigurava samu stabilnost poslovanja.

Drugi cilj korištenja reosiguranja jeste dodatni kapacitet za uimanje rizika to jeste rast maksimalnog iznosa pojedinačnih rizika koje dato društvo može uzeti. Na taj način je omogućena sama fleksibilnost u preuzimanju većih rizika, zatim pristupanje u novija područja osiguranja, povećanje konkurentnosti i na kraju omogućavanje kontinuiranog rasta. Prije svega dati osiguravatelji ulažu u reosiguranje iz finansijskih razloga.

Sve vrste reosiguranja imaju tri osnovne funkcije: zaštitnu funkciju (zaštita imovine i osoba), finansijsku funkciju (prikupljanje novčanih sredstava) i socijalnu funkciju (poboljšanje novčanih uvjeta) i naravno sve vrste osiguranja mogu se reosigurati (Zelenika, 1996).

Sistem osiguranja za svaku ekonomiju je od izuzetne važnosti jer se veliki rizici kao i teški rizici institutom datog reosiguranja rješavaju sa jednog osiguratelja na više reosiguravatelja. Zbog važnosti reosiguranje same poslove mogu obavljati obrazovani iiskusni operativni menadžeri osiguranja koji pored tehnika osiguranja i reosiguranja moraju znati nacionalno kao i međunarodno tržište osiguranja i reosiguranja. U situaciji kad se reosiguranje analizira kao pravni institut treba naglasiti da se samo zaključivanje ugovora o osiguranju na osnovu osiguranika i osiguravatelja se ostvaruje zadaća reosigurnja to jeste naknade dijela štete direktnom osiguranju.

Proces globalizacije usluga osiguranja i reosiguranja kombinovan sa sve oštrijom konkurencijom na tržištu osiguranja i reosiguranja, neminovno dovode do sve većeg ukрупnjavanja osiguravajućih i reosiguravajućih društava (Marović i Njegomir, 2022).

Podjela reosiguranja

Podjela poslova reosiguranja vrši se prema nizu kriterija. Ukoliko se reosiguravatelj javi kao cesionar ili kao retrocedent imamo aktivno i pasivno reosiguranje. Kada imamo

aktivno reosiguranje tada reosiguravatelj kao cesionar preuzima rizik u datom reosiguranju. Zbog toga je u cilju reosiguravatelja da ima dosta više aktivnih reosiguranja samim tim može što bolje upravljati fondovima.

Za pasivno reosiguranje možemo reći da reosiguravatelj u datom slučaju kao retrocedent prodaje dio rizika u reosiguranju. Ono što je bitno reći jeste da sam reosiguravatelj treba obratiti pažnju u ravnomjernosti između datih aktivnih i pasivnih poslova da ne bi bilo premalo, a ni previše rizika.

Zatim imamo podjelu na fakultativno odnosno dobrovoljno i obligatorno odnosno obavezno reosiguranje gdje se provode u zavisnosti od broja preuzetih rizika. Na osnovu fakultativnog reosiguranja svaki rizik će se pojedinačno prodavati u reosiguranju i samim time sam reosiguravatelj će donositi odluke u kojem će se obimu prihvatiti. Zatim kod obligatornog reosiguranja ugovor će se definisati sam odnos između datog cedenta i reosiguravatelja i na taj način će reosiguravatelj morati prihvatiti date rizike u reosiguranje, naravno ako oni ispunjavaju ugovorene uslove.

Zatim imamo podjelu na proporcionalno i neproporcionalno reosiguranje. Kod datog proporcionalnog reosiguranja podjela rizika na osnovu osiguravatelja i reosiguravatelja treba se izvršiti prema određenoj kvoti to jeste kvotno osiguranje. Dok imamo slučaj da kod neproporcionalnog reosiguranja data obaveza reosiguravatelja će nastati u slučaju prelaska određene gornje granice gubitka osiguravatelja. Zbog toga možemo razlikovati reosiguranje viška štete koje može pokriti sve štete koje su prešle osigurani iznos osiguravatelja, i reosiguranje tehničkog rezultata koji predstavlja reosiguranje viška datih godišnjih šteta.

Iako se pitanje nadzora i zakonskih propisa u osiguranju razlikuje od države do države, generalno se prema autorima (Kozareviću i Kovač, 2013) mogu izdvojiti tri osnovna područja regulacije, a to su:

- premija osiguranja,
- solventnost i
- zaštita potrošača.

Na dato tržište reosiguranje mogu djelovati profesionalna reosiguravajuća društva, zatim osiguravajuća društva i posrednici to jeste brokeri reosiguranja. Dati brokeri reosiguranja trebaju biti posrednici koji vežu kupce kao i prodavatelje na tržištu reosiguranja. Od ranih početaka reosiguranje je bilo fakultativnog i špekulativnog karaktera, dok je danas to obligacione prirode gdje se proširilo na veliki broj različitih rizika koje pokrivaju profesionalni reosiguravatelji.

2.7. Tržište osiguranja u Bosni i Hercegovini

Historija i karakteristike tržišta osiguranja u BiH

Tržište osiguranja predstavlja ukupni odnos između ponuđača i tražitelja proizvoda osiguranja, pri čemu se ti odnosi odvijaju temeljem slobodnih odluka svih sudionika. Pojam tržišta osiguranja jedne države može se odrediti na više načina: ukupnom godišnjom premijom u jednoj zemlji, premijom po stanovniku, brojem sudionika na tržištu, potencijalnom tržištu koji je redovito veći od ostvarene premije itd. Tržište osiguranja može se sa aspekta pojedinog osiguravatelja definisati u okviru njegove poslovne strategije, pozicije i politike. Tako se može govoriti o tržištu osiguranja života, tržištu osiguranja motornih vozila, tržištu pomorskih osiguranja itd. proizvodima koje nude, jer osiguranje “prodaje sigurnost”.

Pružena sigurnost je apstraktno dobro koje osiguravatelj može sklapanjem ugovora o osiguranju ostvariti odmah ili u razmjerno kratkom vremenu i to u potrebnoj željenoj količini, uz uslov da svojim poslovanjem postigne izravnanje. Prema tome glavni i najteži zadatak osiguravatelja je prodati osiguranje, tj sigurnost, dok tehnika proizvodnje tj. izdavanja police osiguranja ne predstavlja poseban problem. U osiguranju ne postoji mogućnost stvaranja zaliha kao kod ostalih proizvođača roba.

Ono što je također značajno za tržište osiguranja da broj proizvođača ne utiče na cijenu osiguranja u onoj mjeri kao što je slučaj kod drugih roba. Stoga politika cijena nije u tolikoj mjeri presudna za prodaju osiguranja. Za uspješnost poslovanja osiguravatelja potrebno je organizovano tržište jer to omogućuje da njegove usluge postanu prepoznatljive kupcima.

Tržište osiguranja čine:

- korisnici osiguranja,
- osiguravatelji i
- posrednici u osiguranju.

Također novim zakonskim propisima dolazi do velikog iskoraka gdje se prilagođavaju zakonodavstvu Evropske unije. Kako zakonima tako i podzakonskim aktima predviđaju se isti standardi za poslovanje osiguravatelja u oba entiteta.

Pored toga, osiguravateljima iz jednog entiteta dozvoljeno je otvaranje filijala u drugom entitetu nakon dobivanja odobrenja od obje entitetske nadzorne agencije (Kozarević, 2010).

Vidjet ćemo značajan napredak na sjedinjavanju tržišta, a to je naravno u interesu svih osiguravatelja u Bosni i Hercegovini. Dato tržište će biti interesantno najviše za strane

osiguravatelje zbog toga što su više zainteresovani za dobro regulisano tržište. Kada se budu rješavali politički problemi, približavat ćemo se Evropskoj uniji gdje bi to dovelo do ubrzanog razvoja tržišta osiguranja imovine kao i osiguranja od odgovornosti.

Najveći utjecaj na sam način organizacije osiguravatelja trebaju da imaju vlasnički odnosi. Zbog toga razlikujemo privatno osiguranje i državne programe osiguranja. U odnosu na državne programe privatno osiguranje je više dostupljeniji oblik datog osiguranja gdje osiguravatelji trebaju biti organizovani na razne načine. Dioničko društvo za osiguranje je najčešći oblik organizacije privatnih osiguratelja. Ono se osniva ulaganjem datog kapitala od strane dioničara jer žele da ostvare što veći protit. Zaključivanjem ugovora o osiguranju za datu plaćenu premiju dioničari uzimaju rizik od osiguranika. Ako su njihova predviđanja u pogledu nastanka gubitka tačna, oni će iz prikupljenih sredstava po osnovu premije moći izmiriti nastale gubike i ostvariti profit koji može biti zadržan u društvu kao rezerva ili isplaćeni dioničarima putem dividende (Kozarević, 2010). U slučaju da su gubitci veći od nekih predviđenih za dato pokriće će se upotrijebiti rezerva ili dionički kapital.

Dosta manjih zemalja se suočavaju sa nerazvijenim tržištem kapitala kao i samom težnjom za bržim rastom što naravno traži i veća znanja i veća iskustva, a to oni nemaju. Strana ulaganja na neki drugi rok, na nešto manje razvijenim tržištima može unaćiti smanjivanje jaza u razvijenosti. Zbog toga se također Bosna i Hercegovina kao mala i nerazvijena zemlja sukobljava sa istim izazovim. Samo uspostavljanje nacionalnog tržišta kapitala nije moguće bez intervencije države. To znači da država donosi bitnu regulativu gdje vrši kontrolu i samu intervenciju na tržištima.

Novijim regulativnim rješenjima je nekim dijelom vraćeno povjerenje javnosti u oblasti osiguranja ali nažalost u potpunosti se nemaju uveti za dinamičan razvoj osiguranja. Zbog toga se ima potreba za donošenjem novijih kao izmjena sadašnjih regulatornih rješenja u sektoru obrazovanja. Na razvoj finansijskog sektora tržišta osiguranja utjecali su mnogobrojni makroekonomski faktori kao što su: visina bruto društvenog proizvoda - BDP-a, monetarna i valutna stabilnost, stopa zaposlenosti, unutarne investicije, strane direktne investicije, spoljno trgovinski bilans, razina kulture i obrazovanja stanovništva, visina neto plate zaposlenih, stupanj razvijenosti osiguravajućih kompanija (Vukić, 2018).

Državna regulacija u osiguranju

U Bosni i Hercegovini se primjenjuju dva regulatorna nadzorna tijela u osiguranju, a to su Agencija za nadzor osigurnaja Federacije Bosne i Hercegovine kao i Agencija za osiguranje Republike Srpske.

Regulatorni ciljevi su naročito:

- nadzor nad primjenom zakona i podzakonskih akata iz oblasti osiguranja i drugih propisa,
- regulacija rada društva za osiguranje, Zaštitnog fonda FBiH i posrednika u osiguranju,
- stvaranje povjerenja na tržištu u poslove osiguranja,
- sprečavanje finansijskog kriminala bilo zabranom obavljanja poslova osiguranja kojii su u suprotnosti sa ovim zakonom, ili poslova u onom dijelu u kojem bi društva u Federaciji mogla biti iskorištena u svrhe koje su povezane sa finansijskim kriminalom,
- edukacija o koristima i rizicima koji su povezani sa različitim vrstama neživotnog i životnog osiguranja i ostalim ulaganjima u Federaciji, kao i pružanje odgovarajućih informacija i savjeta,
- savjetovanje i zaštita potrošača u skladu sa prirodom uključenih rizika i stepenom iskustva i stručnošću potrošača. (Zakon o osiguranju FBiH, “Službene novine Federacije BiH”, 23/17, Čl.126

Osiguravajuća društva su po entitetskom i državnom regulacijom, sa Agencijom za osiguranje kao najvišim regulatornim i zakonodavnim tijelom na teritoriji BiH. Agencija osigurava jedinstvenu primjenu zakona o osiguranju između entiteta, kao i postojanje nesmetane i djelotvorne saradnje između agencija za nadzor, da zakonodavstvo o osiguranju u potpunosti budu usaglašeno u oba entiteta, kao i da bude usaglašeno sa zakonodavstvom Evropske unije. Donosi i prihvata prijedloge za zakone i podzakonske akte, odluke, smjernice i upustva.

Tabela 2: Pregled institucija u sektoru osiguranja u BiH

Izvor: Literatura prof dr. Zeljka Šaina

Prilikom sastavljanja svojih finansijskih izvještaja moraju voditi računa da su informacije iznijete u skladu sa računovodstvenim standardima, naročito MSFI 14 Ugovor o osiguranju. Osiguravajuća društva nastoje održati solventno poslovanje. Solventnost osiguravajućih društava se ostvaruje ispunjavanjem svih ugovorenih obaveza. Pri poslovima osiguranja, kao i kod investicijskih aktivnosti, osiguravajuća društva nailaze na nepredvidljive okolnosti koje mogu negativno uticati na poslovanje, a samim time i na solventnost. Sposobnost brzog i učinkovitog izlaska iz nepredvidljivih situacija uveliko ovisni o dostupnom kapitalu preduzeća. Razlika između trenutne vrijednosti imovine kompanije i njezinih obaveza predstavlja raspoloživi kapital.

Evropska unija je još za vrijeme 70-ih godina donijela prve regulative u oblasti osiguranja, kao prvi korak ka uspostavljanju jedinstvenog tržišta osiguranja u okviru tadašnje Evropske ekonomske zajednice. Direktive su podijeljene u tri djela Solventnost 0, I, II, u skladu sa vremenskim okvirima u kojima su donijela.

3. PREGLED EMPIRIJSKIH ISTRAŽIVANJA

Subotić i Mitrović (2013) su ispitivali vezu osiguravajućih društava u Bosni i Hercegovini i banaka gdje možemo vidjeti da su društva zabilježila rast aktive od 2008. do 2010. godine dok su banke zabilježile blagi pad aktive u 2009. godini nasuprot 2008. godinu. Efekti globalne krize jedino nisu se odrazili negativno na poslovanje osiguravajućih društava u Bosni i Hercegovini u odnosu na druge finansijske institucije.

Ljiljana Jerimić (2010) je istražila razlog opadnja ukupne bruto premije za 2008. godinu gdje podaci pokazuju da je opala u 33 evropske zemlje. Sam razlog smanjenja je uticao najviše sektor životnog osiguranja koji je došao nakon šest godina konstantnog rasta. Ukupna premija životnog osiguranja u Evropi zabilježili su nominalni pad, dok su premije neživotnog osiguranja skoro danisu osjetile utjecaj usporavanja date ekonomije.

Kaščelan i Novaić (2007) ističu da se analiza sektora osiguranja u državama na području bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije najbolje ostvaruje na osnovu komparacije osnovnih pokazatelja razvijenosti osiguranja. Pozitivna kretanja na tržištu osiguranja Hrvatske uticale su mjere ekonomske politike kako u samom dijelu stabilnosti cijena i domaće valute tako i u dijelu davanja poreskih olakšica za životna osiguranja. Također dolazak stranih investitora na dato tržište Hrvatske utjecalo je na razvoj osiguranja to jeste na povećanje kvaliteta i raznovrsnost proizvoda i usluga osiguranja.

Kovačević (2023) se bazira na proučavanje tržišta osiguranja ulaskom Hrvatske u Evropsku Uniju te izazovima i zahtjevima novog evropskog tržišta osiguranja. Dato tržište djeluje pod uticajem finansijske krize koja je naravno uticala na poslovni rezultat osiguravajućih društava, zbog toga se bazira na uspješnost poslovanja osiguravatelja u

Hrvatskoj kao i usporedba Triglav osiguranja sa glavnim konkurentima. Na osnovu prikupljenih podataka u radu se prikazalo stanje industrije osiguranja u Hrvatskoj kao i struktura premije osiguranja na tržište. Također analizom poslovanja neki od pokazatelja glavnih konkurenata Croatia osiguranje d.d i Allianz Zagreb d.d urađena je usporedba sa poslovanjem Triglav osiguranja d.d za određeni period. Triglav osiguranje d.d je uprkos poslovanju u vremenu krize i smanjenja troškova ojačao svoje mjesto na tržištu ali naravno da i dalje postoji potreba za prilagođavanjem svog poslovanja u uvjetima europskog tržišta.

U godinama svjetske ekonomske krize domaća privreda nije zabilježila rast stope kako su se očekivale kao i koje su u nekim djelatnostima bile zabilježene zadnjih godina. Autor (Vojinović, 2010) ističe da je Hrvatska najviše osjetila utjecaj krize iako je po rezultatima osiguranja ispred Srbije i Bosne i Hercegovine. Na osnovu rezultata do kojih su došli možemo vidjeti za pomenute zemlje u periodu od 2006. do 2009. godine ekonomska kriza i nije toliko uticala na visinu obračunate premije životnog osiguranja, gdje je šta više dolazilo do rasta premije svake naredne godine.

Dati autor (Vukić, 2018) analizira tržište osiguranja u uvjetima ekonomske krize. U periodu ekonomske krize možemo vidjeti da je zabilježen nešto veći rast ukupne premije osiguranja od 8,83% , gdje je za neživotna osiguranja bila 5,06%, dok je za životna osiguranja bila 26,56%. U samoj strukturi osiguravajućih društava Federacije BiH imamo dosta veće učešće neživotnih osiguranja i to 75,21% , dok je kod životnih osiguranja 24,79% gdje možemo zaključiti da je dato tržište osiguranja nerazvijeno u odnosu na evropske zemlje gdje su životna osiguranja veća i iznose oko 60% ostvarene premije osiguranja

Prema autorima (Gashi i Gashi, 2021) ukazuju na to da je na početku pandemije postojao strah od COVID-19. Vladala je zabrinutost da će tržište osiguranja znatno patiti, a upravo se to dogodilo. U prva dva mjeseca nije bilo novih ugovora o osiguranju, prihoda od naplate premija, zaposlenici su se morali zatvoriti u svoje domove, a ključni poslovi osiguranja obavljali su se na daljinu. Najveća opasnost bio je pad vrijednosti vrijednosnih papira. Životna osiguravajuća društva gotovo 70% svoje imovine ulažu u vrijednosne papire, gdje im je vrijednost u prva dva mjeseca pala preko 30%.

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

4.1. Metodologija

U nastavku će biti prikazano i analizirano trenutno stanje na tržištu osiguranja u Bosni i Hercegovini (broj osiguravajućih društava, zatim u posmatranim periodima od 2018. godine do 2022. godine. premija po osiguravajućim društvima u Federaciji Bosni i Hercegovini i Republici Srpskoj, premija po vrstama osiguranja u Federaciji Bosne i Hercegovine i Republici Srpskoj, štete po osiguravajućim društvima u Federaciji Bosne i Hercegovine i Republici Srpskoj, štete po vrstama osiguranja u Federaciji Bosne i

Hercegovine i Republici Srpskoj, usporedni pokazatelji za određene europske države i BiH).

U istraživačkom dijelu rada bit će izvršena analiza finansijskih izvještaja dva osiguravajućih društava, počevši od njenog tržišnog učešća i samog asortimana usluga do analize kretanja finansijskih pokazatelja i ispravnosti poslovanja u skladu sa zakonskom regulacijom. Kroz ovaj istraživački rad nastojat ću da prikazem osiguravajuća društva na način da ćemo kroz proizvode osiguravajućih društava (polisa osiguranja) prikazati način formiranja istih kroz cijenu, pristup potencijalnim kupcima, brzina i efikasnost rješavanja zahtjeva, digitalizaciju itd. Formiranje dobre ponude je ključno za ostvarivanje dobre premije (po osnovu različitih polisa osiguranja). Bolje premije označavaju bolju profitabilnost, a samim time i jaču konkurentnost na tržištu osiguranja. Kroz ovaj dio istraživačkog rada ću prikazati iznose premija po osnovu životnih i neživotnih osiguranja u određenom periodu za dva osiguravajuća društva. Također kroz rad će se prikazati odnos isplaćenih šteta (za ista osiguravajuća društva i iste periode).

Moj doprinos se ogleda u tome što ću metodom komparativne analize uporediti iznose ostvarenih premija sa akcentom na životna osiguranja i rezultata isplaćenih šteta (životna osiguranja). Također ću kroz analizu faktora koji su od uticaja za poslovanje društava prikazati šta je od velikog značaja za postizanje stabilne konkurentnosti na tržištima osiguranja(npr radna snaga, broj poslovnica, digitalizacija...) Zatim ćemo na osnovu tri pokazatelja pokazati koje je društvo profitabilnije, ekonomičnije, manje zaduženo, a samim time stabilno i konkurentno.

4.2. Podaci i analiza tržišta osiguranja u BiH i regiji

Tabela 3: Osiguravajuća društva koja posluju na teritoriji BiH (U 2022. godini)

R/B	DRUŠTVO OSIGURANJE	ZA
1.	Adriatic osiguranje d.d.	
2.	ASA osiguranje d.d.	
3.	Osiguranje Aura a.d.	
4.	Brčko-gas osiguranje d.d.	
5.	Camelija osiguranje d.d.	

6. Central osiguranje d.d.

7. Croatia osiguranje d.d.

8. Drina osiguranje a.d.

9. Dunav osiguranje a.d.

10. Euroherc osiguranje d.d.

11. Euros osiguranje a.d.

12. Osiguranje Garant d.d.

13. Grawe osiguranje a.d.

14. Grawe osiguranje d.d.

15. Krajina osiguranje a.d.

16. Mikrofin osiguranje a.d.

17. Nešković osiguranje a.d.

18. Premium osiguranje a.d.

19. Sarajevo osiguranje d.d.

20. SAS - Super P osiguranje a.d.

21. Triglav osiguranje a.d.

22. Triglav osiguranje d.d.

23. Uniqa osiguranje d.d.

24. Vienna osiguranje d.d.

Izvor: Agencija za osiguranje

Stanje na tržištu osiguranja u BiH

Premija označava novčanu svotu koju je Ugovarač osiguranja ili Osiguranik dužan platiti kao naknadu za obezbjeđenje osiguravajuće zaštite. Ona zapravo predstavlja cijenu rizika. Visina premije utvrđuje se prema prosječnoj veličini rizika, čija se svaka promjena mora iskazati u promjeni premije.

Društva za osiguranje od pojedinaca, koji su izloženi sličnom riziku, prikuplja mjesečne ili godišnje novčane iznose, premije osiguranja, od čega se formira novčani fond. Od prikupljanje premije osiguranja, društvo za osiguranje nadoknađuje štete onima koje zadesi nepovoljan događaj ugovoren na polisi, isplaćuje plate radnicima u osiguranju, plaća porez državi, i slično.

Obračunata bruto premija neživotnih osiguranja uključuje sve iznose premija koje su ugovorene (policirane) u tekućem obračunskom razdoblju na period najduže do godinu dana, bez obzira da li se ti iznosi u cjelosti ili djelimično odnose na kasnije obračunsko razdoblje. Obračunata bruto premija životnih osiguranja uključuje sve iznose premija koji su naplaćeni do kraja obračunskog razdoblja (stvarno naplaćena premija uključujući naplaćeni dio djelimično naplaćenih rata), bez obira da li se ti iznosi u cjelosti ili djelimično odnose na kasnije obračunsko razdoblje ili razdoblja. (Agencija za nadzor osiguranja Federacije Bosne i Hercegovine, Uputstvo o vrednovanju bilanskih i vanbilanskih pozicija, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj 73/13, Čl. 27.)

Društva za osiguranje u Bosni i Hercegovini koja su registrirana za obavljanje datih djelatnosti osiguranja u Federaciji Bosne i Hercegovine kao i Republici Srpskoj, usluge osiguranja se mogu obavljati i u drugim entitetima ali na osnovu registriranih produžnica.

Tabela 4: Prikaz ostvarene premije za period 01.01. - 31.12.2022. po društvima za osiguranje (FBiH)

Društva za osiguranje	Neživotna osiguranja Broj	Neživotna osiguranja Premija	Životna osiguranja Broj	Životna osiguranja Premija	UKUPNO Broj	UKUPNO Premija
Adriatic osiguranje d.d.	368.796	72.643.745	26.603	7.804.119	395.399	80.447.864
ASA osiguranje d.d.	218.214	50.903.123	0	0	218.214	50.903.123
Camelija osiguranje d.d.	109.490	19.088.711	0	0	109.490	19.088.711
Central osiguranje d.d.	317.444	47.903.518	0	0	317.444	47.903.518
Croatia osiguranje d.d.	135.149	35.695.598	13.368	3.807.837	148.517	39.503.435
Euroherc osiguranje d.d.	374.115	68.970.115	0	0	374.115	68.970.115
Grawe osiguranje d.d.	142.192	25.759.018	71.337	32.030.129	213.529	57.789.147
Sarajevo osiguranje d.d.	294.158	62.711.236	18.629	3.833.072	312.787	66.544.308
Triglav osiguranje d.d.	147.884	39.250.104	232.051	30.539.061	379.935	69.789.165
Uniqa osiguranje d.d.	151.754	30.815.227	261.494	43.540.981	413.248	74.356.208

Vienna osiguranje d.d.	12.378	1.398.636	159.515	38.801.566	171.893	40.200.202
Ukupno:	2.271.574	455.139.031	782.997	160.356.765	3.054.571	615.495.794

Izvor: Priredio autor na osnovu zvaničnih podataka Agencije za osiguranje

Ukupna premija po društvima za osiguranje u Bosni i Hercegovini u 2022. godini je iznosila 881.056.957KM što je povećanje za 7,66% u odnosu na 2021. godinu. Ukupna premija, premija životnog osiguranja kao i premija neživotnog osiguranja se počela povećavati nakon smanjenja u 2020. godini kao posljedica pandemije COVID-19. Zadnji udar na zdravstveni sistem u čitavom svijetu uticalo je na promjene percepcije o samoj potrebi datog životnog osiguranja. Značajno povećanje isplaćenih šteta posebno je bio vidljiv u manje razvijenim zemljama kao na primjer u Bosni i Hercegovini, gdje se zbog nedostatka zdravstvene zaštite zabilježeno visoke stope mortaliteta od COVID-19.

Premija koju su društva registrovana u Federaciji BiH ostvarila u periodu od 01.01.-31.12.2022. godine iznosila je 615.495.794KM i u odnosu na 2021. godinu zabilježeno je povećanje od 7,46%, od čega je 455.139.031KM ostvareno u okviru poslova neživotnih osiguranja, a 160.356.765KM u životnom osiguranju.

Tabela 5: Prikaz ostvarene premija za period od 01.01.2022 - 31.2.2022. po društvima za osiguranje (RS)

Društva za osiguranje	Neživotna osiguranja Broj	Neživotna osiguranja Premija	Životna osiguranja Broj	Životna osiguranja Premija	UKUPNO Broj	UKUPNO Premija
Brčko osiguranje d.d.	96.820	16.048.664	0	0	96.820	16.048.664
Drina osiguranje a.d.	106.470	22.853.473	0	0	106.470	22.853.473
Dunav osiguranje a.d.	113.522	28.348.516	0	0	113.522	28.348.516
Euros osiguranje a.d.	65.348	10.952.043	0	0	65.348	10.952.043
Grawe osiguranje a.d.	62.631	11.129.779	67.947	24.969.844	130.578	36.099.623
Krajina osiguranje a.d.	38.564	5.823.474	0	0	38.564	5.823.474
Mikrofin osiguranje a.d.	99.558	16.663.832	0	0	99.558	16.663.832
Nešković osiguranje a.d.	109.758	16.563.145	0	0	109.758	16.563.145
Osiguranje Aura a.d.	164.107	29.141.837	0	0	164.107	29.141.837
Osiguranje Garant d.d.	72.738	11.740.646	0	0	72.738	11.740.646
Premium osig. a.d.	135.210	17.016.393	0	0	135.210	17.016.393

SAS - Super P osig a.d.	22.685	3.434.223	0	0	22.685	3.434.223
Triglav osig. a.d.	63.162	13.000.528	0	0	63.162	13.000.528
Wiener osig. a.d.	87.697	34.956.301	8.098	2.918.610	95.795	37.874.910
Ukupno:	1.238.270	237.672.854	76.045	27.888.454	1.314.315	265.561.307

Izvor: Priredio autor na osnovu zvaničnih podataka Agencije za osiguranje

Društva koja su registrovana u Republici Srpskoj, a koja imaju produžnicu u Federaciji FBiH, na području Federacije BiH ostavarili su premiju u iznosu 265.561.307KM i u odnosu na 2021. godinu zabilježeno je povećanje od 8,12%, i to u neživotnom osiguranju 237.672.854KM, a u životnom osiguranju 27.888.454KM.

Rezultat rasta premije životnog osiguranja jeste veća zainteresovanost i aktivnost datih osiguravajućih društava na samoj promociji značaja životnog osiguranja, kao i vođenje novih proizvoda, a sve to zbog poboljšanja opće ekonomske situacije u Bosni i Hercegovini. Ono što trebamo spomenuti jeste da dosta banaka zadnjih godina kao neki uvjet za odobravanje kredita dodatno potencira zaključivanje polica životnih osiguranja kod datih osiguravajućih društava kao jedan od razloga obezbjeđenja odobrenih kredita.

Slaba tačka u rastu jeste dominacija stranog kapitala kod osiguravajućih društava, na osnovu toga se dugoročna sredstva na osnovu premije životnih osiguranja u većini slučajeva investiraju na ino-tržišta.

U nastavku je tabelarni prikaz premije po društvima za osiguranje za period od 2018. - 2022. godine

Tabela 6: Premija osiguravajućih društava iz Federacije BiH ostvarena na teritoriji BiH

Društva za osiguranje	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Adriatic osig. d.d.	65.839.179	68.450.802	69.104.118	74.321.640	80.447.864
ASA osig. d.d.	26.907.083	31.928.546	37.525.189	45.462.206	50.903.123
Camelija osig. d.d.	10.029.115	9.467.531	10.885.612	16.193.011	19.088.711
Central osig. d.d.	38.359.897	38.222.643	42.397.285	44.967.294	47.903.518
Croatia osig. d.d.	49.022.337	50.789.128	36.459.752	39.249.808	39.503.435
Euroherc osig. d.d.	59.749.321	62.084.184	62.564.400	64.872.243	68.970.115
Grawe osig. d.d.	52.133.841	54.879.218	54.966.613	56.480.895	57.789.147
Sarajevo osig. d.d.	59.426.756	67.295.992	65.089.676	63.426.485	66.544.308
Triglav osig. d.d.	44.032.354	48.191.622	53.527.134	60.645.654	69.789.165
Uniqa osig. d.d.	61.777.694	63.333.054	62.132.761	71.300.222	74.356.208
Vienna osig. d.d.	30.256.607	37.378.526	34.470.835	35.872.270	40.200.202
VGT osiguranje	307.993	-	-	-	-

Izvor: Priredio autor na osnovu zvaničnih podataka Agencije za osiguranje

Tabela 7: Premija oiguravajućih društava iz RS, a registrovanim proizužnicama u FBiH ostvarena na teritoriji FBiH (životna i neživotna osiguranja)

Društva za osiguranje	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Brčko osig. d.d.	15.980.279	15.811.621	16.578.043	16.083.806	16.048.664
Drina osig. a.d.	23.758.289	23.448.281	23.045.841	22.138.712	22.853.473
Dunav osig. a.d.	23.658.730	23.888.745	23.617.908	25.965.457	28.348.516
Euros osig. a.d.	8.882.163	10.583.654	11.135.097	11.786.329	10.952.043
Grawe osig. a.d.	17.493.068	21.153.712	32.981.129	35.649.481	36.099.623
Krajina osig. a.d.	2.653.756	4.463.153	4.401.240	4.238.903	5.823.474
Mikrofin osig. a.d.	10.605.891	11.289.298	11.645.609	14.192.989	16.663.832
Nešković osig. a.d.	16.354.978	16.937.270	16.235.462	16.718.775	16.563.145
Osiguranje Aura a.d.	18.427.466	23.481.473	24.230.036	27.606.984	29.141.837
Osiguranje Garant d.d.	9.339.660	10.619.160	11.225.944	11.920.751	11.740.646
Premium osig. a.d.	842.688	7.345.465	8.768.640	12.612.568	17.016.393
SAS osig. a.d.	3.764.886	3.860.700	3.487.593	3.401.603	3.434.223
Triglav osig. a.d.	10.836.760	11.185.084	11.153.030	11.523.222	13.000.528

Wiener osig. a.d.	30.639.858	31.328.713	28.265.163	31.775.147	37.874.910
Atos osig. a.d	21.750.916	15.362.956	-	-	-

Izvor: Priredio autor na osnovu zvaničnih podataka Agencije za osiguranje

Premija koju su društva registrovana u Federaciji BiH ostvarila u 2021. godine iznosila je 572.791.732 i u odnosu na 2020. godinu zabilježeno je povećanje od 8,25%, gdje je životnom osiguranju ostvareno povećanje premije od 12,63%, dok je neživotnom osiguranju ostvareno povećanje premije od 6,82%. U 2020. godini ukupna premija u Federaciji Bosne i Hercegovine je iznosila 529.123.374KM gdje je u odnosu na 2019. godinu zabilježeno smanjene premije od 0,54%, u životnom osiguranju smanjenje premije od 2,25%, dok imamo mali rast premije u neživotnom osiguranju od 0,03%. smanjenje premije životnog osiguranju Federacije Bosne i Hercegovine kao i usporavanje rasta premije neživotnog osiguranja u 2020. godini je posljedica pandemije COVID- 19.

Društva koja su registrovana u Republici Srpskoj, a koja imaju produžnicu u Federaciji FBiH, na području Federacije BiH ostvarili su premiju u iznosu 245.614728KM i u odnosu na 2020. godinu zabilježeno je povećanje od 8,31%, gdje je u životnom osiguranju ostvareno povećanje premije od 8,43%, dok je u neživotnom osiguranju ostvareno povećanje premije od 7,39%. U 2020. godini ukupna premija u Republici Srpskoj je iznosila 226.770.734KM gdje je u odnosu na 2019. godinu zabilježeno smanjene premije od 1,73%, u životnom osiguranju rast premije od 3,87%, dok imamo smanjene premije u neživotnom osiguranju od 2,40%.

Smanjenje premije životnog osiguranju Federacije Bosne i Hercegovine kao i usporavanje rasta premije neživotnog osiguranja u 2020. godini je posljedica pandemije COVID- 19.

Tabela 8: Indexi rasta po godinama (FBiH)

Naziv društva	2019/2018	2020/2019	2021/2020	2022/2021
Adriatic osiguranje d.d.	1,04	1,00	1,08	1,08
Sarajevo osiguranje d.d.	1,13	0,97	0,97	1,05
Uniqa osiguranje d.d.	1,03	0,99	1,15	1,04
Grawe osiguranje d.d.	1,05	0,71	1,02	1,02
Grawe osiguranje d.d.	1,04	1,00	1,02	1,02
Triglav osiguranje d.d.	1,09	1,11	1,13	1,15
Central osiguranje d.d.	1,00	1,11	1,06	1,07
Vienna osiguranje d.d.	1,24	0,92	1,04	1,12
ASA osiguranje d.d.	1,90	1,18	1,21	1,12
Camelija osiguranje d.d.	0,94	1,15	1,49	1,18
VGT osiguranje d.d.	0,00	-	-	-
Croatia osiguranje d.d.	1,04	0,71	1,07	1,00

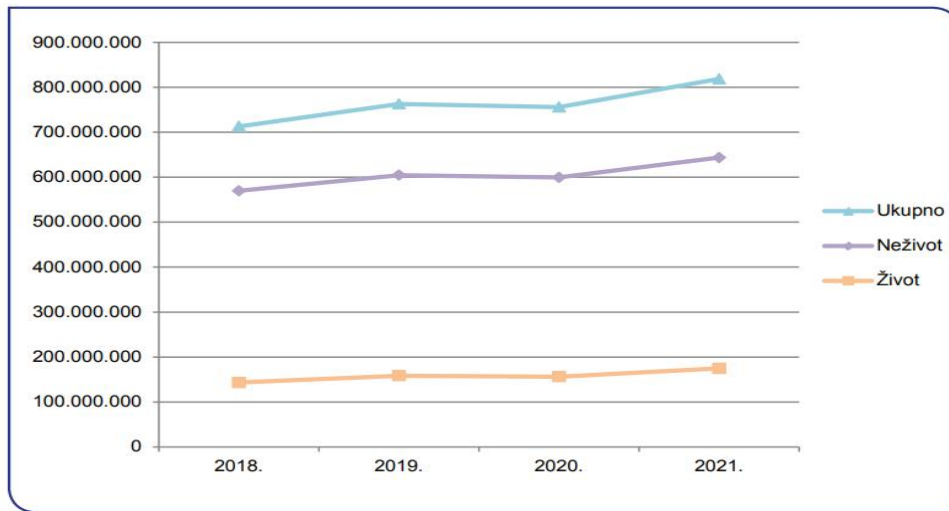
Izvor: Priredio autor na osnovu zvaničnih podataka Agencije za osiguranje

Tabela 9: Indexi rasta po godinama (RS)

Naziv društva	2019/2018	2020/2019	2021/2020	2022/2021
Wiener osiguranje a.d.	1,02	0,90	1,12	1,19
Dunav osiguranje a.d.	1,00	0,99	1,10	1,09
Osiguranje Aura a.d.	1,27	1,03	1,14	1,06
Drina osiguranje a.d.	0,99	0,98	0,96	1,03
Grawe osiguranje a.d.	1,21	1,56	1,08	1,01
Nešković osiguranje a.d.	1,04	0,96	1,03	0,99
Brčko osiguranje d.d.	0,99	1,05	0,97	1,00
Atos osiguranje a.d.	0,70	-	-	-
Mikrofin osiguranje a.d.	1,06	1,03	1,22	1,18
Triglav osiguranje a.d.	1,03	0,99	1,03	1,23
Osiguranje Garant d.d.	1,14	1,06	1,06	0,98
Euros osiguranje a.d.	1,20	1,05	1,06	0,93
Premium osiguranje a.d.	8,72	1,20	1,44	1,35
Krajina osiguranje a.d.	1,69	0,99	0,96	1,37
SAS - Super P osiguranje a.d.	1,03	0,90	0,98	1,00

Izvor: Priredio autor na osnovu zvaničnih podataka Agencije za osiguranje

Grafikon 1: Trend rasta premije

Izvor: Agencija za osiguranje u Bosni i Hercegovini

Na grafikonu br. 1 možemo vidjeti trend povećanja premije životnog i neživotnog osiguranja, kao i ukupne premije za 2018., 2019., 2020., i 2021. godinu. Premija životnog osiguranja i premija neživotnog osiguranja na datom tržištu osiguranja Bosne i Hercegovine je ponovo počela rasti u 2021. godini, nakon smanjenja koje se desilo u 2020. godini zbog pandemije COVID-19. ukupna premoja koja se ostvarivala većim dijelom je u Federaciji Bosne i Hercegovine u odnosu na Republiku Srpsku.

Također jedan od razloga zašto dolazi do pada premije u društvu jeste nelikvidnost i nesolventnost društva kao i posljedica neplaćanja dospjelih šteta u zadovoljavajućem obimu i datom roku, zatim loš glas o nekom društvu na tržištu osiguranja kao i jaka konkurencija.

U 2019. godini ukupna premija u Federaciji Bosne i Hercegovine je iznosila 532.021.245 KM, gdje je u odnosu na 2018. godinu zabilježeno povećanje od 6,87%. U životnom osiguranju imamo povećanje premije od 10,04%, a u neživotnom osiguranju rast premije od 5,85%. U Republici Srpskoj je ukupna premija iznosila 230.759.286 KM, gdje je u odnosu na 2018. godinu zabilježen rast od 7,34%, u životnom osiguranju rast premije od 13,39%, a u neživotnom osiguranju rast premije 6,65%. U 2018. godini ukupna premija u Federaciji Bosne i Hercegovine je iznosila 497.842.176 KM, gdje je u odnosu na 2017. godinu ostvareno povećanje od 4,72%. U životnom osiguranju imamo rast premije od 4,75%, dok u neživotnom osiguranju rast od 4,71%. U Republici Srpskoj ukupna premija je iznosila 214.989.388 KM, gdje je u odnosu na 2017. godinu zabilježen rast od 3,42%. U životnom osiguranju imamo smanjenje od 6,19%, a u neživotnom osiguranju rast premije od 4,63%.

Tabela 10: Struktura premije osiguranja u 2022. godini prema vrstama osiguranja (u KM)

Vrsta osiguranja	Federacija BiH	Republika Srpska	BiH (ukupno)
Osiguranje nezgoda	35.765.891	17.445.778	53.211.669
Zdravstveno osiguranje	14.437.284	2.323.007	16.760.291
Osiguranje cestovnih vozila	70.986.873	18.797.721	89.784.594
Osiguranje tračnih vozila	0	13.932	13.932
Osiguranje zračnih letjelica	1.950	104.640	106.590
Osiguranje plovila	10.346	1.628	11.974
Osiguranje robe u prevozu	2.797.866	997.765	3.795.631
Osiguranje od požara i elementarnih nepogoda	27.603.794	8.803.700	36.407.494
Ostala osiguranja imovine	18.031.103	16.023.517	34.054.620
Osig. od odg. za upotrebu mot. vozila	262.459.340	164.492.733	426.952.073
Osig. od odg. za upotrebu zrač. letjelica	32.218	197.618	229.836
Osig. od odg. za upotrebu plovila	26.819	9.696	36.515
Ostala osiguranja od odgovornosti	11.592.145	3.203.948	14.796.093
Osiguranje kredita	4.947.099	3.570.269	8.517.368
Osiguranje jemstva	453.479	22.263	475.742
Osiguranje raznih finansijskih gubitaka	4.022.345	1.272.475	5.294.820
Osiguranje troškova pravne zaštite	126.420	1.025	127.445

Osiguranje pomoći	1.844.058	391.139	2.235.197
Neživotna osiguranja	455.139.030	237.672.854	692.811.884
Životna osiguranja	142.693.185	24.800.737	167.493.922
Rente	314.999	42.147	357.146
Dodatna osiguranja uz osiguranje života	17.348.580	2.834.369	20.182.949
Druge vrste životnih osiguranja	0	211.200	211.200
ŽIVOTNA OSIGURANJA	160.356.764	27.888.454	188.245.218
NEŽ. I ŽIV. OSIG.	615.495.794	265.561.307	881.056.961

Izvor: Priredio autor na osnovu zvaničnih podataka Agencije za osiguranje

Ukupna premija po vrstama osiguranja u Bosni i Hercegovini u 2022. godini je bila 881.056.961KM, gdje možemo reći da je to povećanje za 7,66% u odnosu na 2021. godinu. Također udjel društva sa sjedištem u Federaciji Bosne i Hercegovine u ukupnoj premiji iznosio je 57,26%, dok je udjel društva sa sjedištem u Republici Srpskoj bio 30,10%.

U 2022. godini premija neživotnog osiguranja je iznosila 692.811.741 KM, dok je premija životnog osiguranja iznosila 188.245.220 KM. U neživotnom osiguranju je u periodu 2022. godine zabilježen rast koji je iznosio 7,64% u odnosu na 2021. godinu, a u oblasti životnog osiguranja ostvareno je povećanje od 7,70 % u odnosu na 2021. godinu.

Pruženu priliku za povećanje različitih vrsta životnih osiguranja što govori konstatacija da u Federaciji Bosne i Hercegovine životna osiguranja sa 23% sudjeluju u ukupnoj premiji, dok je slučaj u Evropi gdje udio može dostići 60%. Zbog toga ima se prilika za pozitivan trend razvoja životnog osiguranja, a primjer toga jeste neodrživost trenutnog penzionog sistema koji će imati veći uticaj na rast rentnih i životnih osiguranja. Kada su u pitanju imovinska osiguranja ono što utiče na usluge društava za osiguranja jesu klimatske promjene. Zbog toga što reosiguravajuća društva imaju značajnu ulogu u stabilizaciji tržišta osiguranja u imovinskom osiguranju, društva trebaju prenijeti veći dio rizika na državne institucije i reosiguravajuća društva.

Razvitak ovakve vrste osiguranja ogleda se kroz asortiman proizvoda na primjer osiguranje stana ili kuće od poplava gdje bi on mogao biti pristupan svom stanovništvu kroz te državne subvencije. Također osiguranje od nezgode se može razvijati na osnovu međuentitetske harmonizacije zakonske regulative i to unutar države Bosne i Hercegovine.

Radi se naime o kolektivnom osiguranju od date posljedice nesretnog događaja za zaposlene u firm gdje ga entitet Federacije Bosne i Hercegovine ne može prepoznati dok je u manjem entitetu Republike Srpske obavezno osiguranje od nezgode.

Obavezno osiguranje od autoodgovornosti ima veliki udio u ukupno obračunatoj premiji na tržištu neživotnih osiguranja Bosne i Hercegovine. Visina same premije od autoodgovornosti još je administrativno određena, a to znači da društva ne mogu slobodno da određuju cijenu osiguranja od autoodgovornosti.

Za početak liberalizacije u nastanku novijih cijena osiguranja od autoodgovornosti će se pomjeriti do 1. novembra 2026. godine. Ono što je uočeno u zemljama okruženja koje su uvele slobodno određivanje cijena osiguranja od automobilske odgovornosti, imamo pad cijena gdje to upućuje da će ta liberalizacija biti povoljna za korisnike proizvoda osiguranja. Ono što se očekuje u dugom roku jeste da će doći do uspostavljanja optimalnijeg nivoa cijena osiguranja od autoodgovornosti, a to sve u skladu sa preuzetim rizikom.

Dato tržište osiguranja u Bosni i Hercegovini karakteriše veći potencijal rasta gdje osiguravajuća društva to trebaju iskoristi na najbolji mogući način. Životno osiguranje na osnovu povećane prosječne starosti stanovništva kao i same potrebe za zaštitom, predstavlja elemenata koji omogućava rast cjelokupnog sektora osiguranja. Životno osiguranje je dosta manje razvijeno od neživotnog osiguranja u Bosni i Hercegovini, ali ipak se bilježi rast zbog toga što se građani kreditno zadužuju, a sve je to povezano sa izdavanjem datih polisa životnog osiguranja.

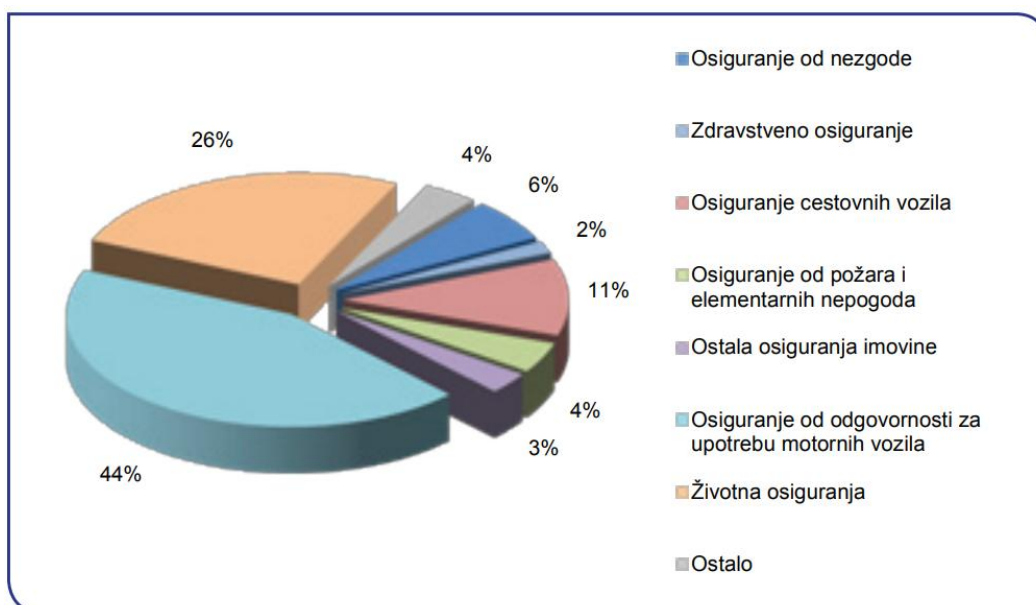
Tabela 11: Struktura premije osiguranja od 2018. do 2022. godini prema vrstama osiguranja

Vrsta osiguranja	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
FBiH					
Osiguranje od nezgode	33.579.304,18	34.974.773	34.458.349	35.651.555	35.765.891
Zdravstveno osiguranje	9.169.131,37	9.839.050	7.878.783	10.183.655	14.437.284
Osiguranje cestovnih vozila	52.218.898,31	58.205.149	57.446.619	62.983.314	70.986.873
Osiguranje tračnih vozila	0	0	0	0	0
Osiguranje zračnih letjelica	972,75	488	5.917	1.697	1.950
Osiguranje plovila	5.669,00	10.198	10.853	9.986	10.356
Osiguranje robe u prevozu	2.228.168,57	2.339.907	2.283.559	2.252.781	2.797.866
Osiguranje od požara i elementarnih nepogoda	22.487.293,37	23.454.930	23.982.946	25.194.742	27.603.794
Ostala osiguranja imovine	13.590.685,88	15.334.505	17.853.516	17.782.585	18.031.103
Osiguranje od odg. za upotrebu motornih vozila	221.896.828,77	232.133.034	239.353.078	251.158.631	262.495.340
Osig. od odg. za upotrebu zračnih letjelica	33.716,06	42.220	29.448	33.055	32.218
Osiguranje od odgovornosti za upotrebu plovila	23.073,43	36.640	23.255	24.608	26.819
Ostala osiguranja od odgovornosti	7.405.518,00	8.178.237	8.323.301	9.210.921	11.592.145

Osiguranje kredita	10.265.102,06	10.512.247	3.016.696	5.765.752	4.947.099
Osiguranje jemstva	391.507,08	467.309	365.778	343.623	453.479
Osig. raznih finansijskih gubitaka	1.405.723,06	1.437.178	2.028.396	3.238.606	4.022.345
Osig. troškova pravne zaštite	2.066,00	6.122	37.216	142.730	126.420
Osiguranje pomoći	1.584.764,03	1.292.051	1.274.402	1.547.532	1.844.058
Neživotna osiguranja	376.288.421,92	398.264.038	398.372.112	425.525.773	455.139.030
Životna osiguranja	112.134.275,80	122.904.227	118.456.224	131.041.589	142.693.185
Rente	239.360,80	425.120	243.496	124.728	314.999
Dodatna osiguranja uz osiguranje života	9.180.117,91	10.427.860	12.051.541	16.099.633	17.348.580
Druge vrste životnih osiguranja	0	0	0	0	0
Životna osiguranja	121.553.754,51	133.757.207	130.751.261	147.265.950	160.356.764
Neživotna i životna osiguranja	497.842.176,43	532.021.245	529.123.374	572.791.723	615.495.794

Izvor: Priredio autor na osnovu zvaničnih podataka Agencije za osiguranje

Grafikon 2. Zastupljenost vrsta osiguranja u ukupnoj premiji za 2021. godinu

Izvor: Agencija za osiguranja u Bosni i Hercegovini

Na grafikonu br. 2 vidimo zastupljenost vrsta osiguranja u ukupnoj premiji za 2021. godinu gdje najviše zauzima osiguranje od nezgode i to sa 44%, a zatim osiguranje cestovnih vozila sa 26%. U 2019. godi se bilježi povećanje osiguranja od nezgode na 64%, dok imamo smanjenje osiguranja cestovnih vozila na 11%.

Tabela 12: Struktura premije osiguranja od 2018. do 2022. godini prema vrstama osiguranja (RS)

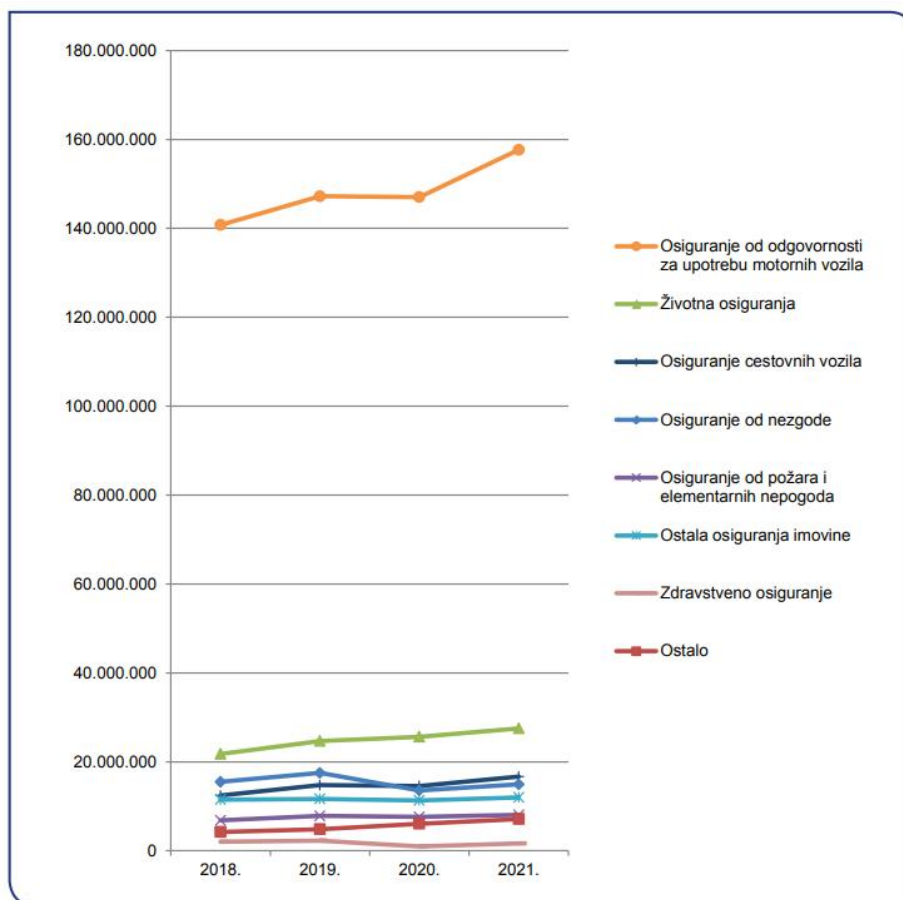
Vrsta osiguranja	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Osig. od nezgode	15.477.437,97	17.487.666	13.563.651	14.927.375	17.455.778
Zdravstveno osiguranje	2.030.804,69	2.270.470	973.650	1.635.705	2.323.007
Osig. cestovnih vozila	12.418.951,61	14.770.941	14.568.057	16.659.847	18.797.721
Osig. tračnih vozila	0	0	20.814	24.171	13.932
Osig. zračnih letjelica	100,00	0	26.614	7.815	104.640
Osig. plovila	4.897,31	6.454	1.738	2.475	1.628

Osig. prevoza	1.120.279,79	1.059.489	836.938	799.867	997.765
Osig. od požara i elemen. nepogoda	6.823.475,96	7.840.855	7.599.229	8.052.132	8.803.700
Ostala osiguranja imovine	11.484.398,15	11.650.158	11.320.847	11.989.610	16.023.517
Osig. od odgo. za upotrebu motornih vozila	140.755.049,99	147.222.737	147.028.120	157.679.958	164.492.733
Osig. od odgg. za upotrebu zračnih letjelica	14.856,56	43.492	56.811	158.017	197.618
Osig. od odg. za upotrebu plovila	2.527,73	5.726	8.058	9.921	9.696
Ostala osiguranja od odgovornosti	2.014.371,14	2.037.386	2.663.075	3.103.922	3.203.948
Osiguranje kredita	415.642,77	916.855	1.625.207	2.044.360	3.570.269
Osiguranje jemstva	15.993,14	24.583	19.515	17.348	22.263
Osig. raznih finansijskih gubitaka	616.483,58	642.914	742.151	835.919	1.272.475
Osiguranje troškova pravne zaštite	0	0	0	1.407	1.025
Osiguranje pomoći	29.211,66	99.811	81.854	136.158	391.139
Neživotna osiguranja	193.224.482,05	206.079.537	201.136.330	218.086.007	237.672.854
Životna osiguranja	19.294.358,37	21.928.743	22.622.704	24.513.710	24.800.737

Rente	13.963,19	55.595	132.892	5.859	42.147
Dodatna osiguranja uz osiguranje života	2.192.807,48	2.451.491	2.657.048	2.798.433	2.834.369
Druge vrste životnih osiguranja	263.777,09	243.920	221.761	210.719	211.200
Životna osiguranja	21.764.906,13	24.679.749	25.634.404	27.528.721	27.888.454
Neživotna osiguranja i životna osiguranja	214.989.388,18	230.759.286	226.770.734	245.614.728	265.561.307

Izvor: Priredio autor na osnovu zvaničnih podataka Agencije za osiguranje

Grafikon 3: Trend rasta premije

Izvor: Agencija za osiguranje u Bosni i Hercegovini

Na grafiknu br. 3 možemo vidjeti trend rasta premije po vrstama osiguranja u Republici Srpskoj za 2018., 2019., 2020. i 2021. godinu. U strukturi premije daleko najviše je zastupljeno obavezno osiguranje od autoodgovornosti gdje možemo vidjeti rast posebno krajem zadnje dvije godine.

Ukupna premija po vrstama osiguranja u Bosni i Hercegovini u 2021. godini je bila 818.406.451 KM, gdje možemo reći da je to povećanje za 8,27% u odnosu na 2020. godinu. Udjel društva sa sjedištem u Federaciji Bosne i Hercegovine u ukupnoj premiji je bio 66,99%, dok je udjel društva sa sjedištem u u Republici Srpskoj bio 30,01%. U 2021. godini premija neživotnog osiguranja je iznosila 643.611.778 KM, gdje imamo povećanje od 7,36% u odnosu na 2020. godinu, dok je premija životnog osiguranja u 2021. godini bila 174.794.673 KM i također imamo povećanje od 11,77% u odnosu na 2020. godinu. Ukupna premija, premija životnog osiguranja kao i premija neživotnog osiguranja se povećala nakon smanjenja koje je bilo 2020. godine a kao posljedica pandemije COVID-19.

U 2020 godini ukupna premija po vrstama osiguranja u Bosni i Hercegovini je bila 755.894.108 KM, što predstavlja smanjenje od 0,90% u odnosu na 2019. godinu. Udjel društva sa sjedištem u Federaciji Bosne i Hercegovine u ukupnoj premiji je bio 70,00%, dok je udjel društva sa sjedištem u u Republici Srpskoj bio 30,00%. U 2020. godini premija neživotnog osiguranja je iznosila 599.508.443 KM, gdje imamo smanjenje od 0,80% u odnosu na 2020. godinu, dok je premija životnog osiguranja u 2019. godini bila 156.385.665 KM i također imamo smanjenje od 1,29% u odnosu na 2019. godinu. Ukupna premija, premija životnog osiguranja kao i premija neživotnog osiguranja je smanjena kao posljedica virusa pandemije COVID-19.

U 2019 godini. ukupna premija po vrstama osiguranja u Bosni i Hercegovini je iznosila 762.780.531 KM, gdje znači povećanje za 7,01% u odnosu na 2018. godinu. Također udjel društva sa sjedištem u Federaciji Bosne i Hercegovine u ukupnoj premiji iznosio je 69,75%, dok je udjel društva sa sjedištem u u Republici Srpskoj bio 30,25%. U 2019. godini premija neživotnog osiguranja je iznosila 604.343.574 KM, dok je premija životnog osiguranja iznosila 158.436.957 KM. U neživotnom osiguranju je u periodu 2019. godine zabilježen rast koji je iznosio 6,12% u odnosu na 2018. godinu, a u oblasti životnog osiguranja ostvareno je povećanje od 10,55% u odnosu na 2018. godinu.

Ukupna premija po vrstama osiguranja u Bosni i Hercegovini u 2018 je iznosila 712.831.565 KM, gdje predstavlja rast za 4,32% u odnosu na 2017. godinu. Također udjel društva sa sjedištem u Federaciji Bosne i Hercegovine u ukupnoj premiji je bio 69,84%, a udjel društva sa sjedištem u Republici Srpskoj bio 30,16%. U 2019. godini premija neživotnog osiguranja je iznosila 569.512.904 KM, dok je premija životnog osiguranja iznosila 143.313.661 KM. U neživotnom osiguranju je u periodu 2019. godine zabilježen rast koji je iznosio 4,68% u odnosu na 2017. godinu, a u oblasti životnog osiguranja ostvareno je povećanje od 2,92% u odnosu na 2017. godinu.

Tabela 13: Isplaćene štete po vrstama osiguranja u Federaciji Bosne i Hercegovine (u KM)

Vrste osiguranja	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Osiguranje od nezgode	16.949.611,96	17.538.552	16.439.486	18.338.682	16.567.607
Zdravstveno osiguranje	3.273.643,96	3.713.457	2.869.422	3.920.953	5.433.453
Osiguranje cestovnih vozila	39.033.378,91	42.499.417	43.596.161	48.081.461	49.445.569
Osiguranje tračnih vozila	0	0	0	0	0
Osiguranje zračnih letjelica	0	0	0	39.801	23.250
Osiguranje plovila	4.226,60	19.684	31.424	450	50.848
Osiguranje robe u prijevozu	296.696,10	219.678	205.085	276.143	369.686
Osig. od požara i elementarnih nepogoda	4.981.357,29	10.961.492	6.168.595	8.068.203	12.048.708
Ostala osiguranja imovine	5.592.544,72	6.763.038	8.530.086	6.207.788	7.004.778
Osig. od odg. za upotrebu motornih vozila	81.150.162,94	88.707.354	86.443.279	92.424.060	103.135.593
Osig. od odg. za upotrebu zračnih letjelica	0	0	0	0	0
Osiguranje od odgovornosti za upotrebu plovila	0	0	0	0	2.399
Ostala osiguranja od odgovornost	1.273.387,33	1.606.787	1.599.846	2.871.100	1.909.565
Osiguranje kredita	1.455.586,08	1.757.478	2.717.030	2.738.734	1.838.941
Osiguranje jamstva	105.173,98	145.007	203.631	286.917	191.689
Osig. raznih finansijskih	142.884,06	363.638	384.414	268.171	555.345

gubitaka					
Osig. troškova pravne zaštite	0	0	0	0	0
Osiguranje pomoći	143.669,81	188.957	195.209	159.970	226.181
Neživotna osiguranja	154.402.323,75	174.484.539	169.383.670	183.682.433	198.803.612
Životna osiguranja	49.759.070,24	51.245.275	59.308.308	75.631.824	87.285.479
Rente	240.642,03	244.224	258.314	265.078	240.101
Dodatna osig. uz osiguranje života	1.999.936,82	2.046.819	2.592.712	2.570.528	2.510.086
Druge vrste životnih osiguranja	0	0	0	0	0
Životna osiguranja	51.999.649,09	53.536.318	62.159.336	78.467.430	90.035.666
Životna i neživotna osiguranja	206.401.972,84	228.020.857	231.543.006	262.149.863	288.839.278

Izvor: Priredio autor na osnovu zvaničnih podataka Agencije za osiguranje

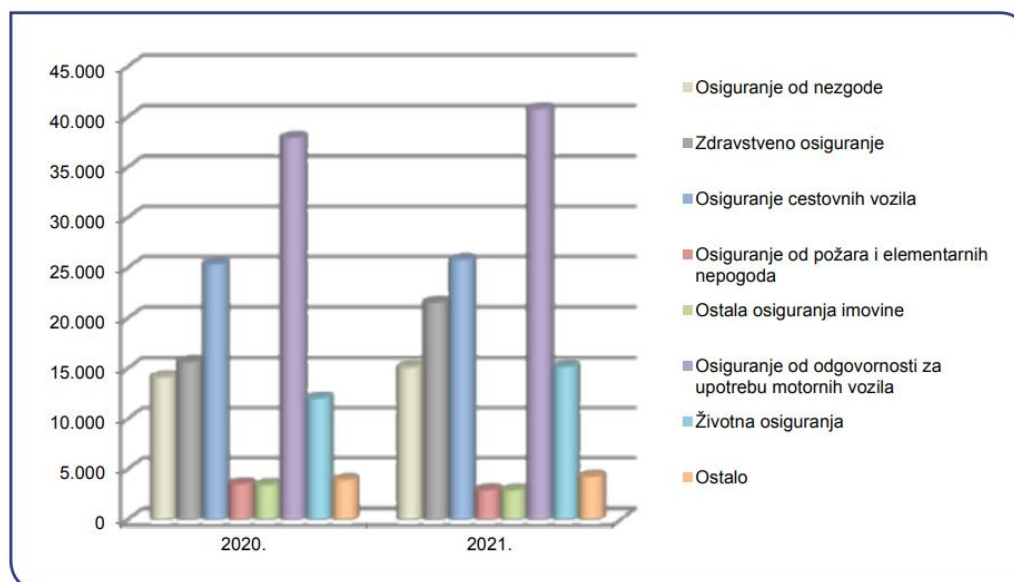
U posmatranim periodima od pet godina u Federaciji Bosne i Hercegovine u neživotnom osiguranju zastupljeno je najviše osiguranje od odgovornosti za upotrebu motornih vozila, zatim se nalazi osiguranje cestovnih vozila, i osiguranje od nezgode. U sektoru osiguranja i reosiguranja ukupan ostvareni prihod u 2021. godini je bio 877.418.432 KM, dok je u 2020. godini bio 821.660.587 KM što je za 6,79% veći u odnosu na 2020. godinu.

Društva za osiguranje i reosiguranje u Federaciji Bosne i Hercegovine su u 2021. godini ostvarili ukupan prihod od 593.141.462 KM, dok je u 2020. godini bio 552.281.976 KM što je za 7,40% veći u odnosu na 2020. godinu. U Republici Srpskoj društva za osiguranje su u 2021. godini ostvarili ukupan prihod od 287.276.970 KM, dok je u 2020. godini bio 269.378.611 KM što je za 5,53% veći u odnosu na 2020. godinu.

U 2019. godini ukupan ostvareni prihod u sektoru osiguranja je bio 810.058.003 KM, dok je 2018. godine bio 752.437.963 KM što je veće za 7,66% u odnosu na 2018. godinu. U Federaciji Bosne i Hercegovine društva za osiguranje i reosiguranje ostvarili su ukupni prihod od 552.279.987 KM, dok je u 2018. godini ukupan prihod bio 505.787.132 KM što

je povećanje u 9,41% u odnosu na 2018. godinu. U Republici Srpskoj društva za osiguranje su u 2019. godini ostvarila ukupan prihod od 257.778.016 KM, dok je u 2018. godini 247.650.840 KM što je rast za 4,09% u odnosu na 2018. godinu.

Grafikon 4: Broj riješenih šteta po vrstama osiguranja

Izvor: Agencija za osiguranje u Bosni i Hercegovini

Na grafikonu br. 5 možemo vidjeti broj riješenih šteta po vrstama osiguranja u Federaciji Bosne i Hercegovine za 2020. i 2021. godinu. Vrijednost ukupnih riješenih šteta u 2021. godinu je bilo 346.734.641 KM, dok je u 2020. godini bilo 309.942.416 KM što je veće za 11,87% od vrijednosti riješenih šteta u 2020. godini. Broj ukupnih riješenih šteta u odnosu na broj prijavljenih šteta u 2021. godini je veći za 0,11% u odnosu na 2020. godinu. U 2019. godini vrijednost ukupnih riješenih šteta je bilo 301.170.457 KM, dok je u 2018. godini bilo 279.127.091 KM što je veće za 7,90% od vrijednosti riješenih šteta u 2018. godini. Broj ukupnih riješenih šteta u odnosu na broj prijavljenih šteta u 2019. godini je manji za 0,63% u odnosu na 2018. godinu

Tabela 14: Ispaćene štete po vrstama osiguranja u Republici Srpskoj (u KM)

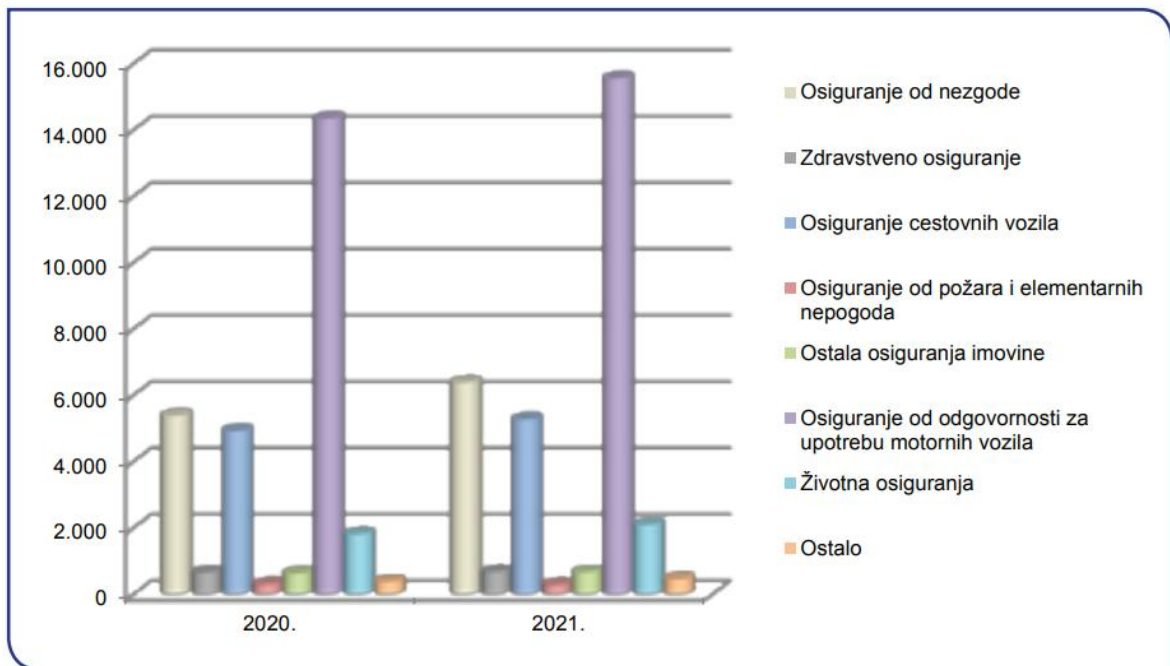
Vrste osiguranja	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Osiguranje od nezgode	5.553.498,16	23.746.748	6.742.963	7.861.502	7.385.242
Zdravstveno osiguranje	932.896,02	4.307.093	543.890	419.107	589.279
Osiguranje cestovnih vozila	9.577.351,61	52.808.142	10.924.792	11.413.145	12.452.265
Osiguranje tračnih vozila	0	0	0	9.128	0
Osiguranje zračnih letjelica	0	0	0	0	0
Osiguranje plovila	0	19.684	2.432	0	101.696
Osiguranje robe u prijevozu	73.181,59	261.148	42.065	59.205	59.788
Osiguranje od požara i elementarnih nepogoda	1.303.031,55	13.331.073	5.052.087	3.542.487	5.039.864
Ostala osiguranja imovine	2.384.175,79	9.068.876	1.594.433	2.718.311	10.837.164
Osig. od odg. za upotrebu motornih vozila	45.186.328,99	131.603.969	42.627.999	45.013.911	57.168.777
Osig. od odg. za upotrebu zračnih letjelica	0	0	0	0	0
Osig. od odg. za upotrebu plovila	0	0	0	0	0
Ostala osiguranja od odgovornosti	229.281,96	1.962.300	208.926	622.739	351.300

Osiguranje kredita	7.935,58	1.807.188	215.193	622.419	459.761
Osiguranje jamstva	0	145.868	0	0	0
Osiguranje raznih finansijskih gubitaka	52.163,22	514.518	308.459	148.908	102.357
Osiguranje troškova pravne zaštite	0	0	0	0	0
Osiguranje pomoći	4.280,01	193.074	6.169	6.260	4.500
Neživotna osiguranja	65.304.124,48	239.769.681	68.269.406	72.437.124	94.551.993
Životna osiguranja	6.523.875,03	57.910.481	8.910.634	11.109.990	13.970.265
Rente	2.648,28	247.216	16.285	28.645	35.333
Dodatna osiguranja uz osiguranje života	1.035.810,64	3.318.458	1.036.488	1.216.493	1.251.603
Druge vrste životnih osiguranja	0	0	0	0	0
Životna osiguranja	7.562.333,95	61.476.156	9.963.406	12.355.128	15.257.201
Neživotna osiguranja i Životna osiguranja	72.866.458,43	301.245.836	78.232.813	84.792.252	109.809.194

Izvor: Priredio autor na osnovu zvaničnih podataka Agencije za osiguranje

U posmatranim periodima od pet godina u Republici Srpskoj u neživotnom osiguranju zastupljeno je najviše osiguranje od odgovornosti za upotrebu motornih vozila, zatim se nalazi osiguranje cestovnih vozila, i osiguranje od nezgode.

Grafikon 5: Broj riješenih šteta po vrstama osiguranja

Izvor: Agencija za osiguranja u Bosni i Hercegovini

Na grafikonu br. 6 možemo vidjeti broj riješenih šteta po vrstama osiguranja u republici Srpskoj za 2020. i 2021. godinu. Vrijednost ukupnih riješenih šteta u 2021. godini je bilo 84.585.776 KM, dok je za 2020. godinu bilo 78.399.409 KM što je veće za 7,89% od vrijednosti šteta u 2020. godini. Broj ukupnih riješenih šteta u odnosu na broj prijavljenih šteta u 2021. godini je veći za 2,3% u odnosu na 2020. godinu. U 2019. godini vrijednost ukupnih riješenih šteta je bilo 73.149.600 KM, dok je u 2018. godini bilo 72.685.181. KM što je veće za 0,64%. Broj ukupnih riješenih šteta u odnosu na broj prijavljenih šteta u 2019% godini je veći za 0,68% u odnosu na 2018. godinu.

Tabela 15: Usporedni pokazatelji za određene europske države i BiH

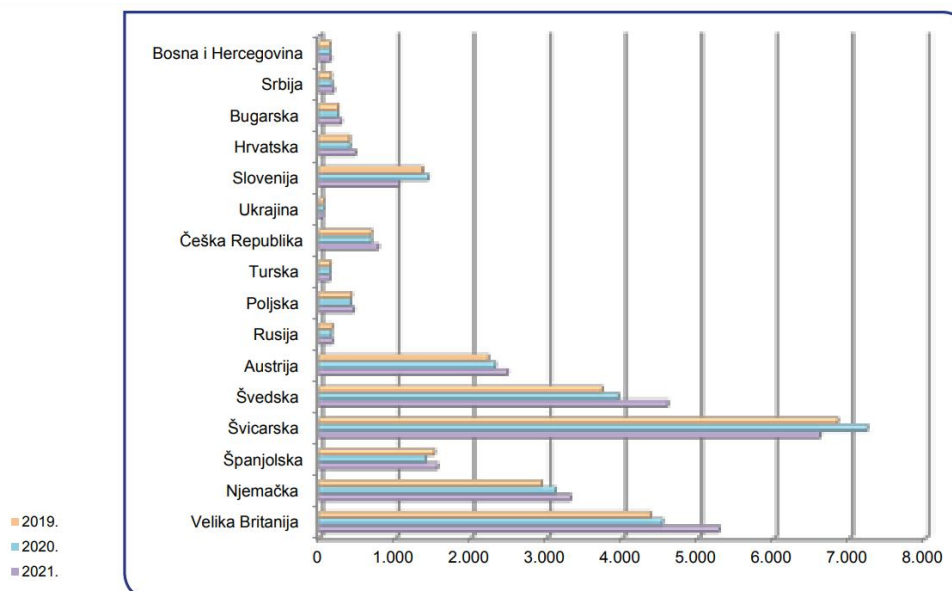
Država	Premija (milijuni \$) 2018.	Premija (milijuni \$) 2019.	Premija (milijuni \$) 2020.	Premija (milijuni \$) 2021.
Velika Britanija	336.510	366.243	338.321	399.142
Njemačka	241.485	243.852	258.566	275.779
Španjolska	74.062	71.002	66.323	73.571
Švicarska	59.384	58.953	62.669	57.793
Švedska	37.092	38.385	40.939	47.955
Rusija	23.593	22.856	21.323	23.300
Austrija	20.392	19.710	20.596	22.186
Poljska	16.574	15.869	15.511	17.065
Turska	10.452	10.933	10.803	10.526
Češka Republika	7.067	7.215	7.215	8.259
Slovenija	2.765	2.819	2.977	2.206
Ukrajina	1.774	2.222	2.167	1.927
Hrvatska	1.570	1.583	1.584	1.912
Bugarska	1.492	1.641	1.651	1.842
Srbija	978	973	1.064	1.214
Bosna i Hercegovina	416	436	440	474

Izvor: Priredio autor na osnovu zvaničnih podataka Agencije za osiguranje

Iz tabele se može vidjeti da u zemljama Europske unije premija veća u odnosu na zemlje regiona. Ukupna premija (milijuni eura) u 2021. godini iznosi 1.149.111, dok je u Srbiji ukupna premija (milijuni eura) iznosila 1.020, u Crnoj Gori 99 i u Bosni i Hercegovini 418. Posmatrajući sektor osiguranja u BiH u odnosu na regiju, a naročito u odnosu na evropsko tržište, uočava se znatno manja zastupljenost i nedovoljna razvijenost sektora. Zbog slabog ekonomskog napretka cjelokupne ekonomije, političkih kriza, niskog standarda života,

niskih plaća i visoke nezaposlenosti, uočljiva je znatno manja konkurentnost industrije osiguranja u BiH u odnosu na evropsko tržište, pa čak i na zemlje regiona.

Grafikon 6: Premija per capita

Izvor: Agencija za osiguranje u Bosni i Hercegovini

Na grafikonu br. 4 možemo vidjeti premija per capita za određene europske države i Bosnu i Hercegovinu za 2019., 2020., i 2021. godinu. Svjetska premija životnih osiguranja 2020. godine, polazeći od posljedica udara Korone, bila je niža za 4,4% nego prethodne godine. Taj pokazatelj sa 1% znatno je blaži u zemljama u razvoju Zanimljivo je istaći kako je procijenjeni obim ukupne svjetske premije u 2020. smanjen za 1,3% u poređenju sa 2019. godinom. Iz navedenog zaključujemo da su životni poslovi bili daleko više pogođeni krizom od neživotnih poslova, gde je čak zabilježen neznatan rast. Društva za životno osiguranje najvjerojatnije bi trebala prilagoditi premije demografiji koja je doživjela najveće promjene u riziku smrtnosti i da bi bilo manje vjerojatno da će kompanije povećati premije za demografiju koja nema značajne promjene u riziku smrtnosti.

Pored kompleksnog državnog uređenja i izražene fragmentacije tržišta i na institucionalnom nivou preprke koje usporavaju razvoj sektora osiguranja u Bosni i Hercegovini se mogu svrstati u sljedeće kateorije (Kozarević i Kovač, 2013.):

- neriješeni mnogobrojni problemi političke prirode koji su prouzrokovali nizak nivo poslijeratnog privrednog razvoja što usporava finansijsku konsolidaciju privrednih subjekata, povećava njihovu insolventnost i nelikvidnost podiže na zabranjujući nivo,
- visoka stopa nezaposlenosti preaćena slabom kupovnom moći stanovništva,
- usporen proces privatizacije koji otežava provođenje ekonomskih reformi,

- neuređeno finansijsko tržište što se posebno odražava na poslovanje osiguravatelja koji strogo moraju voditi računa o ulaganjima svojih sredstava rezervi,
- loša politika ulaganja sredstava rezervi veličine osiguravatelja čime se dovodi u pitanje očuvanje njihove realne vrijednosti,
- otežana kontrola ulaganja sredstava rezervi većine osiguravatelja, što je posljedica nagomilanih problema prouzrokovanih njihovom investicijskom politikom iz proteklog perioda,
- koncentracija velikog broja osiguravatelja na relativno malom i nerazvijenom tržištu,
- gubitak povjerenja u osiguravatelje usljed njihove česte nelikvidnosti i kašnjenja u isplati naknada,
- nedovoljna zastupljenost životnog i imovinskog osiguranja usljed orijentacije osiguranika prvenstveno na obavezna osiguranja koja imaju dominantno učešće u strukturi ukupne premije osigurnaja svih osiguravatelja na tržištu,
- nedovoljni kadrovski potencijali i nedovoljan angažman nadzornih agencija na kontroli rada osiguravatelja na tržištu na kojem postoji jako puno problema,
- loša iskustva po pitanju ranijih mjera koje su nadzorne institucije poduzele na polju uvođenja reda na tržištu putem oduzimanja odobrenja za rad pojedinim osiguravateljima,
- nelojalna konkurencija koja je prisutna na tržištu,
- nedostatak kadrova specijaliziranih za obavljanje menadžerskih poslova u osiguranju,
- neuređena pitanja edukacije kadrova koji treba da obavljaju aktuarske poslove,
- kašnjenje u implementaciji novih zakonskih propisa,
- nedefinisana politika reosiguranja kod najvećeg broja osiguravatelja,
- nizak nivo saradnje između osiguravatelja na polju rješavanja aktuelnih problema na tržištu.

4.3. Komparativna analiza dva osiguravajuća društva (Uniqa osiguranje d.d. i Triglav osiguranje d.d.)

Izabrala sam ova dva osiguravajuća društva iz razloga što smo posmatrali ljestvicu 5 najboljih osiguravajućih društava u BiH, s tim da smo komparirali jedno društvo na vrhu ljestvice, a to je Uniqa osiguranje, i Triglav osiguranje koje je na 5 mjestu. Također, komparirali smo jedno bosanskohercegovačko društvo i jedno društvo koje ima globalni karakter što znači da nije izborno Bosanskohercegovačko društvo. Naš razlog zašto smo se opredjelili za ljestvicu top 5 osiguravajućih društava jeste što je glava teza ovog rada u direktnoj vezi sa konkurencijom na tržištu, a prema svim parametrima ova dva društva jesu konkurentna jedno prema drugom.

4.3.1. Osnovni podaci o Triglav osiguranje d.d.

Triglav Osiguranje d.d. je društvo koje posluje na teritoriji Bosne i Hercegovine, te preko svojih pravnih prethodnika prisutno na bosanskohercegovačkom tržištu osiguranja od 1993. godine. Pod imenom BH Osiguranje d.d. osnovana je 01.12. 1993. godine.

Odlična poduzetnost, efikasnost i profesionalnost u obavljanju poslova osiguranja postaju temeljni faktori koji određuju poslovanje BH Osiguranja d.d. Ove kvalitete je 2002. godine prepoznala Zavarovalnica Triglav, najveća osiguravajuća kuća u jugoistočnoj Evropi. Triglav Osiguranje je pouzdana kompanija, pažnja prema osiguraniku, stalno praćenje njegovih potreba i pravilno rješavanje problema osnova su partnerskog odnosa koji Triglav Osiguranje održava sa svakim osiguranikom. Najuspješnije kompanije u Bosni i Hercegovini, državne institucije i mnoge međunarodne organizacije pronašle su partnera na kojeg mogu računati u Triglav Osiguranju (Triglav.ba, 2014). Triglav Grupa je međunarodna korporacija osnovana u Sloveniji sa tradicijom od 1900. godine. Danas pored Slovenije posluje i u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Srbiji, Crnoj Gori i Makedoniji.

4.3.2. Opis proizvoda Triglav osiguranje d.d.

Na osnovu svih mogućih rizika koji nas okružuju i vremena u kojem živimo, potreba za osiguranjem se nameće sama po sebi. Prije nego što ćemo se odlučiti za korištenje datih proizvoda za osiguranje, također moramo imati tačne i razumljive informacije o proizvodima koji se nude na tržištu osiguranja. Triglav osiguranje d.d ima sljedeće vrste osiguranja:

1. Automobilska osiguranja - Policom osiguranja od automobilske odgovornosti treba se osigurati osobna odgovornost prema trećim licima za prouzročene štete upotrebom motornog vozila (osiguranje vozača, kasko osiguranje, osiguranje automobilske asistencije, i osiguranje loma stakla).

2. Osiguranje imovine - u slučaju nastanka štete od sljedećih rizika a to su od požara, oluje, izlivanje vode iz instalacionih cijevi usljed pucanja na stanu ili stvarima, od provala i krađa...
3. Životno osiguranje - investicijsko (osoba pored toga što je životno osigurana, također posredno ulazi i na tržište vrijednosnih papira) i mješovito (mješovito životno osiguranje istovremeno je osiguranje i štednja).
4. Osiguranje od posljedica nesretnog događaja - koje pokriva rizik smrti zbog posljedice nesretnog događaja odnosno nezgode ili trajnog invaliditeta.
5. Putno osiguranje - zdravstveno koje se ugovara zbog toga što su troškovi koji su vezani za ozdravljenje u inostranstvu dosta visoki gdje odgovarajuće zdravstvene usluge nisu dostupne. Također se ima i turističko gdje u zavisnosti gdje se putuje i na koliko dugo bira se paketa turističkog osiguranja.
6. Osiguranje od usjeva i nasada - osiguranjem usjeva i nasada omogućavaju zaštitu od nepredviđenih vremenskih događaja kao i drugih nezgoda gdje omogućavaju ekonomsku sigurnost poljoprivrednicima.
7. Osiguranje plovila - uključuju motorne brodice, gliseri, jahte, jedrilice..., zatim imamo zrakoplov gdje je predmet osiguranja motorne letjelice, jedrilice, helikopteri...

Zahvaljujući načinu rada, Triglav Osiguranje je izraslo u cijenjeno osiguravajuće društvo. To potvrđuje povjerenje brojnih osiguranika i poslovnih partnera. Postignuti rezultati čine Triglav Osiguranje jednim od najboljih osiguravajućih društava u Bosni i Hercegovini. Prema svim relevantnim pokazateljima struke: kapital i rezerve, dobit, premija osiguranja itd. Triglav Osiguranje zauzima vodeće mjesto među osiguravajućim društvima u regiji u kojoj posluje.

Tabela 16: Ukupna vrijednost premije zbirno životnih i neživotnih osiguranja (u 2019. - 2021. godini)

Vrsta polisa	2019.	2020.	2021.	2022.
Neživotna	32.536.931	32.209.974	32.972.073	39.250.104
Životna	15.654.691	21.317.160	27.673.581	30.539.061
UKUPNO	48.191.622	53.527.134	60.645.654	69.789.165

Izvor: Priredio autor na osnovu zvaničnih podataka Agencije za osiguranje

Društvo je u posmatranom periodu od 2019. godine do 2022. godine ostvarilo veće vrijednosti po osnovu životnih osiguranja. Triglav osiguravajuće društvo je na osnovu iznosa ukupne premije se nalazi na 5 mjestu od ukupno 25 osiguravajućih društava. Uz jak konkrentski položaj, veći obim vrsta polisa osiguranja kao i većih iznosa premije po osnovu vrsta osiguranja, očekivana su bila ovakva kretanja.

Tabela 17: Prikaz broja i iznosa šteta evidentiranih u periodu 2019. do 2022. godine

	Broj štete 2019.	Iznos štete	Broj štete 2020.	Iznos štete	Broj štete 2021.	Iznos štete	Broj štete 2022.	Iznos štete
Než.	8.202	18.179.024	7.535	16.780.589	8.852	16.122.755	9.229	17.235.159
Živ.	3.586	5.348.670	3.465	6.163.307	4.338	8.487.606	4.863	9.577.488
Ukupno	11.788	23.527.694	11.000	22.943.896	13.190	24.610.361	14.092	26.812.647

Izvor: Priredio autor na osnovu zvaničnih podataka Agencije za osiguranje

U toku posmatanih godina, broj riješenih šteta je bio na visokom nivou. Broj riješenih šteta po osnovu neživotnih osiguranja je bio nešto manji u 2020. godini, dok je u 2018. godini i 2022. godini zabilježen najveći rast riješenih šteta po osnovu neživotnih osiguranja. Riješene štete po osnovu životnih osiguranja su bile duplo veće u 2022. godini u odnosu na 2018. godinu. Kod iznosa isplaćenih šteta također je bitno gledati i odnos riješenih u odnosu na prijavljenje štete. Prema podacima Agencije za osiguranje i u odnosu na konkurenska društva, broj odbijenih u odnosu na isplaćene štete nije prelazio 10% ukupnih riješenih šteta. Triglav osiguravajuće društvo je na osnovu visine isplaćenih šteta se nalazi na 6 mjestu od ukupno 25 osiguravajućih društava.

4.3.3. Glavni pokazatelji finansijskog uspjeha osiguravajućeg društva Triglav Osiguranje d.d.

Finansijska analiza je veoma detaljno ispitivanje finansijskog i ekonomskog stanja i rezultata poslovanja nekog preduzeća. Osim analize pojedinačnih finansijskih izvještaja nezaobilazna je svakako i analiza koja kao rezultat ima različite racio finansijske pokazatelje. Za analizu performansi kompanije tokom posmatranog vremenskog perioda, korišteno je pet grupa pokazatelja: likvidnost, zaduženost, ekonomičnost, ulaganje u fiksnu imovinu i profitabilnost. Upoređeni su sa industrijskim prosjekom u cilju donošenja konačnog zaključka (Hodžić i Gregović, 2014).

Oni služe za izradu planova i donošenje odluka za buduće razdoblje. Kako bi uopće mogli doći do finansijskih pokazatelja moramo paziti da su te veličine dobivene na određeni dan odnosno za određeno razdoblje. Pokazatelj je mjera odnosno mjerilo ekonomskih odnosno finansijskih veličina izraženih u obliku broja. Postoje kako bi se mogla utvrditi uspješnost poslovanja, a prema načinu upotrebe mogu se razvrstati na usporedbu performansi poduzeća tijekom različitih razdoblja, usporedbu različitih poduzeća i usporedbu različitih industrija.

Izračun finansijskih pokazatelja sam za sebe ne govori mnogo, ako se ne stavi u usporedbu sa standardnim veličinama te tada ni sam izračun neće biti kvalitetan (Vukičević, Kravica i Ribarić Aidone, 2009).

Produktivnost rada

Kada je u pitanju analiza i mjerenje uspjeha kompanije, Indeks radnog učinka je jedan od najčešće korištenih indikatora. Indeks produktivnosti mjeri uticaj zaposlenih na performanse kompanije. Jedan od načina za izračunavanje ovog indikatora je sljedeći (Šunjić-Beus *et al.*, 2011):

$$\text{Produktivnost} = \text{Ukupan prihod} / \text{Broj radnika}$$

Tabela 18: Produktivnost rada

	2019.	2020.	2021.
Ukupan prihod	42.434.788	44.540.191	49.999.249
Broj radnika	225	239	269
Produktivnost rada	188.599	186.360	185.870

Izvor: Priredio autor na osnovu zvaničnih podataka

Izračunati podaci pokazuju ukupan prihod svakog zaposlenog u kompaniji. Podaci pokazuju da je ukupan prihod po zaposlenom povećan u analiziranom periodu, što znači da je kompanija radila produktivnije.

Pokazatelji zaduženosti

Pokazatelji zaduženosti pokazuju nam strukturu kapitala i načine kako neko poduzeće financira svoju imovinu. Jedan je od najvažnijih pokazatelja, a ukazuje na određeni stupanj rizika ako se želi ulagati u poduzeće. Govori nam koliki se dio imovine financira iz tuđih izvora te da li je neko poduzeće sposobno podmiriti svoje obveze prema kreditorima i investitorima. S druge strane, koeficijent zaduženosti ne mora nužno značiti nešto loše. Ako se drži pod kontrolom i ako se redovito promatra te ako se tuđa sredstva koriste na valjan način može doći do porasta. Smatra se da ne bi trebao biti veći od 50%, a dijeli se na koeficijent zaduženosti, koeficijent vlastitog financiranja i koeficijent financiranja.

Tabela 19: Pokazatelji zaduženosti

Pokazatelji zaduženosti	2019.	2020.	2021.
Koeficijent zaduženosti	0,69	0,70	0,74
Koeficijent vlastitog finansiranja	0,13	0,13	0,12

Izvor: Priredio autor na osnovu zvaničnih podataka

Koeficijent zaduženosti nam govori koliko poduzeće koristi tuđih izvora za vlastito financiranje. U omjer se stavljaju ukupne obveze i ukupna imovina te se tako vidi koji je dio imovine nabavljen zaduživanjem. Što je koeficijent zaduženosti veći to je veći i financijski rizik i obrnuto. Iskustvo je pokazalo da bi gornja granica trebala biti 50%. To znači da bi udio obveza u ukupnoj imovini trebao biti maksimalno 50%, a time udio kapitala minimalno 50%. (Dropulić, 2016.)

Vrijednost pokazatelja zaduženosti bilježi konstantan rast u toku posmatranog perioda, da bi u 2021. godini njegova vrijednost dostigla 0.7370, što znači da preduzeće za finansiranje svog poslovanja koristi skoro 73,7% tuđih izvora sredstava. Bez obzira što se radi o osiguravajućem društvu i tome što nije iznenađujuće da ono koristi i tuđe izvore finansiranja, konstantan rast koeficijenta zaduženosti nije dobar pokazatelj za ovo društvo i predstavlja stavku na koju bi se trebala obratiti pažnja.

Koeficijent vlastitog financiranja nam govori koliko je imovine financirano iz vlastitih izvora. Kod ovog koeficijent u odnos se stavlja glavnica i ukupna imovina te bi rezultat trebao biti jednak ili veći od 50%.

Suprotno od koeficijenta zaduženosti imamo vrijednost koeficijenta vlastitog finansiranja, zajedno ovi pokazatelji bi trebali davati vrijednost 1 ili 100%. Kroz posmatrani period vrijednost ovog pokazatelja se smanjivala, posljedično povećanjem finansiranja iz tuđih izvora sredstava. Ukoliko društvo ne popravi omjer finansiranja iz vlastitih i tuđih izvora u budućem periodu mogu se očekivati problemi u poslovanju.

Pokazatelji profitabilnosti

Pokazatelji profitabilnosti (profitability) ili rentabilnosti (njem. rentabilität) iskazuje financijsku efikasnost poslovanja poduzeća odnosno sposobnost ili mjeru vjerojatnosti da će neko ulaganje, nakon puštanja u rad novih kapaciteta, omogućiti uvećani povrat uloženog kapitala ili da će investicija uz što manje uloženih sredstava dati što veći financijski rezultat. (Ivanović, 1997., str. 118.)

Tabela 20: Pokazatelji profitabilnosti

Pokazatelji profitabilnosti	2019.	2020.	2021.
ROA	0,016092	0,019703	0,016945
ROE	0,12522	0,152852	0,14011

Izvor: Prerada autora na osnovu zvaničnih podataka

Neto rentabilnost imovine je pokazatelj kojim se mjeri profitabilnost poduzeća. Računa se tako da se u odnos stave neto dobit s kamata i ukupna imovina. Kamate se koriste zato što prikazuju korištenje tuđeg kapitala. Što je koeficijent veći to je i profitabilnost poduzeća bolja. U posmatranom periodu Triglav društvo nije bilježilo velike promjene u dugoročnoj imovini, obzirom na takve okolnosti na promjene koeficijenta rentabilnosti imovine utjecali su samo ostvareni prihodi i rashodi, odnosno neto dobit posmatranih perioda. u svim godinama ovaj pokazatelj iznosio je približno 2%, što u poređenju sa ostalim konkurentima iz grane industrije ukazuje na dobru profitabilnost društva.

Rentabilnost vlasničkog kapitala dobiva se kroz odnos neto dobiti i glavnice. Vlasnička glavnica je ulog vlasnika koji je on stavio na raspolaganje menadžmentu i on mjeri uspješnost menadžera u korištenju imovine kako bi se postigao odgovarajući povrat na vlasničku blagajnu. U prvoj godini analize ovaj koeficijent je bio najniži i iznosio je 0,016, dok se u narednim godinama njegova vrijednost značajno povećala i u toku te tri godine ima približno jednaku vrijednost uz blage oscilacije.

Pokazatelji ekonomičnosti

Tabela 21: Pokazatelji zaduženosti

Pokazatelji ekonomičnosti	2019.	2020.	2021.
Koeficijent ukupnog poslovanja	1,050948	1,068183	1,059205
Koeficijent ekonomičnosti poslovanja	1,409801	1,544139	1,499614

Izvor: Priredio autor na osnovu zvaničnih podataka

Pokazatelji ekonomičnosti mjere odnos prihoda i rashoda odnosno ukazuju koliko prihoda se ostvari po jedinici rashoda. Izračunavaju se iz računa dobiti i gubitka. Uz ovaj pokazatelj, trebaju se računati i parcijalni pokazatelji tako da bi se poslovanje bolje sagledalo. Ovaj pokazatelj bi trebao biti što veći odnosno ako je manji od jedan tada poduzeće posluje s gubitkom. U periodu od 2019. do 2021. godine koeficijent ukupnog poslovanja je bio prilično konstantan i što je bitnije veći od 1. To ukazuje da su prihodi u toku cijelog posmatranog perioda bili veći od rashoda, što je svakako i poželjno za uspješno poslovanje. Koeficijent ukupnog poslovanja dobiva se pomoću podataka iz računa dobiti i gubitka, a u odnos se stavljaju ukupni prihodi i ukupni rashodi. Govori nam koliko se prihoda ostvari po jedinici rashoda. I ovaj koeficijent je prilično konstantan u posmatranom periodu, što ukazuje na to da i uz porast rashoda od prodaje, prihodi od prodaje takođe rastu u sličnom iznosu, i u svim godinama su ostvareni veći prihodi od prodaje od rashoda od prodaje.

4.3.4. Osnovni podaci o Uniqa Osiguranje d.d.

Osiguravajuće društvo osnovano je 1997. godine. Raiffeisen Zentralbank Osterreich AG iz Beča krajem 2001. godine postaje u većinskom dijelu dioničar Društva. UNIQA Group Austria, kao jedna od vodećih osiguravajućih grupa u Centralnoj Evropi i najveće austrijsko osiguranje 2005. godine prepoznaje kvalitet na bosanskohercegovačkom tržištu osiguranja i započinje proces preuzimanja vlasništva nad Raiffeisen Osiguranjem. Završen je u oktobru kupovinom preostalih dionica od Raiffeisen Bank dd BiH čime je zaokružen ukupan udjel UNIQA-e u dioničkom kapitalu Osiguranja na 99,8%, a Raiffeisen Osiguranje je postalo dio UNIQA grupacije osiguravajućih društava. Također u junu 2006. godine i zvanično mijenja ime u UNIQA Osiguranje d.d. Sarajevo. UNIQA grupa jedna je od vodećih osiguravajućih grupa u Austriji kao srednjoj i istočnoj Evropi. Grupa posluje putem 40 kompanija u 19 zemalja gdje kotira visoko na ljestvici vodećih osiguravatelja. UNIQA zapošljava preko 21.000 zaposlenika i ekskluzivnih prodajnih partnera, koji se brinu za više od 10 miliona klijenata. Grupa je drugi najveći osiguravatelj u Austriji sa 22%

tržišnog udjela, čije dionice kotiraju na bečkoj berzi, gde su također sastavni dio ATX indeksa.

4.3.5. Opis proizvoda Uniqa Osiguranje d.d.

UNIQA grupa nudi sve vrste životnih i neživotnih osiguranja čime pruža sigurnost svojim klijentima u svim situacijama. UNIQA kontinuirano osluškuje želje svojih klijenata kako bi im pružila osiguravajuće proizvode u skladu s njihovim potrebama i mogućnostima. Stručnjaci iz UNIQA Grupe svakodnevno su na raspolaganju u prodajnim mjestima širom Austrije te srednje i istočne Evrope.

Ponudu koje Društvo nudi za fizička lica sastoji se od životnih i neživotnih osiguranja. Životna osiguranja: Classic životno osiguranje, comfort životno osiguranje, uniqa dječije osiguranje, kapital neživotna osiguranja, osiguranje stana i imovine, zdravstveno osiguranje, putno osiguranje, kasno osiguranje, osiguranje od automobilske odgovornosti, asistencija na putu, osiguranje od nezgode

Pravna lica također mogu osigurati niz poslovnih aspekata kao i svoje zaposlenike, ponudama poput: Osiguranje imovine, osiguranje malih i srednjih preduzeća, obavezno osiguranje automobila, kasko osiguranje, osiguranje od odgovornosti, sigurna profesija 10, životno osiguranje, osiguranje od nezgode, zdravstveno osiguranje i sistematski pregledi, putno osiguranje.

Kanali prodaje:

- Vlastiti kanali prodaje
- Posredničke agencije
- Banko kanal prodaje

Na osnovu analize tržišnog i profitnog potencijala ono što je važno istražiti jeste da li data osiguravajuća društva imaju uslov da u budućnosti mogu ostvariti planirane prihode od premije prema vrstama osiguranja kao i naplatu potraživanja to jeste očekivane profite. Zatim je važno procijeniti da li se ponuda i planovi zasnivau na: adekvatnom izboru i pokrivenosti tržišta osiguranja vlastitim uslugama osiguranja, konkurentnim cijenama i uslovima prodaje prema vrstama osiguraućih uslug prigođenim potrošačkim mogućnostima izabranih tržišnih segmenata, mogućnostima sniženja cijena osiguravajućih usluga zahvaljujući likvidom poslovanju i tekućoj gotovini. (Šain i Taso, 2015.)

Tabela 22: Ukupna vrijednost premije zbirno životnih i neživotnih osiguranja (u 2019.- 2022. godini)

Vrsta polise	2019.	2020.	2021.	2022.
Neživotna	27.198.169	28.414.138	30.739.924	30.815.227
Životna	36.134.885	33.718.623	40.560.298	43.540.981
UKUPNO	63.333.054	62.132.761	71.300.222	74.356.208

Izvor: Priredio autor na osnovu zvaničnih podataka Agencije za osiguranje

Društvo je u posmatranom periodu ostvarivalo veće vrijednosti po osnovu životnih osiguranja. Uniqa osiguravajuće društvo je na osnovu iznosa ukupne premije se nalazi na 2 mjestu od ukupno 25 osiguravajućih društava. Uz jak konkurentski položaj, velik obim vrsta polisa osiguranja i većih iznosa premije po osnovu te vrste osiguranja, ovakva kretanja su bila očekivana.

Table 23: Prikaz broja i iznosa šteta evidentiranih u periodu 2019 do 2022. godine

	2019.		2020.		2021.		2022.	
	Broj šteta	Iznos šteta	Broj šteta	Iznos šteta	Broj šteta	Iznos šteta	Broj šteta	Iznos šteta
Než.	11.036	15.528.817	9.802	10.337.925	15.532	12.051.434	16.507	13.203.480
Živ.	1.311	11.130.494	2.003	15.026.389	4.462	25.507.814	4.256	26.328.143
UKUPNO	12.347	26.659.311	11.805	25.364.314	19.994	37.559.248	20.763	39.531.623

Izvor: Priredio autor na osnovu zvaničnih podataka Agencije za osiguranje

U toku posmatranih godina, broj riješenih šteta je bio na visokom nivou. Broj riješenih šteta po osnovu neživotnih osiguranja je bio nešto manji u 2020. godini, dok je u 2019. godini i 2022. godini zabilježen najveći rast riješenih šteta, kako po neživotnim, a naročito po životnim osiguranjima. Riješene štete po osnovu životnih osiguranja su bile dosta veće u 2022. u odnosu na 2019. godinu. Kod iznosa isplaćenih šteta, važno je i posmatrati i odnos riješenih u odnosu prijavljenih šteta. Prema podacima Agencije za osiguranje i u odnosu na konkurentska društva, broj odbijenih u odnosu na isplaćene štete nije prelazio 10% ukupnih riješenih šteta. Kod posmatranja broja isplaćenih šteta, mogao bi se i

posmatrati odnos sa otpisanim obavezama po osnovu šteta, te učešćem šteta u sporu u ukupnim štetama. Ovi podaci nažalost nisu javno dostupni, pa se analiza nije mogla sprovesti i na ove segmente poslovanja. Posmatrajući odnos isplaćenih šteta i ostvarene premije, uočavamo da su da se odnos kretao oko 40% vrijednosti, smanjen odnos u 2019. godini je rezultat rasta ostvarene premije i smanjenja isplaćenih šteta, dok je rast odnosa u 2021. godini rezultat znatnog rasta premije isplate šteta u odnosu na prethodnu godinu.

4.3.6. Glavni pokazatelji finansijskog uspjeha osiguravajućeg društva Uniqa Osiguranje d.d.

Produktivnost rada

Produktivnost je važno pitanje za svaku kompaniju, privredu i državu. Zbog postignute veće produktivnosti preduzeće ostvaruje veći profit, povećava se lični dohodak, smanjuje se jedinična cijena proizvoda, što utiče na konkurentnost preduzeća, izvor ukupnog privrednog rasta i sposobnost podizanja životnog standarda. stanovništvo, povećanje izvoza robe i dr. (Šunjic-Beus, Martinović, Veselinović, 2011)

Tabela 24: Produktivnost rada

	2019.	2020.	2021.
Ukupan prihod	64.640.414	60.162.483	67.611.703
Broj radnika	230	228	224
Produktivnost rada	281.045	263.870	301.837

Izvor: Priredio autor na osnovu zvaničnih podataka

Izračunati podaci pokazuju ukupan prihod svakog zaposlenog u kompaniji. Podaci pokazuju da je ukupan prihod po zaposlenom povećan u analiziranom periodu, što znači da je kompanija radila produktivnije.

Pokazatelj zaduženosti

U važne pokazatelje spadaju i pokazatelji zaduženosti, koji bilježe u kojem omjeru se društvo finansira iz tuđih, a koliko iz vlastitih izvora finansiranja. U pravilu, koeficijent zaduženosti kod osiguravajućih društava je konstantan, kao posljedica regulatornih odredbi u sferi održavanja solventnosti poslovanja.

Tabela 25: Pokazatelji zaduženosti

Pokazatelji zaduženosti	2019.	2020.	2021.
Koeficijent zaduženosti	0,85	0,85	0,86
Koeficijent vlastitog finansiranja	0,15	0,15	0,14

Izvor: Priredio autor na osnovu zvaničnih podataka

Koeficijent zaduženosti predstavlja omjer ukupnih obaveza i ukupne aktive. Visok omjer ovog koeficijenta je često rezultat visokog udjela obaveza vezanih za značajne vrijednosti tehničkih rezervi i razgraničavanja premije osiguranja. Što je primjetno kod ovog društva jeste upravo viši koeficijent zaduženosti, koji se može objasniti znatnim vrijednostima tehničkih rezervi, kao rezervisanjem za buduće rizike iz osiguranja. Također je potrebno posmatrati i koeficijent vlastitog finansiranja, koji stavlja u odnos ukupni kapital i ukupnu imovinu. Povećanje ovog koeficijenta predstavlja povećanje pozitivnog finansijskog rezultata ali i povećanja revalorizacionih rezervi. Ovaj koeficijent je naručito važno posmatrati sa aspekta zaštite osiguravanih za slučajevne poremećaja u poslovanju. Uočen je porast ovog koeficijenta zbog porasta revalorizacionih rezervi.

Pokazatelji profitabilnosti

Tabela 26: Pokazatelji profitabilnosti

Pokazatelji profitabilnosti	2019.	2020.	2021.
ROA	0,01	0,01	0,01
ROE	0,09	0,9	0,07

Izvor: Priredio autor na osnovu zvaničnih podataka

U okviru pokazatelja profitabilnosti računamo i pokazatelje rentabilnosti imovine i profitabilnosti kapitala. Rentabilnost imovine (ROA) računa se kao odnos neto dobiti i ukupne aktive. Rentabilnost vlastitog kapitala (ROE) se računa kao odnos neto dobiti i vlastitih izvora imovine. Visoki pokazatelji profitabilnosti ukazuju da osiguravajuće društvo ostvaruje solidne prinose na kapital, odnosno da se radi o profitabilnom poslovanju. Oba koeficijenta su zadržali iste vrijednosti u posmatranom periodu.

Pokazatelji ekonomičnosti

Tabela 27: Pokazatelji ekonomičnosti

Pokazatelji ekonomičnosti	2019.	2020.	2021.
Koeficijent ukupnog poslovanja	1,0530	1,0802	1,0407
Koeficijent ekonomičnosti posl.	1,77	1,916	1,876

Izvor: Priredio autor na osnovu zvaničnih podataka

Pokazatelji ekonomičnosti mjere odnos prihoda i rashoda odnosno ukazuju koliko prihoda se ostvari po jedinici rashoda. Izračunavaju se iz računa dobiti i gubitka. Ovaj pokazatelj bi trebao biti što veći odnosno ako je manji od jedan tada poduzeće posluje s gubitkom. U periodu od 2019. do 2021. godine koeficijent ukupnog poslovanja je bio prilično rastao, što je bitnije veći od 1. To ukazuje da su prihodi u toku cijelog posmatranog perioda bili veći od rashoda, što je svakako i poželjno za uspješno poslovanje.

Koeficijent ukupnog poslovanja dobiva se pomoću podataka iz računa dobiti i gubitka, a u odnos se stavljaju ukupni prihodi i ukupni rashodi. Govori nam koliko se prihoda ostvari po jedinici rashoda. I ovaj koeficijent se blago smanjivao u posmatranom periodu, što ukazuje na to da i uz porast rashoda od prodaje, prihodi od prodaje takođe rastu u sličnom iznosu, i u svim godinama su ostvareni veći prihodi od prodaje od rashoda od prodaje.

4.4. Diskusija

Tabela 28: Premije životnog osiguranja, isplaćene štete životnog osiguranja i dobit obračunskog perioda

za 2020. godinu

Naziv društva	Premija životno osiguranja	Isplaćene štete životnog osiguranja	Dobit obračunskog razdoblja
Triglav osiguranje d.d.	21.317.160	6.163.307	2.504.495
Uniqa osiguranje d.d.	33.718.623	15.026.388	3.135.731

Izvor: Priredio autor na osnovu zvaničnih podataka

Tabela 29: Premije životnog osiguranja, isplaćene štete životnog osiguranja i dobit obračunskog perioda

za 2022.godina

Naziv društva	Premija životnog osiguranja	Isplaćene štete životnog osiguranja	Dobit obračunskog razdoblja
Triglav osiguranje d.d.	30.539.061	9.577.488	2.636.419
Uniqa osiguranje d.d.	43.540.981	26.328.141	2.854.557

Izvor: Priredio autor na osnovu zvaničnih podataka

U prethodno prikazanim tabelama jasno se vide podaci za dva osiguravajuća društva koja trenutno egzistiraju na tržištu osiguranja u BIH, a to je Triglav osiguranje i Uniqa osiguranje. Također, u tabelama jasna fokus jeste na dvije kategorije koje su od značaja za ukupnu profitabilnost osiguravajućih društava, a to su: iznosi ostvarenih premija (sa akcentom na životna osiguranja) i iznosi isplaćenih šteta.

Kroz godine koje su uzete za analizu vidljivo je da Uniqa ima veći broj ostvarenih premije (po osnovu životnih osiguranja) ali i veći broj isplaćenih šteta.

Cilj ovog istraživačkog rada jeste prikazati, a na osnovu postojećih podataka, u kakvoj su korelaciji ostvarena premija (kao prihod) društva, isplaćene štete (kao potencijalni rashod) društva i ukupni prihodi na kraju godine tog društva, odnosno da li iznos isplaćenih šteta znatno umanjuje profitabilnost društva (zavisno od broja ostvarenih premija), i da li to utiče na promjenu njegovog položaja na tržištu osiguranja. Ukoliko se umanjuje profitabilnost društva to direktno utiče na održivost njegove konkurencije na tržištu osiguranja, a ukoliko se to ponavlja duži vremenski period njegov položaj može toliko da oslabi da dođe do povlaćanja određenog društva sa tržišta osiguranja.

Jačanje konkurentnosti na tržištu osiguranja je jako bitno jer to utiče na poboljšanje ponude proizvoda, kao i na druge aspekte koji prate prodaju (pristup klijentima, digitalizaciju, brzinu i efikasnost rješavanja zahtjeva) itd. Stoga, možemo reći da jača konkurencija između osiguravajućih društava pozitivno utiče na ostvarenu premiju po osnovu određenih vrsta osiguranja (životna osiguranja), primjer UNIQA osiguravajuće društvo, čime se potvrđuje glavna hipoteza ovog master rada.

Također, istovremeno, možemo potvrditi da osiguravajuća društva sa većom ostvareno premijom po osnovu životnih osiguranja imaju veće isplaćene štete po osnovu životnih osiguranja, ali i veću dobit. No, međutim, društvo sa manjom premijom i manjim iznosom isplaćenih šteta nema nesrazmjerno nižu dobit. Iz navedenog dolazi se do zaključka da društva sa većom ostvarenom premijom ali i većim iznosom isplaćenih šteta ne slabe kao konkurenti na tržištu niti je upitan njihov održivi rast, čime se negira postavljena pomoćna teza master rada.

U tabeli produktivnosti rada gdje su navedeni podaci za Triglav osiguravajuće društvo jasno se vidi da se prihod povećava kroz period od 2019 do 2021 godine, ali i da se povećava broj radnika, te sintezom te dvije komponente dobivamo produktivnost rada koja se također povećava. U drugoj tabeli su prikazani podaci za Uniqa osiguranje gdje se vidi da se kroz isti period povećava ukupni prihod ali da se smanjuje broj radnika, ali unatoče tome produktivnost rada ne opada i u usponu je u odnosu na Triglav osiguranje kojeg je pratio konstantno povećanje broja radnika.

Iz naprijed navedenog možemo potvrditi postavljenu pomoćnu tezu rada koja glasi:

“Osiguravajuća društva sa većom radnom snagom ne znači eksplicitno i da imaju veću ostvarenu premiju po osnovu životnih osiguranja, odnosno radna snaga nije jedini faktor koji utiče na profitabilnost i konkurentnost osiguravajućih društava.”

Kada se osvrnemo na pokazatelj zaduženosti, posmatrajući društvo Triglav jasno da imaju visok koeficijent zaduženosti ali se smanjuje koeficijent vlastitih finansiranja, dok kod

Uniqa osiguranja imamo osjetno manji koeficijent zaduženosti, a veći koeficijent vlastitog finansiranja. Iz napredije navedenog vidi se da se što se tiče finansiranja Uniqa osiguranje je stabilnije, a jedan od razloga je pozitivan finansijski rezultat. Komparacijom zaduženosti oba društva vidimo da njihova zaduženost je ipak velika, a jedan od razloga jeste svakako njihovo dugo egzistiranje na tržištu osiguranja i dužini vremena u kojem oni pružaju svoje osiguravajuće usluge. Kroz analizu pokazatelja ekonomičnosti se vidi da kod Triglav d.d osiguranja raste ukupno poslovanje ali i ekonomičnost poslovanja, ali kod Uniqe osiguranja iako je malo veće ukupno poslovanje osjetno je veća ekonomičnost poslovanja u odnosu na Triglav osiguranja, a sve jer kod Uniqe raste koeficijent vlastitog finansiranja, te se dovodi do zaključka da je to od velikog značaja za samu ekonomičnost poslovanja određenog društva.

4.5. Pravci razvoja

Način života ljudi i današnje okruženje traže povećano korištenje usluga osiguravajućih društava. Bosna i Hercegovina u poređenju sa zemljama regiona je dosta nerazvijena, ali je moguće poboljšanje njegove primjene ako se sprovedu određene mjere od strane državnih organa.

Ono što karakteriše razvijena tržišta osiguranja jeste trend globalizacije i međunarodno povezivanje. Savremeniji trendovi globalizacije datog tržišta osigurava više se zasnivaju u liberalizaciji to jeste ukidanju ograničenja kao i deregulaciji to jeste smanjenju propisa nekada ograničenog i zaštićenog tržišta. Primjer ovakvih procesa je regulativa tržišta osiguranja na nivou Evropske Unije gdje svaka članica kao i država koja ima namjeru da postane članica treba da garantuje slobodu za pružanje usluga osiguranja i otvaranjem poslovnih jedinica stranih osiguravatelja u svojoj zemlji. Također pravac razvoja novije regulative poslovanja osiguravatelja u Evropskoj Uniji je prilagođen samoj globalizaciji poslovanja zbog toga što se zahtjevaju jedinstveni standardi poslovanja kao i nadzora za sve države Evropske Unije.

Trendovi globalizacije i deregulacije definišu novije odnose na tržištu osiguranja i samim time zahtjevaju i različite pristupe marketinga u poslovima osiguranja. Poseban vid saradnje na datom tržištu osiguranja javlja se koordinacija putem udruživanja osiguravatelja zbog preuzimanja većih rizika putem reosiguranja. Prodajni kanali su veoma bitni za proces distribucije usluga osiguranja gdje također trebaju obezbjediti i tržišnu pokrivenost usluga. Osnovne metode promocije koji osiguravatelji primjenjuju u svom poslovanju su oglašavanje, lična prodaja, unapređenje prodaje i odnosi sa javnošću i publicitetom.

Pouzdanje procjene rizika smrtnosti i cijene ključni su za profitabilnost životnog osiguranja. Iako je epidemija COVID-19 poremetila život na Zemlji, stanje se popravilo u 2022.godini. Ono što su neke osiguravajuće kuće učinile jeste upravljanje rizikom smrtnosti usvajanjem pravovremenih promjena premija u skladu s dugoročnom dinamikom smrtnosti, koju

karakterizira sve manji uticaj ubrzanja mortaliteta od COVID-19, kako bi se ojačala otpornost poslovanja. Da bi se omogućilo da agencije za nadzor osiguranja opstanu i oporave se, Svjetska banka bi trebala pružiti pomoć. Kako bi djelovala odlučno, industriji osiguranja će biti potrebna pomoć sa strategijama odgovora na krizu, obukom i olakšicama, kao i pomoć u poboljšanju njihove komunikacijske sposobnosti. Svjetska banka također može pomoći u upravljanju solventnošću, kapitalom i imovinom i pasivom, kao i mentorstvom i obukom supervizora za rad u složenijem kontekstu.

Nelojalna konkurencija na tržištu osiguranja autoodgovornosti jedan je od najvećih problema sa kojim se bori tržište osiguranja Bosne i Hercegovine. Dosta veliki udio obaveznog osiguranja od autoodgovornosti u ukupnoj premiji znači problem za tržište osiguranja u Bosni i Hercegovini, zbog toga društva bi trebali težiti jačanju premija u drugim vrstama osiguranja ili pak uvoditi neke nove proizvode u data osiguranja gdje bi na taj način mjenjali relativni odnos strukture premije u korist drugih vrsta osiguranja.

Tržište osiguranja u Bosni i Hercegovini karakteriše veliki potencijal rasta koja data osiguravajuća društva trebaju iskoristiti, samim time životna osiguranja zbog povećane prosječne starosti stanovništva i boljim korištenjem penzije donose jedan od značajnijih elemenata koji stvara mogućnost razvoja cjelokupnog sektora osiguranja. Raznim poreskim olakšicama i podsticane za određene vrste osiguranja kao na primjer osiguranje poljoprivrednika od raznovrsnih uticaja prirodnih i klimatskih nepogoda, država može povećati dobrovoljna osiguranja i stvoriti preduslove za uvođenje novih obaveznih osiguranja. Uprkos mnoštvu problema tržište osiguranja u Bosni i Hercegovini ima dobru perspektivu jer se njegova ekspanzija očituje nakon implementacije novije zakonske regulative. Dato tržište će posebno postati zanimljivo za strane osiguravatelje koji su dosta više zainteresovani za dobro uređeno tržište. Rješavanje političkih i ekonomskih problema i približavanje Evropskoj Uniji treba dovesti do ekonomskog rasta gdje samim time se ubrzava razvoj tržišta osiguranja imovine kao i osiguranja od odgovornosti.

5. ZAKLJUČAK

Osiguranje je bitno za kvalitetnije upravljanje rizicima fizičkih i pravnih lica, to jeste za slučaj nastanka nekog nepoželjnog događaja koji bi se mogao odraziti na njihovu sigurnost i oštećenje imovine. Razvoj društava za osiguranje ne ovise samo o njima, već i od datog okruženja u kojem posluju. U kontinuiranoj interakciji sa svojim okruženjem društva za osiguranje uzimaju resurse koje pretvaraju u proizvode odnosno usluge i ponovo ih plasiraju u okruženje na tržištu. Zbog toga same karakteristike vanjskog okruženja imaju veliki uticaj na uspješnost društava za osiguranje. Bolji uslovi poslovanja traže od društva za osiguranje nastanak novih strategija i taktika koji bi mogli mijenjati socijalno okruženje u svrhu razvoja poslovanja.

Najveći problem na tržištu osiguranja u Bosni i Hercegovini je u tome što je podijeljeno po entitetima, što dovodi do toga da društva koja posluju u jednom entitetu, u drugom su

većim dijelom nepoznata. U razvijenim zemljama velike osiguravajuće kuće se nadmeću u medijskom prostoru da bi se na što bolji način približili svojim korisnicima i kupcima, dok u Bosni i Hercegovini osiguravajuća društva do svojih korisnika dolaze na osnovu nelojalne konkurencije, damping cijena i drugih zakonom zabranjenih radnji.

Informisanje stanovništva kao i edukacija o samom značaju i ulozi osiguranja je bitan faktor u razvoju osiguranja kao i aktivna uloga države kroz raznovrsne poticaje i olakšice. U vremenu kada se koriste različite informatičke platforme za prodaju određenih usluga veoma je bitno pojednostaviti pristup informacijama i također omogućiti online korištenje kupovine ponuđenih proizvoda osiguranja. Također važan faktor predstavlja i motivacija osoblja koji su angažovani u prodajnim kanalima. Lica koja rade direktno na prodaji i posrednici koji prodaju u ime i za račun osiguravatelja trebaju da imaju dovoljno želje i motivacije kako bi se obezbjedio i održao intenzivan način prodaje usluga osiguranja. Zbog toga rukovodioci prodaje trebaju poznavati interese prodajnog osoblja te uključiti faktore motivacije, a to su mogućnost dobre zarade od prodaje, stimulativan način nagrade za rad, sigurnost posla kao i odlični međuljudski odnosi.

Mogućnost razvijanja sektora osiguranja kao i njegov doprinos ekonomskom rastu zavisi od uspješnosti poslovanja osiguravača, to jeste od njegovih ostvarenih poslovnih performansi. Na osnovu analize i praćenja najvažnijih pokazatelja poslovanja utvrđuje se njihova finansijska sposobnost i stabilnost kao i mogućnost razvoja u nekom budućem periodu. Konkurenske prednosti u samom osiguranju se mogu postići usavršavanje postojećih i stvaranjem novijih osiguravajućih usluga, većom specijalizacijom ponude, zatim pružanje većeg izbora u odabiru širine pokrića osiguranja, upotrebom novih prodajnih kanala, stvaranje pozitivnije slike o sebi upotrebom različitih promotivnih aktivnosti. Nelojalna konkurencija bez obzira u kojem je obliku prisutna ne odgovara ni osiguravateljima ni osiguranicima i zbog toga ju je potrebno suzbijati kroz zakonske propise.

Iako je posljednjih godina zabilježen rast premije osiguranja zasnovan na životnim osiguranjima, dobrovoljna osiguranja u Bosni i Hercegovini nisu na značajnom mjestu u ukupnoj premiji osiguranja, još se težište društava za osiguranje nalazi na obaveznom osiguranju od autoodgovornosti. Zbog toga je potrebno težište prebaciti sa obaveznih osiguranja na dobrovoljna osiguranja. Prvenstveno se misli na uvođenje novih obaveznih osiguranja koje postoje već u razvijenim evropskim zemljama. Također je nizak stepen i razvoj novi usluga osiguranja, i upotreba mobilnih aplikacija i interneta kao kanala prodaje proizvoda osiguranja. O približavanju Evropskoj Uniji i usvajanju evropskih standarda se ne može govoriti, a da nije stvoren jedinstven ekonomski prostor sa usaglašenim entitetskim propisima gdje će svi učesnici biti u ravnopravnom položaju.

Na osnovu obrađenih i izloženih činjenica u ovom radu se može konstatirati da se glavna i druga pomoćna hipoteza uspostavljenje na početku rada potvrđuju, dok se prva pomoćna hipoteza negira.

REFERENCE

1. Alihodžić, A. (2018). *Reformska agenda i reformski procesi u BiH-uticaj na sektor osiguranja u FBiH*. Business Consultant/Poslovni Konsultant, 10(72)
2. Alihodžić, A. (2016). *Osiguravajuća društva u ulozi institucionalnih investitora s posebnim osvrtom na BiH*. Business Consultant/Poslovni Konsultant, 8(59).
3. Anđelinović, M., & Pavković, A. (2015). *Uloga Osiguranja u razvoju financijskoga i gospodarskog sustava s međunarodne znanstveno-stručne konferencije*. Dani hrvatskog osiguranja 2015., 159
4. Belanić, L. (2014). *Povijesni razvoj osiguranja pravne zaštite*. *Evropska revija za pravo osiguranja*, 13(2), 26-34.
5. Bogetić, M. P. (2000). *Analiza bilansa*, Ekonomski fakultet Podgorica-Beograd
6. Burić, M. N., Smolović, J. C., Božović, M. L., & Filipović, A. L. (2017). *Impact of economic factors on life insurance development in Western Balkan Countries*. Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci: časopis za ekonomsku teoriju i praksu, 35(2), 331-352.
7. Ćirić, J., & Njegomir, V. (2012). *Razlozi slabijeg uspeha institucionalnih investitora na finansijskom tržištu Srbije*. *Economic Themes*, 50(1), 121-137.
8. Ćurak, M. i Jakovčević, D. (2007). *Osiguranje i rizici*, RRIF plus, Zagreb.
9. Ćurak, G. (2021). *Analiza društvenog i ekonomskog doprinosa životnog osiguranja u Bosni i Hercegovini*. Zbornik Radova Univerzitet Dzemal Bijedic u Mostaru. Ekonomski Fakultet, 19(31).
10. Dropulić, I. (2016.). *Menadžersko računovodstvo*. Split: Ekonomski fakultet Split.
11. Eling, M., & Schmit, J. T. (2012). *Is there market discipline in the European insurance industry? An analysis of the German insurance market*. *The Geneva Risk and Insurance Review*, 37, 180-207.
12. Fenn, P., Vencappa, D., Diacon, S., Klumpes, P., & O'Brien, C. (2008). *Market structure and the efficiency of European insurance companies: A stochastic frontier analysis*. *Journal of Banking & Finance*, 32(1), 86-100.
13. Forni, M., & Reichlin, L. (2001). *Federal policies and local economies: Europe and the US*. *European Economic Review*, 45(1), 109-134.

14. Grgić, D., & Repak, S. (2018). *Osiguranje u funkciji zaštite imovine*. Univerzitetska hronika-časopis Univerziteta u Travniku.
15. Hanić, A. (2014). *Finansijski menadžment u osiguranju*. FBIM Transactions Vol.2 No. 2 pp. 155-165
16. Hodžić, N., & Gregović, N. (2014.). *Racio pokazatelji finansijskog položaja preduzeća*.
17. Hussels, S., Ward, D., & Zurbrugg, R. (2005). *Stimulating the demand for insurance*. *Risk management and insurance review*, 8(2), 257-278.
18. Ivanović, Z. (1997.). *Finansijski menadžment*. Rijeka: Sveučilište u Rijeci.
19. Jevremović, S. (2021). *Komparativna analiza performansi sektora osiguranja u Evropskoj uniji i zemljama zapadnog Balkana*. Универзитет Унион.
20. Jeremić, L. (2010). *Analiza tržišta osiguranja Evropske Unije*. Singidunum Scientific Review/Singidunum Revija, 7(2).
21. Jovanović, M. (2012). *Osiguranje od svih rizika na tržištu osiguranja u Srbiji*. Revija za pravo osiguranja, 4, 69-75.
22. Kalić, I. (2011). *Finansijsko tržište i njegov značaj za upravljanje novčanim tokovima preduzeća u BiH*. Business Consultant/Poslovni Konsultant, 3(12).
23. Kozarevi, S. i Kovač, R. (2013). *Ekonomika osiguranja*, OFF - set, Tuzla.
24. Kozarević, S. (2010). *Rizik menadžment i osiguranje*, Ekonomski fakultet u Tuzli, Tuzla.
25. Kumalić, I. (2013). *Razvijenost finansijskog tržišta u Bosni i Hercegovini*. Emc review-economy and market communication review, 5(1)
26. Li, D., Moshirian, F., Nguyen, P., & Wee, T. (2007). *The demand for life insurance in OECD countries*. *Journal of Risk and Insurance*, 74(3), 637-652.
27. Letica, M., Dropulić, I., & Mabić, M. (2020). *Učinci implementacije integriranog informacijskog sustava na menadžersko računovodstvo: Usporedba djelatnosti osiguranja u republici Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini*. *Ekonomska misao i praksa*, 29(2), 409-424.
28. Ljubanović, K. (2020). *Upravljanje rizicima u osiguranju i reosiguranje* (Doctoral dissertation, The University of Applied Sciences Baltazar Zaprešić. Chair of Finance and Accounting).

29. Marović, B., & Njegomir, V. (2022). *Novi trendovi koji transformišu osiguranje i reosiguranje*. Zbirka radova.
30. Martinović, D. (2019). *Razvoj osiguranja u Bosni i Hercegovini i regiji-uz poseban osvrt na početak državnog intervencionizma u sektoru osiguranja*. Hrvatski časopis za Osiguranje, (2), 113-129.
31. Ma, Y. L., & Pope, N. (2008). *Foreign share, insurance density, and penetration: An analysis of the international life insurance market*. Risk Management and Insurance Review, 11(2), 327-347.
32. Olević, S. (2016). *Perspektive razvoja životnog osiguranja u Srbiji*. Tokovi osiguranja, 32(4), 63-82.
33. Orsag, S. (2002). *Buđetiranje kapitala: Procjena investicijskih projekata*, Masmedia, Zagreb.
34. Orsag, S. (1993). *Financijska analiza u zborniku radova Prijena međunarodnih računovodstvenih standarda u preduzeću*, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnikaa, Zagreb.
35. Ostojić, S. (2007). *Osiguranje i upravljanje rizicima*, Data status, Beograd.
36. Rodić, J., Vukelić, G., Andrić, M., Lakičević, M., Vuković, B., (2011): *Analiza finansijskih izvještaja*, Podgorica: Ekonomski fakultet.
37. Rovčanin, A, (2010). *Upravljanje finansijama*, Ekonomski fakultet u Sarajevu, Sarajevo.
38. Rovčanin, S., & Rovčanin, S. (2015). *Problemi u funkcionisanju finansijskog tržišta Bosne i Hercegovine*. Business Consultant/Poslovni Konsultant, 7(49).
39. Sadović, D. S. E. (2015). *Tedencije i pravci razvoja dobrovoljnog penzijskog i životnog osiguranja u Bosni i Hercegovini*. Sors 26. susret osiguravača i reosiguravača Sarajevo.
40. Subotić, S., & Mitrović, G. (2012). *Pozicija osiguravajućih društava na finansijskom tržištu BiH*. Business Consultant/Poslovni Konsultant, 4(20).
41. Skipper, H. D. (2008). *Risk management and insurance: perspectives in a global economy*. John Wiley & Sons.
42. Šain, Ž. (2009). *“Aktuarski modeli životnih osiguranja I dio “*, Ekonomski fakultet u Sarajevu, Sarajevo.

43. Šain, Ž. (2010). "Aktuarski modeli životnih osiguranja II dio ", Ekonomski fakultet u Sarajevu, Sarajevo.
44. Šain, Ž. i Taso, E. (2015). *Due Diligence: procjena vrijednosti osiguravajućeg društva*, Ekonomski fakultet u Sarajevu, Sarajevo.
45. Šain, Ž., Selimović, J., & Taso, E. (2021). *Mjesto i uloga industrije osiguranja u ekonomskom razvoju Bosne i Hercegovine*. Financing, (2).
46. Šain, Ž., & Selimović, J. (2009). *Challenges in insurance industry*. Interdisciplinary Management Research, 471, 479.
47. Ševkušić, L. (2018). *Stanje i problemi na tržištu osiguranja u Republici Srpskoj*.
48. Šker, T. (2014). *Osiguranje u regiji*. Zbornik radova s međunarodne znanstveno-stručne konferencije. Dani hrvatskog osiguranja 2014., 81.
49. Šunjić-Beus, M., Martinović, D., Veselinović, Lj. (2011): *Ekonomika preduzeća*, Ekonomski fakultet Sarajevo
50. Taso, E. (2010). *Mogućnost primjene novih standarda solventnosti u sektoru osiguranja Bosne i Hercegovine*. Economic Review: Journal of Economics & Business/Ekonomska Revija: Casopis za Ekonomiju i Biznis, (16).
51. Tošić, I. (2017). *Nadzor osiguranja-Direktiva solventnost II*. Strani pravni život, (2), 147-162.
52. Vojinović, Ž. (2010). *Položaj osiguravajućih preduzeća na tržištu u uslovima svetske ekonomske krize*. Časopis za društvene i prirodne nauke.
53. Vukić, S. (2018). *Razvitak tržišta osiguranja u Federaciji BiH: Sadašnji problemi i perspektive*. Business Consultant/Poslovni Konsultant, 10(74).
54. Vukičević, M., Kravica, A., & Ribarić Aidone, E. (2009). *Računovodstvo - temelj donošenja poslovnih odluka*. Rijeka: Veleučilište u Rijeci
55. Zelenika, R. (1996). *Relevantna obilježja reosiguranja*. Pregledni rad Review UDK 368/396
56. Žager, K., Sačer, I. M., Sever, S., & Žager, L. (2008): *Analiza financijskih izvještaja*, Zagreb: Masmedia.
57. Agencija za osiguranje u BiH (2018). *Statistika tržišta osiguranja u BiH*. Dostupno na: <http://azobih.gov.ba/dokumenti/publikacija-hr-18.pdf> (Pristupljeno 24 Jul. 2023).

58. Agencija za osiguranje u BiH (2019). *Statistika tržišta osiguranja u BiH*. Dostupno na: <http://azobih.gov.ba/dokumenti/publikacija-bs-19.pdf> (Pristupljeno 24 Jul. 2023).
59. Agencija za osiguranje u BiH (2020). *Statistika tržišta osiguranja u BiH*. Dostupno na: <http://www.azobih.gov.ba/dokumenti/publikacija-bs-20.pdf> (Pristupljeno 24 Jul. 2023).
60. Agencija za osiguranje u BiH (2021). *Statistika tržišta osiguranja u BiH*. Dostupno na: <http://www.azobih.gov.ba/dokumenti/publikacija-bs-21.pdf> (Pristupljeno 24 Jul. 2023).
61. Triglav osiguranje d.d (2017). *Konsolidovani i odvojeni finansijski izvještaji*. Dostupno na: https://www.triglav.ba/wps/wcm/connect/portal-ba-p/0011f863-d83c-48fe-9653-8991f43ba370/FS%2BTOSA%2B31.12.2017.pdf?MOD=AJPERES&CONVERT_TO=url&CACHEID=ROOTWORKSPACE.Z18_L8HG1982O07B80QNUCFOVMGAQ0-0011f863-d83c-48fe-9653-8991f43ba370-nQt6krY (Pristupljeno 15 Aug. 2023).
62. Triglav osiguranje d.d (2018). *Konsolidovani i odvojeni finansijski izvještaji*. Dostupno na: https://www.triglav.ba/wps/wcm/connect/portal-ba-p/b9962a9d-09dd-4d5e-91bb-171f219dead3/Revizorski%2Bizvje%C5%A1taj%2B31.12.2018.pdf?MOD=AJPERES&CONVERT_TO=url&CACHEID=ROOTWORKSPACE.Z18_L8HG1982O07B80QNUCFOVMGAQ0-b9962a9d-09dd-4d5e-91bb-171f219dead3-nQktSfj (Pristupljeno 15 Aug. 2023)
63. Triglav osiguranje d.d (2019). *Konsolidovani i odvojeni finansijski izvještaji*. Dostupno na: https://www.triglav.ba/wps/wcm/connect/portal-ba-p/c94a5158-c8e4-428a-9b3c-b2efd882f5c5/Revizorski%2Bizvje%C5%A1taj%2B31.12.2019.pdf?MOD=AJPERES&CONVERT_TO=url&CACHEID=ROOTWORKSPACE.Z18_L8HG1982O07B80QNUCFOVMGAQ0-c94a5158-c8e4-428a-9b3c-b2efd882f5c5-nQko6WT (Pristupljeno 15 Aug. 2023)
64. Triglav osiguranje d.d (2020). *Konsolidovani i odvojeni finansijski izvještaji*. Dostupno na: https://www.triglav.ba/wps/wcm/connect/portal-ba-p/1f84a1f4-43e5-4e84-a508-2127325c5729/Revizorski%2Bizvje%C5%A1taj%2B2020.pdf?MOD=AJPERES&CONVERT_TO=url&CACHEID=ROOTWORKSPACE.Z18_L8HG1982O07B80QNUCFOVMGAQ0-1f84a1f4-43e5-4e84-a508-2127325c5729-nQf3I2K (Pristupljeno 15 Aug. 2023)
65. Triglav osiguranje d.d (2021). *Konsolidovani i odvojeni finansijski izvještaji*. Dostupno na: https://www.triglav.ba/wps/wcm/connect/portal-ba-p/6d82e4ab-dee4-4162-a65c-0315458d5f4f/REVIZORSKI+31.12.2021+-+bos.pdf?MOD=AJPERES&CONVERT_TO=url&CACHEID=ROOTWORKSPACE.Z18_L8HG1982O07B80QNUCFOVMGAQ0-6d82e4ab-dee4-4162-a65c-0315458d5f4f-oqoz5rY (Pristupljeno 15 Aug. 2023)

66. Triglav osiguranje d.d (2022). *Konolidovani i odvojeni finansijski izvještaji*. Dostupno na: https://www.triglav.ba/wps/wcm/connect/portal-ba-p/771f78f0-4e95-4220-855a-807de60bf709/REVIZORSKI+31.12.2022+-+bos.pdf?MOD=AJPERES&CONVERT_TO=url&CACHEID=ROOTWORKSPACE.Z18_L8HG1982O07B80QNUCFOVMGAQ0-771f78f0-4e95-4220-855a-807de60bf709-oygBhPc (Pristupljeno 15 Aug. 2023)
67. Uniqa osiguranje d.d. (2017). *Revizorski izvještaj*. Dostupno na: <https://www.uniqa.ba/files/Izvjestaji/Izvj%C5%A1taji%202018/Revizorskog%20izvjestaja%20-%202017.pdf> (Pristupljeno 15 Aug. 2023).
68. Uniqa osiguranje d.d. (2018). *Revizorski izvještaj*. Dostupno na: [https://www.uniqa.ba/files/Izvjestaji/Izvj%C5%A1taji%202019/Skra%C4%87eni%20revizorski-%202018%20\(1\).pdf](https://www.uniqa.ba/files/Izvjestaji/Izvj%C5%A1taji%202019/Skra%C4%87eni%20revizorski-%202018%20(1).pdf) (Pristupljeno 15 Aug. 2023).
69. Uniqa osiguranje d.d. (2019). *Revizorski izvještaj*. Dostupno na: [https://www.uniqa.ba/files/Izvjestaji/Izvj%C5%A1taji%202020/Revizorskog%20izvjestaja%20-%202020%20\(Avaz%20255x354mm\).pdf](https://www.uniqa.ba/files/Izvjestaji/Izvj%C5%A1taji%202020/Revizorskog%20izvjestaja%20-%202020%20(Avaz%20255x354mm).pdf) (Pristupljeno 15 Aug. 2023).
70. Uniqa osiguranje d.d. (2020). *Revizorski izvještaj*. Dostupno na: [https://www.uniqa.ba/files/Izvjestaji/Izvj%C5%A1taji%202021/Revizorski%20izvjestaj%20-%202020%20\(Avaz%20255x354mm\).pdf](https://www.uniqa.ba/files/Izvjestaji/Izvj%C5%A1taji%202021/Revizorski%20izvjestaj%20-%202020%20(Avaz%20255x354mm).pdf) (Pristupljeno 15 Aug. 2023).
71. Uniqa osiguranje d.d. (2021). *Revizorski izvještaj*. Dostupno na: <https://www.uniqa.ba/files/Izvjestaji/Izvj%C5%A1taji%202022/Revizorski%20izvjestaj.pdf> (Pristupljeno 15 Aug. 2023).
72. Uniqa osiguranje d.d. (2022). *Revizorski izvještaj*. Dostupno na: <https://www.uniqa.ba/files/Izvjestaji/Izvjestaju%202023/Revizorski%20izvjestaj%202022.pdf> (Pristupljeno 15 Aug. 2023).
73. Službene novine Federacije BiH broj 23/17 (2023). *Zakon o osiguranju FbiH*. Dostupno na: <https://advokat-prnjavorac.com/zakoni/Zakon-o-osiguranju-Federacije-BiH.pdf> (Pristupljeno 17 Jul. 2023).
74. Službene novine FBiH 15/2021, Čl.37. *Zakon o računovodstvu i reviziji u Federaciji Bosne i Hercegovine*. Dostupno na: <https://advokat-prnjavorac.com/Zakon-o-racunovodstvu-i-reviziji-u-Federaciji-Bosne-i-Hercegovine.html> (Pristupljeno 17 Jul. 2023).
75. Agencija za nadzor osiguranja Federacije Bosne i Hercegovine (2018). *Uputstvo o vrednovanju bilanskih i vanbilansnih pozicija*. Dostupno na: https://nados.ba/dokumenti/bs/naputci/BOS_UputstvoVrednovanje18.pdf (Pristupljeno 17 Jul. 2023).